

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 51 [2733]

Пятніца, 20 снежня 1974 г.

Цана 8 кап.

Святлана Сарока—лепшая рабочая-жылцазод саўгаса «Аршанскі» Аршанскага раёна.

Міхаіл Рыбчук—брыгадзір комплекснай брыгады Баранавіцкага будаўніча-мантажнага ўпраўлення. Яго брыгада завяршыла ўзвядзенне сотага дома ў гэтай пляцоўцы.

У ПРАЦЫ РУПЛІВАЙ, ТВОРЧАЙ...

Добрымі справамі, незабыўнымі падзеямі насычаны апошнія дні чацвёртага, вызначальнага года пяцігодкі. Працаўнікі горада і вёскі рапартаюць аб паспяховым выкананні планавых заданняў і сацыялістычных абавязальстваў.

Вялікае ўражанне на ўсіх савецкіх людзей пакі-

нуў чарговы Пленум ЦК КПСС, на якім з вялікай прамовай выступіў Генеральны сакратар ЦК КПСС Леанід Ільіч Брэжнеў. У пастанове Пленума «Аб праектах Дзяржаўнага плана развіцця народнай гаспадаркі СССР і Дзяржаўнага бюджэта СССР на 1975 год» выказваецца ўпэўненасць, што партыйныя, са-

вецкія, прафсаюзныя і камсамольскія арганізацыі, усе працоўныя краіны шырока разгорнуць сацыялістычнае слаборніцтва за датэрміновае выкананне заданняў завяршаючага года пяцігодкі.

Цешаць і радуюць нас матэрыялы другой сесіі Вярхоўнага Савета СССР дзевятага склікання — народная гаспадарка краіны толькі ў гэтым годзе дасць прыкладна на шэсць мільярдаў рублёў звышпланавай прамысловай прадукцыі. На восем працэнтаў узра-рос у параўнанні з адпаведным перыядам мінулага года агульны аб'ём прамысловай вытворчасці.

Сёння ўсёй краіне вядомы подзвіг будаўнікоў Лукомльскай ДРЭС, якія намнога раней тэрміну ўвялі ў строй гэты гігант беларускай энергетыкі.

Лукомльскую ДРЭС будавалі людзі больш чым пятнаццаці нацыянальнасцей. Не раз мне даводзілася бываць у Новалукомлі. І таму цяпер жыва ўяўляюцца ўсхваляваная, засяроджаная, мужныя твары рускіх Віктара Шашкова і Анатоля Сажэнава, украінцаў Георгія Мельнічука і Алены Цімашыцкай, беларусаў Уладзіміра Лахцуткі і Міколы Аўласевіча, грузіна Калазашвілі, кіргіза Урамбетава... Назіраючы за імі ў працы, я заўсёды захопляўся братнімі адносінамі, гатоўнасцю ў любую хвіліну дапамагчы аднаму. Гэтыя якасці выхаваны нашым ладом жыцця. Народы-браты, аб'яднаныя агульнасцю ідэалогіі, агульнасцю сацыяльна-эканамічнага жыцця, раслі ў адной дружнай сям'і, вучыліся адзін у аднаго, жылі адзінымі клопатамі, у горы і радасці былі разам.

Савецкія людзі добра памятаюць мудрыя ленынскія запаведзі, што «галоўнае сваё ўздзеянне на міжнародную рэвалюцыю мы выказваем сваёй гаспадарчай палітыкай». Прыклады руплівай працы, высокай адказнасці за даручаную справу мы знойдзем сёння і на Аршанскім Ільіокамбінаце, на Бабруйскім шыннім, Гродзенскім хімічным, Крычаўскім цэменткашыферным камбінатах, на БелАЗе і на мінскім трактарным, на дзесятках і дзесятках іншых прадпрыемстваў, калгасаў і саўгасаў рэспублікі.

Разам з усёй нашай магутнай краінай Савецкая Беларусь упэўнена крочыць у пяты, завяршальны, напружаны і пераможны год дзевятай пяцігодкі.

Валянцін МЫСЛІВЕЦ.

Браты Віктар і Аляксей Сідорыкі—слесары-зборшчыкі Гомельскага станкабудаўнічага завода імя Кірава. Яны ўжо завяршаюць свае пяцігадовыя заданні.

Фота Э. КАВЯКА, М. ХУТАРЭЦКАГА І М. ВЫСОЦКАГА. (ВЕЛТА).

ДА НОВЫХ ПЕРАМОГ

Другая сесія Вярхоўнага Савета СССР дзевятага склікання

Краіна Саветаў напярэдні завяршальнага года пяцігодкі. Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС, які адбыўся 16 снежня, абмеркаваў і адобрыў у асноўным праекты Дзяржаўнага плана развіцця народнай гаспадаркі СССР і Дзяржаўнага бюджэту СССР на 1975 год. Генеральны сакратар ЦК КПСС таварыш Л. І. Брэжнеў, які выступіў на Пленуме з вялікай прамовай, падкрэсліў: «У 1975 годзе перад краінай стаяць задачы, якія маюць велізарнае эканамічнае, палітычнае і міжнароднае значэнне. Трэба ўзяць усю партыю, увесь народ на іх вырашэнне, патягнуць партыйныя актыўныя дабрыцы таго, каб барацьба за выкананне і перавыкананне пяцігадовага плана стала глыбока ўнутранай, асабістай патрэбнасцю кожнага камуніста, кожнага працаўніка».

З дзелавымі канкрэтнымі прапановамі, накіраванымі на паспяховае выкананне рашэнняў Пленума ЦК КПСС, сабраліся 18 снежня ў Вялікім Крамлёўскім палацы пасланцы шматнацыянальнага савецкага народа — дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР. Тут пачала работу другая сесія Вярхоўнага Савета СССР дзевятага склікання.

На парадку дня сесіі — пытанні аб Дзяржаўным плане развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1975 год; аб Дзяржаўным бюджэце СССР на 1975 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту СССР

за 1973 год; аб зацвярджэнні Указаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР.

З дакладам «Аб Дзяржаўным плане развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1975 год» выступіў намеснік старшыні Савета Міністраў СССР, старшыня Дзяржплана СССР М. К. Байбакоў.

Як адзначыў дакладчык, у 1974 годзе прырост выкарыстоўваемага нацыянальнага даходу ў параўнанні з узроўнем мінулага года склаў 5 працэнтаў, а за чатыры гады пяцігодкі ён павялічыцца на 63 мільярды рублёў, або на 23,6 працэнта.

Чакаемы аб'ём прамысловай вытворчасці ў гэтым годзе ўзрасце на 8 працэнтаў пры гадавым заданні 6,8 працэнта. Звыш плана будзе рэалізавана прыкладна на 6 мільярдаў рублёў прадукцыі.

За мінулыя чатыры гады пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі наша краіна дабілася значных поспехаў у развіцці прадукцыйных сіл, у павышэнні народнага дабрабыту, ва ўмацаванні эканамічнай магутнасці і абароназдольнасці краіны.

— Народнагаспадарчы план на 1975 год — адзначыў М. К. Байбакоў, — складзены ў адпаведнасці з курсам, выпрацаваным XXIV з'ездам КПСС, па сацыяльнаму, эканамічнаму і навукова-тэхнічнаму развіццю краіны.

Міністр фінансаў СССР В. Ф. Гарбузаў зрабіў даклад «Аб Дзяржаўным бюд-

жэце СССР на 1975 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту СССР за 1973 год».

Як адзначыў дакладчык, паслядоўна вырашаецца галоўная задача пяцігодкі — значны ўздым матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця народа. Сёлета рэальныя даходы на душу насельніцтва ўзрасцуюць на 4,2 працэнта.

У выніку велізарнага жыллёвага будаўніцтва павысілася забяспечанасць савецкіх людзей жыллем. У гэтым годзе палепшылі свае жыллёвыя ўмовы 11 мільёнаў чалавек. А за 4 гады пяцігодкі — больш як 45 мільёнаў.

Дзяржаўны бюджэт СССР за 1974 год будзе выкананы па даходах у суме 200,3 мільярда рублёў, або на 102,1 працэнта плана, па расходах — 193,5 мільярда рублёў, або 101,4 працэнта.

Праект Дзяржаўнага бюджэту СССР на 1975 год распрацаваны зыходзячы з рашэнняў XXIV з'езда КПСС і ў адпаведнасці з заданымі народнагаспадарчымі плана.

Выступіўшы ў спрэчках дэпутаты выказалі ўпэўненасць, што савецкія людзі ў пятым, завяршальным годзе пяцігодкі будуць працаваць з яшчэ большым натхненнем, каб справой адказаць на клопат Камуністычнай партыі аб далейшым росце эканамічнага патэнцыялу краіны, павышэнні матэрыяльнага дабрабыту і культурнага ўзроўню народа.

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР
АБ УЗНАГОРОДЖАННІ БЕЛАРУСКАГА РЭСПУБЛІКАНСКАГА
ДЗІЦЯЧАГА ЧАСОПІСА «БЯРОЗКА» («БЕРЕЗКА») ОРДЭНАМ «ЗНАК ПАШАНЫ»

За плённую работу па выхаванні піянераў і школьнікаў у духу любові да сацыялістычнай Радзімы, калектывізму і павагі да працы ўзнагародзіць беларускі рэспубліканскі дзіцячы часопіс «Бярозка» («Березка») ордэнам «Знак Пашаны».

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ПАДГОРНЫ.
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ГЕАРГАДЗЕ.

Масква, Крэмль, 17 снежня 1974 г.

ГЛЫБОКІ ТАЛЕНТ

Грамадскасць рэспублікі шырока адзначыла 75-годдзе з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі Міхася Ціханавіча Лынькова. Вялікі літаратурны вечар, прысвечаны гэтай даце, адбыўся ў Бабруйску. Глядзельная зала Дома афіцэраў ледзь умясціла ўсіх жадаючых.

Бабруйскі перыяд у творчасці пісьменніка вельмі плённы. У сваёй аўтабіяграфіі Міхась Ціханавіч піша: «У Бабруйску была арганізавана мною філія «Маладаянка», выдаваліся літаратурны альманах «Уздым» і штомесячны літаратурны дадатак да газеты «Камуніст» — «Вясна». Працуючы рэдактарам акруговай газеты «Камуніст», М. Лынькоў прымаў актыўны ўдзел у грамадскім жыцці, часта наведваў фабрыкі і заводы, вёскі і будоўлі.

Тут былі напісаны аповяданні «Чыгуначныя песні», «Гой», «Над Бугам», «Крот», «Гоман», з якіх і склаўся першы зборнік «Апаўдзінні» (1927). Пра ўсё гэта гаварыла, адкрываючы вечар, сакратар гарадскога камітэта партыі Зоя Уладзіміраўна Зарэцкая.

Вялікай павагай акружаў М. Лынькоў пачынаючы літаратараў, якія групаваліся тады вакол газеты. Многія з іх — Хвядос Шынклер, Цімох Крысько (Васіль Вітка),

Барыс Мікуліч, Алесь Жаўрук, Аляксей Зарыцкі, Сцяпан Майхровіч і іншыя сталі вядомымі пісьменнікамі. Удзячнасць за клопаты аб літаратурнай моладзі выказаў Сяргей Грахоўскі, які веў вечар.

Янка Казека, Васіль Вітка, Аляксей Зарыцкі прыгадалі свае найбольш памятыныя сустрэчы з М. Лыньковым, падзяліліся думкамі пра творчасць выдатнага пісьменніка.

Пра тое, як шануюць і працягваюць традыцыі М. Лынькова ў сваёй творчасці маладыя літаратары Магілёўшчыны, расказалі Аляксей Пысін і рэдактар газеты «Камуніст» Мікалай Валатковіч. Свае вершы прачытаў Мікола Аўрамчык.

Присутныя праглядзелі фільм «Дзед Аўсей і Палашка», пастаўлены Беларускім тэлебачаннем.

Вечар закончыўся вялікім канцэртам, у якім прынялі ўдзел заслужаная артыстка БССР Вольга Шутава, саліст Беларускага радыё і тэлебачання, лаўрэат міжнароднага і ўсесаюзнага конкурсу артыстаў эстрады Анатоль Падгайскі, а таксама ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці.

Присутным на вечары было зачытана прывітальнае пісьмо працаўнікоў Бабруйшчыны, якое паслана юбіляру.

НАПЕРАДЗЕ — «ПІЯНЕР»

За шырокае выкарыстанне мастацкіх, дакументальных і навукова-папулярных фільмаў у камуністычным, героіка-паўрыцкім, атрацкім і вестэтычным выхаванні падрастаючага пакалення мініскі кінатэатр «Піонер» узнагароджан дыпламам Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі СССР. Дырэктар кінатэатра Ф. І. Люцко ўдасцоены сярэбранага, а кінамеханік К. А. Янушкевіч брэндэвага медала ВДНГ.

Бопыт работы калектыву неаднаразова абагуляўся на рэспубліканскіх і ўсесаюзных семінарах кінарэжысёраў. Пачыніцтва ў сваіх беларускіх кадрах кінаабслугоўванню дзіцячым

прыязджаюць работнікі многіх кінатэатраў краіны. «Піонер» чацвёрты год запар выходзіць пераможцам усесаюзнага агляду-конкурсу дзіцячых спецыялізаваных і школьных кінатэатраў Савецкага Саюза.

За вялікія поспехі па выкарыстанню кіно ў камуністычным выхаванні вучняў кінатэатр узнагароджан чатырма дыпламамі і грашовымі прэміямі Дзяржкіно СССР, Ганаровай граматай і памятным падарункам ЦК ВЛКСМ, ганаровым дыпламам і памятным падарункам Саюза кінематаграфістаў СССР. Шэсць работнікаў кінатэатра а'яўляюцца ўдзельнікамі ВДНГ СССР.

БЕЛТА.

КАМІСІЯ

ВЫЗНАЧЫЛА...

Зацверджаны склад рэспубліканскай камісіі па культурна-шэфскай рабоце на вёсцы. Днямі адбылося пасяджэнне камісіі. Яна падвала вынікі са-дзружнасці творчых калектываў і культасветустановаў рэспублікі з працаўнікамі сяла. Вызначаны лепшыя калектывы, якія найбольш актыўна праводзілі шэфскую работу на вёсцы. Камісія рэкамендавала іх для ўзнагароджання пераходнымі Чырвонымі сцягамі, вымпеламі і дыпламамі Міністэрства культуры БССР і Беларускага Савета прафсаюзаў, а таксама выданы ім грашовыя прэміі.

НА ЭКРАНАХ МАСКВЫ

Прэм'ерай карціны «Полымя» ў буйнейшым кінатэатры Масквы — «Мінск» пачаўся Тыдзень мастацкіх і дакументальных фільмаў вытворчасці кінастудыі «Беларусьфільм». Тыдзень прысвечаны 50-годдзю беларускай кінематографіі. У яго праграме лепшыя мастацкія і дакументальныя стужкі — «Крушэнне імперыі», «Канстанцін Заслонаў», «Бацька», «Рудабельская рэспубліка», «Магіла льва», «Вуліца без кацца», «Мінск — сталіца Савецкай Беларусі», «Цёплы летні дождж» і іншыя. У фазе кінатэатра адкрыта вялікая фота-

выстаўка, якая адлюстроўвае этапы развіцця беларускага кіно за паўстагоддзя.

Ва ўрачыстым адкрыцці тыдня прынялі ўдзел рэжысёры Кунцаўскага трыкома партыі, прадстаўнікі калектываў працоўных Маскоўскага радыётэхнічнага завода, раду навукова-даследчых устаноў, размешчаных у Кунцаўскім раёне, выканаўцы галоўных роляў у карціне «Полымя». У дні паказу працоўныя рады прадпрыемстваў сталіцы арганізуюць калектывныя прагляды фільмаў.

БЕЛТА.

ТВОРЧАЯ ІНТЭЛІГЕНЦЫЯ — АБАРОНЦАМ РАДЗІМЫ

УСЕСАЮЗНАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ ПА КУЛЬТУРНАМУ ШЭФСТВУ НАД УЗБРОЕНАМІ СИЛАМІ СССР

«Памагачы Чырвонай Арміі ўсім, чым толькі можа памагачы кожны» — гэты завет Уладзіміра Ільіча Леніна быў дэвізам Усесаюзнай канферэнцыі па культурнаму шэфству над Узброенымі Сіламі СССР, якая нядаўна адбылася ў Маскве.

Канферэнцыя была сінхронна ініцыятыва Міністэрства культуры СССР, Галоўнага палітычнага ўпраўлення Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту, Цэнтральнага Камітэта ВЛКСМ, Цэнтральнага Камітэта прафесійнальнага саюза работнікаў культуры, Цэнтральнай камісіі па культурнаму шэфству над Узброенымі Сіламі СССР.

Вялікую залу Цэнтральнага Дома Савецкай Арміі імя М. В. Фрунзе запоўнілі вядомыя дзе-

чы навукі, культуры, літаратуры і мастацтва, воіны розных родаў войск. Сярод прысутных і дэлегацыі з Беларусі, якую ўзначаліла старшыня Рэспубліканскай ваенна-шэфскай камісіі народная артыстка БССР Зінаіда Іванавна Браварская.

Да ўдзельнікаў канферэнцыі з прывітальным пісьмом звярнуўся член Палітбюро ЦК КПСС, міністр абароны СССР, Маршал Савецкага Саюза А. А. Грэхна. Ён гораца і сардэчна павітаў іх і пажадаў плённай працы ў імя далейшага ўдаснавалення культуры-шэфскай работы над Узброенымі Сіламі СССР у святле рашэнняў XXIV з'езда КПСС.

Праўленнем штодзённых клопатаў усяго народа аб духоўным і маральным развіцці

савецкіх воінаў — так ахарантарызаван у сваім дакладзе патрыятычны рух нашай творчай інтэлігенцыі старшыня ЦК прафсаюза работнікаў культуры М. В. Пашкоў.

Дакладчык прывёў шмат цікавых прыкладаў, якія яскрава сведчаць аб шырокай і разнастайнай дзейнасці камісіі па ваенна-шэфскай рабоце, аб мацнеючай дружбе шматлікіх атрадаў творчай інтэлігенцыі з абаронцамі Радзімы. У дакладзе быў адзначаны ўклад у гэтую патрыятычную справу і беларускай творчай інтэлігенцыі.

У дакладзе «Трыццацігоддзе Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне і асноўныя праблемы героіка-патрыятычнага выхавання савецкай моладзі сродкамі літаратуры і мастацтва» першы намеснік начальніка Галоўнага палітычнага ўпраўлення Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту генерал-палкоўнік Г. В. Срэдзін падкрэсліў неабходнасць кіравання партыйнымі, класавымі крытэрыямі пры ацэнцы падзей другой сусветнай вайны, сацыяльных працаў, якія цяпер адбываюцца ў свеце. Докладчык назваў шэфскую работу «комплексам ідэалагічных мерапрыемстваў».

З трыбуны канферэнцыі вы-

ступілі 27 прамоўцаў. Сярод іх пазт Аляксей Сурноў, кампазітар С. Тулінаў, народны артыст СССР А. Туманаў, народны артыст СССР А. Хвелья, ад Саюза мастакоў СССР М. Панамароў, артыстка Л. Коршына і іншыя. У кожнай прамове гучала глыбокае разуменне важнасці шэфскай работы, клопат пра яе ўдасканаленне і паглыбленне. Вызначалася думка аб неабходнасці пераходу ад асобных мерапрыемстваў да сістэматычнай работы, спланаванай на два гады — тэрмін службы воіна ў часці.

Вельмі ўзрадавала нас, прадстаўнікоў з Беларусі, выступленне афіцэра Паўночнага флоту Зіміна.

— Мы, марані, — сказаў ён, — з удзячнасцю ўспамінаем беларускага кампазітара Ігара Лучанна. У час знаходжання ў нас, пад уплывам сардэчных сустрэч, ён напісаў песню падводнікаў, якую цяпер спяваюць усе марані.

Сярод дзеячаў літаратуры і мастацтва, творчасць якіх звязана з Савецкай Арміяй, з подзвігам нашай народна ў Вялікай Айчыннай вайне, называліся і беларускія пісьменнікі. У прыватнасці, Васіль Быкаў, Пімен Панчанка, Іван Шамлякін. Высокую ацэнку заслужыў тэ-

левійны шматсерыйны фільм па сцэнарыю Івана Новікава і Івана Чыгрынава «Руіны страляюць...», а таксама двухсерыйная кінастужка па сцэнарыю Генадзі Бураўкіна, Уладзіміра Халіпа і Федара Конева «Полымя», палотны народнага мастака БССР М. Савіцкага.

Разам з тым, у дакладах і выступленнях было адзначана, што такіх твораў павінна быць больш. Паэты і празаікі трымаюць яшчэ слабую сувязь з армейскімі літаб'яднаннямі. Нярэдка сустрэчы дзеячаў культуры, літаратуры, мастацтва і навукі з воінамі носяць эпизодычны характар.

Набліжаецца трыццатая гадавіна Перамогі савецкага народа над гітлераўскай Германіяй. 3 лютага па май 1975 года пройдзе па ўсёй краіне чатырохмесячны культурна-шэфства над воінамі Узброеных Сіл СССР, пагранічных, унутраных войск, міліцыі. Канферэнцыя выказала ўпэўненасць, што ў гэтым вялікім патрыятычным мерапрыемстве прымуць актыўны ўдзел усе дзеячы навукі, культуры, літаратуры і мастацтва.

Л. ПРОКША,
старшыня камісіі
ваенна-шэфскай літаратуры
пры СП БССР.

НЕМАН цячэ тут, не дзе побач. Падыходзіш да чыгункі і адразу адчуваеш, як прыемна сваяе веснавое паветра. Свежасць гэта знаёмая, нёманская. Тутэйшы чалавек яе пазнае адразу. Мінусы чыгуначны пераезд і прайшоўшы крыху далей, бачыш і сам Нёман. Змястаю стужкай цягнецца ён праз паплавы, віхляючы збоку ўбок, робячы рантоўныя калены, быццам вышукваючы тут сілы, каб бегчы потым у свой далёкі і вечны шлях. Нездзе каля Мікалаеўшчыны ён пачынае вірыцца і пабяжыць далей імкліва па лясной блакіту аж да самай Балтыкі. «Прайсці б яго берагамі ад-

яму. Любая справа, нават самая складаная, была паслухмяная яго рукам, яго розуму. Фёдар Іванавіч не вызначаўся маўклівацю, як гэта магло паказацца чалавеку новаму. Проста ён ведаў, дзе патрэбна яго слова. Звычайна, калі ў цэху не клеілася якая справа і рабочыя пачыналі мітусіцца, ён падыходзіў і гаварыў адну толькі фразу: «Там, дзе сіла не бярэ, грэба розумам надтачыць». І гэтага нават хапала, каб людзі задумаліся, памазгавалі. Неяк сама на сабе прападала разгубленасць у дзяўчыны. Яна вучылася ў Фёдара Іванавіча і вучылася паспяхова.

У дадатак да ўсяго цэх вы-

Старэйшаму рабочаму Канстанціну Міхайлавічу Пархімовічу, які заўсёды падтрымліваў дзяўчыну, гэта спадабалася. «Хоць і дзявочы, а характар адчуваецца», — заўважыў ён у думках.

Рашэнне было. А як жа з вопытам? Дзе і ў каго яго пазычыць? І вырашыла тады ехаць старшы майстар у Оршу. Для тамашніх мясцовых прамыслоўцаў гэта галіна была ўжо даўно асвоеная. Хадзіла яна, як і ў першыя дні сваёй працы, ад рабочага да рабочага, прыглядалася, штосьці запісвала ў сваю запісную кніжку, перапытвала, калі што не разумела. Варнулася ў Стоўбцы ў добрым настроі.

якраз выкацілі ваганетку з чарговай порцыяй шыферу. Яна яшчэ ўся ў пары, ажно хаваецца за ёй постаць Пархімовіча.

— Ну, як Мікалаеўна, можа і шыфер наш не патрэбен будзе? Вясна сухая, дажджоў няма, — пажартаваў Канстанцін Міхайлавіч. — З небам не ўгадаеш. Сёння так, а заўтра інакш.

— І то праўда, — згадзіўся Пархімовіч, — зара сёння бачылі якая, яркачырвоная была. А гэта ўжо прыкмета непагоды...

Перакінуўшыся словамі з Пархімовічам, яна паднялася на другі паверх, дзе глухавата выстуквалі малаткі, віскатаў гарачы дыск электрапілы. Вось ён, самы празаічны занятак. Тут вырабляецца тара. Завіхаюцца жанчыны, а побач з імі маладыя хлопцы. Іх тут называюць «брыгадай дапрызыўнікаў». Юнакі яшчэ. Да іх патрэбен асаблівы падыход.

Ледзь толькі на лесвіцы з'явілася старшы майстар, як хлопцы зашапталіся. Навокал рос і рос узгорачак толькі што збітых скрынак. Яна ўзяла адну з іх, пакруціла ў руках і, глядзячы ў твар аднаму з хлопцаў, запытала:

— Акуратней хіба нельга цвікі забіваць?

Хлопец не разгубіўся і, бліснуўшы хуткімі вачыма, адказаў:

— Дык бутэлькі ж там сядзець будучы, можа не паколюцца.

— Гэта добра, што ты такі вясёлы, а хваліць нас будучы усё ж за якасць, — заўважыла Тамара Мікалаеўна. І сказала так, што ў юнака не магло з'явіцца і ценю крыўды. Усё ж ёй падабаюцца гэтыя хлопцы. Двух сярэд іх, Леаніда Уласіка і Леаніда Шкоду, можна хоць сёння пераводзіць на любую вытворчасць. Выцягнуць. Хлопцы старанней і кемней. І астатнія цягнуцца за імі.

Былае, часам, што чалавек вельмі добра паводзіць сябе на працы, а як выйдзе за прахадную, робіцца зусім іншым, быццам яго падмянілі. У першую чаргу Тамара Мікалаеўна паклапацілася пра занятак хлопцаў у вольны час. Неяк паклікала яна ўсю групу да сябе ў пакой і ўсчала гаворку. Маладзё вельмі любіць спорт. Адсюль і вырашыла Тамара Мікалаеўна шукаць той патрэбны ключ да юнакоў. Тыя спачатку маўчалі, пераглядаліся здзіўлена, не разумеючы, што ад іх хочучы. А калі зразумелі, прывялі ўвой довад. У мэблевым цэху, аказваецца, ёсць спартыўная секцыя, ёсць валебольная каманда. А яны ж таксама вялікія аматары валебольна, хацелі б стварыць сваю каманду і паспаборнічаць з мэблевым. Толькі ж дзе спортінвентар — сетка, мяч?

— Будзе спортінвентар, — запэўніла старшы майстар. А праз тыдзень, ледзь толькі падсохла зямля, хлоп-

цы выйшлі на новую валебольную пляцоўку.

Неяк нядаўна Тамара Мікалаеўна наведлася на радзіму, у Радашковічы. Гэта сустрэча з бацькамі была асабліва радаснай. На грудзях дачкі красавалася ордэн Знак Пашаны — узнагарода за працоўныя вынікі 1973 года.

— Ну вось, дачка, ты пайшла далей нас, — расхваляваўся Мікалай Аляксандравіч, — малайчына.

Назаўтра яна завітала на мясцовы прамысловы камбінат, асабліва не царпелася зазірнуць у ганчарны цэх, дзе ёсць часцінка іх цеха. Яна хадзіла ад станка да станка, падыходзіла да печы абпальвання, брала ў рукі лёгкія гліняныя вазачкі, і на душы з'яўлялася такое знаёмае хваляванне. Яна чула той самы знаёмы пах гліны, тую самую цёплым толькі што абпаленага посуду.

Адна з жанчын быццам адгадала яе думкі, сказала, пэўна, жартам.

— Заставайся ў нас. Справа табе знаёмая, твая родная, а гліны ў нас хопіць.

— Дык не, — запрэчыла Тамара Мікалаеўна, — зачакаліся мяне свае справы. Ды і гарадок у нас, каб вы ведалі, які прыгожы. Адзін Нёман чаго варты. А летам дык наогул цэлы цуд.

Летам прынёманскія мясціны і сапраўды невыказна прыгожыя. Усё цвіце, гамоніць, захлынаецца ў мядовым водары. Ціхаю ласкаю вее ад блакітнай плыні, вясёлую многалосую песню спяваюць мурожныя і альпійскія берагі. А якое звонкае рэха ў гэтых берагах. Гэкінеш адрывіста на супроцьлеглы бераг, хвіліну счакаш. А адтуль ужо коціцца тое ж самае толькі больш працяжнае, разлівістае, паўторанае, мабыць, кожным дрэвам. Няма лепшага раю.

Сёлетні год стане для цеха годам вялікай рэканструкцыі. Вельмі працаёмкія былі дагэтуль многія вытворчыя працэсы, асабліва, што датычыцца выпуску хваліста-дахавага ліста. На дапамогу рабочым прыйдзе механізацыя. Вырашана механізаваць падачу кампанентаў на бетонамашынах, падачу раствору на станок, абсталяваць падвесную дарогу, у прапарачную шыфер будзе дастаўляцца не на ваганетках, як гэта зараз робіцца, а на электракарах. Ужо завозіцца станкі, неабходнае абсталяванне. У перспектыве цеха асваенне дрэвапрацоўчых працэсаў. Усім гэтым сур'ёзна заклапочаны старшы майстар. Пра людзей у яе заўсёды найпершы клопат. У іх невялікім калектыве яна як самы дарагі чалавек і дарадчык. Ёй давяраюць і свае радасці, і свае беды, з ёю радзіца. Трэба мець шчодрае і багацце сэрца, каб прызапасіць у ім для кожнага хоць квошачку ўвагі. Пра гэта яна сама ніколі і не думала. Проста яна жыве і працуе, як падказвае ёй сэрца.

Казімір КАМЕЙША

ТАМ, ДЗЕ НЁМАНА ХВАЛІ...

соль, з-пад Стоўбцаў і да самага вусця, — часта марыць Тамара Мікалаеўна Луцік, — васьмь вясёлае падарожжа было». Але гэта мара і толькі. Ды і то, як падумае Тамара Мікалаеўна, занадта ж ужо дацячая мара для яе ўзросту. Удзячна яна лесе і за тое, што жыве ля гэтай ракі, длічыць яе роднай, што тут, магчыма, будучы жыць яе дзеці і ўнукі.

— Абмялеў ты, баюхна! Ой, як абмялеў ты, — шкадуе жанчына. — Хутка вераб'ю на калена будзеш.

З такімі думкамі ідзе яна на працу ў свой цэх, ад якога рукой падаць да Нёмана. Назва ў цеха не вельмі гучная і прываблівая — тарнашыферны. Назаві яе чалавеку недасведчанаму, дык і памятання можа. А яна вымаўляе нават з гордасцю «ў нас на тарнашыферным»...

Пасля заканчэння Мінскага індустрыяльнага тэхнікума па размеркаванні прыехала яна ў Стоўбцы, папрацавала год на цагельні, а потым папрасілася сюды ў цэх. Колькі разоў мянялася назва цеха і будзе яна мяняцца да таго часу, пакуль мяняецца сама вытворчасць. Спачатку, калі Тамара Луцік толькі засталася тут, яны выпускалі ў сваёй пераважнасці будаўнічыя матэрыялы. У асноўным гэта былі пячная кафля ды чараліца. Вытворчасць цяжка. Без вопыту Тамара адчувала сябе няёмка. Ёй, маладой дзяўчыне, здавалася, што на яе з дакорам глядзяць усе гэтыя людзі, між якіх яна павінна назойліва лічыцца нейкім камандзірам — яе адразу прызначылі майстрам. Сёй-той, бывала, і папракне, і пажартуе:

— Адкуль жа такая курапатка? Дзяўчына саромелася, чырванела:

— З тэхнікума я...

А жартаўнік, вясёлатвары бландзін не спыняўся:

— Бачыш ты, з тэхнікума... Я не проста кума, ах я з тэхнікума.

Падыходзіў старшы майстар Фёдар Іванавіч Галдоўскі з даволі сур'ёзным тварам, і ўсе гэтыя жартачкі адразу спыняліся. Фёдар Іванавіч быў толькі знешне мяккі чалавек. У любы час ён мог засердаваць і прыкрыкнуць. «Вытворчасць усё-такі, а не вечарынка дзе-небудзь у Зарэччы». — гаварыў ён у такіх выпадках. Тамара сачыла за кожным рухам гэтага чалавека і зайздросціла

пускаў ганчарны посуд. Вось у гэтым закутку цеха дзяўчыне падабалася больш як дзе. Кружкі галаву мяккі, нязвыклы для яе пах гліны. Набягалі цёплыя ўспаміны пра дом, пра цёплы сырадой, які ў гліняным збанку здаецца асабліва смачным. Раней яна ніколі не задумалася, адкуль бяруцца гэтыя жаўтлява-ружаватыя збанкі. Адно ведала — прадаюцца на кірмашы. І ўсё... А якую звонкасць мелі яны. Крыкнеш у гарлавіну, як у тую трубу, чекальні слоў, а адтуль вылятае зусім іншы звонкі, амаль мядзяны голас.

А цяпер васьмь ёй самой трэба было займацца гэтым, не зусім звычайным, ганчарным рамяством. Гліна ў гэтых месцах клейкая, падатлівая. Толькі б рукі добрыя мець, усё, што хочаш можна змастачыць з яе. З абпальваннем было дрэнна. Вельмі ж ужо прымітыўныя печы — дрывамі абпальваліся. Яна паважала, і немаведама што зрабіла б для гэтых людзей з загарэлымі, пад колер гліны, тварамі і рукамі, што цэлымі суткамі заставаліся ў цэху.

І як жа было сумна ёй, калі вытворчасць ганчарнага посуду назавсёды спынілася. Іх абсталяванне пераводзілі ў Радашковічы, на яе радзіму, там адкрываўся вялікі ганчарны цэх. А ў прахадной цеха, дзе абсталяваны пакой старшага майстра, і цяпер яшчэ стаяць два фігурыстыя збанкі...

Праз некалькі гадоў Фёдар Іванавіч Галдоўскі перадаў цэх Тамары Луцік — яе прызначылі старшым майстрам. У раёне шырокім фронтам ішло будаўніцтва. Рабочых рук хапала, а будаўнічых матэрыялаў не заўсёды. І самая найвялікшая патрэба была ў шыферы. Тады дырэкцыя прамкамбіната і вырашыла ўвесці ў цэху новую вытворчасць хваліста-дахавага ліста. Лёгка сказаць «увесці». Пра такім яшчэ прымітыўным абсталяванні ды і няведанні справы. Калі Тамара Мікалаеўна паведаміла пра гэта ў цэху, адзін з рабочых не вытрымаў:

— Выходзіць з дугі аглоблю будзем рабіць.

Хтосьці засмяяўся, працяжна і недаверліва. Вастра слову яна адказала хоць і лагодна, але пераканаўча:

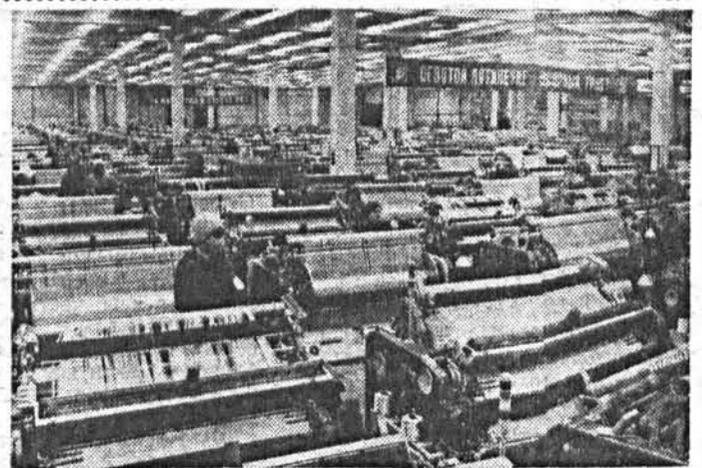
— Чаму ж з дугі? З цэменту, азбесту, плавіння. І чаму аглоблю. Шыфер будзем рабіць.

Самае адказнае — фармоўку ліста — узяў на сябе Пархімовіч. Для яго рук любая справа не чужая. Цяжка было на першым часе. Падводзіла абсталяванне, ламаліся дэталі. Але прайшоў месяц ці колькі і ўсё пачало ўваходзіць у свае берагі. Цэх выконваў план, рабочыя перавыконвалі дзённыя нормы. А Канстанцін Міхайлавіч Пархімовіч і не думаў адступіць ад свайго галоўнейшага правіла. Ён цвёрда трымаўся 120-працэнтнай нормы дзённай выпрацоўкі.

Цэх паступова набраў свой патрэбны рытм. На сённяшні дзень ён абслугоўвае ажно тры раёны: Стаўбцоўскі, Дзяржынскі і Валожынскі. Пад'язджаюць і пад'язджаюць на тэрыторыю цеха грузавыя аўтамашыны. Ёй і тэхнолагу Сяргею Поляку, які яшчэ ўзяў на сябе абавязкі кладаўшчыка, толькі і ведай — сустракай гасцей, выслуховавай, утрымлівай чаргу. І дня не хапае на ўсё гэта. Прыходзіцца адрываць часу ад вечара.

У жыцці насычаным і цікавым чалавек часам перастае заўважаць, як яго асабістыя справы пераплятаюцца з грамадскімі. Часам нават і не раздзяляе іх. Тады, здаецца, што і час бяжыць хутчэй, чым трэба. І нават робіцца шкада яго, часу. Ніяк не можа паверыць Тамара Мікалаеўна ў тое, што мінула васьмь ужо дванаццаць гадоў з таго часу, як яна працуе ў гэтым цэху прамкамбіната. А што адбылося за гэты час? Яна пачынае прыгадваць... Некалькі разоў мяняў сваю вытворчасць цэх, прыходзілі новыя людзі. Яна выйшла замуж, яе дачцы Аксане сёлета споўніцца 11 гадоў, у 1967 годзе яе прынялі ў члены КПСС...

Вясна прыходзіць на тэрыторыю цеха са сваімі зменамі. Яркім зялёным полымем успыхваюць роўныя маладыя бярозкі, што растуць уздоўж агароджы, ледзь не да самага парога падыходзіць хваліста-дахавы травя. Зранку і да вечара гайдае кроны неўтаймоўны шпачыны павіст. Перш чым зайсці ў цэх, Тамара Мікалаеўна затрымаецца ў двары, акіне вокам ярка-зялёныя кроны, прыгледзіцца і да нёманскіх берагоў. Ля парога цеха густа і смаліста пахне плавінна. Кідаючыся адзін-аднаму напярэймы гуляюць два вераб'і. Яна ідзе ацярэжна, каб не спалохаць іх. З прапрачнай

У цэху Магілёўскага камбіната шпачыных тканін. Фота М. ЖАЛУДОВІЧА. (БЕЛТА).

НАПИСАШЫ загаловак рэцэнзіі на новую кнігу М. Лужаніна «Прага крыла» сумеўся: як быццам не пасуе ён да такога паэта, як М. Лужанін. Размова ж ідзе не пра другі ці трэці зборнік пачаткоўца, а пра кнігу аўтара сталага.

Але ж, па-першае, у загаловку — словы самога паэта, сказаныя пра сябе, а па-другое, справа ж не ва ўзросце, а ў вартасці напісанага. І тут патрэбна адзначыць, што пра паэтычную творчасць М. Лужаніна апошніх гадоў сапраўды можна гаварыць як пра з'яву трохі незвычайную: аўтар развіў такую творчую актыўнасць, што яму мог бы пазайздросціць кожны малады. І самае важнае, што гэтаму спадарожнічае рост якасці. М. Лужанін перажывае сапраўдны ўзлёт. Пра гэта сведчаць і зборнік «Росы на коласе» (1973), і вялікая паэма «Як нараджаўся новы свет» (1974) — рэч, безумоўна, вартая сур'ёзнай увагі, сярод твораў у жанры паэмы вельмі прыкметная і значная. І, нарэшце, зборнік «Прага крыла». Усё гэта з'явы, без уліку якіх нельга весці размову пра сённяшняю беларускую паэзію, шляхі развіцця яе, набыткі.

Праўда, зборнік «Прага крыла» складзены не толькі з новых твораў. У ім яскрава пераважную частку займаюць вершы ранейшых гадоў, пачынаючы з тых, калі аўтар рабіў першыя крокі ў паэзіі. І ў цэлым зборнік гэты вельмі няроўны, як няроўная паэзія М. Лужаніна ўвогуле. Але тое, што напісана ў апошнія дзесяцігоддзі і змяшчае ў пачатку кнігі, сапраўды памечана адзнакай высокага майстэрства. І гэта асабліва наглядна выступае на фоне папярэдняй творча-

М. Лужанін, «Прага крыла». Паэзія. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1974.

сці, даволі шырока прадстаўленай у зборніку.

М. Лужаніну-паэту ўвогуле ўласціва схільнасць да глыбокага роздуму, настойлівае жаданне спасцігнуць мудрасць свайго народа ў поглядзе на жыццёвыя з'явы. У вершах апошняга часу адзначаны якасці арганічна злучыліся, даўшы добрыя ўзоры грамадзянска-філа-

Замёрзшыя на горных тропках, Не заспяваліся яны.

А каб на свет ім нарадзіцца, А каб на дол не упалі ніцца, О, як бы чутна стала нас, Мой час!

Некалькі мазкоў, а як змястоўна сказана, і не пра песню, а пра гісторыю народа, поўную суровых і цяжкіх выпрабаванняў.

Ці возьмем невялікі, але вельмі выразны верш «Да-

мецца, не толькі ў дачыненні да такога дэмакратычнага, усеагульнага гераізму бачыць М. Лужанін вартасць чалавеча. Лірычны герой яго твораў — асоба выдатная, натура вельмі дзейсная. Праз вершы паэта часта праходзіць матыў заапакаменання тым, ці зроблена ўсё магчымае ў жыцці, ці кожны крок вывераны на самыя вы-

Між іншым, калі чытаеш гэты верш, мімаволі карціць правесці паралель да творчасці самога паэта. Здаецца, нешта падобнае сталася з самім Лужаніным, чыё станаўленне як паэта было даволі зацяжкім. Але надыйшоў час, і несумненны, вялікі талент заявіў аб сабе і паставіў яго імя побач з імёнамі самых вядомых стваральнікаў мастацкіх наштоўнасцей у беларускім слове.

Гэтым мы, аднак, зусім не хачем б сказаць, што ўсё, што пісалася паэтам да пэўнага моманту яго творчай біяграфіі, павінна разглядацца толькі як перадгісторыя.

У творах М. Лужаніна 20—40-х гадоў, гаворачы словамі верша, быў гэты «жар». І тое, што яго паэзія ў пазнейшы час перажыла такі ўзлёт, абавязвае крытыкаў глянуць і на папярэднюю творчасць іначай, адшукаць у ёй гэты агонь, які працяглы час гарэў стрымана:

З нічога нічога не бывае. Мае ранію М. Лужанін у іншым сваім вершы, дзе дае аднак зарубажным буржуазным крытыкам, якія гаварылі пра яго, што ён «намуністам стаў... пры астатняй прыстані»:

Я стаў, таму што — быў. Іначай не здараецца.

Гэта ў плане ідэйным. Такое ж можна сказаць і ў плане мастацкім. Ён стаў паэтам сапраўдным, таму што патэнцыяльна быў ім з самага пачатку.

Па якому прынцыпу падбіраліся ў кнізе вершы ранейшых гадоў? Ці толькі тыя, што не ўвайшлі ў папярэднія зборнікі, а пабыўшы ў перыядыцы, чакалі свае гадзіны, як сказана ў анатацыі? Не, у яе трапілі і творы, што друкаваліся ў іншых зборніках.

Калі чытаеш іх, ствараецца ўражанне, што паэт як бы «выбраў» самыя нягучныя,

„І КРЫЛА ДУЖЖЭЕ ЎЗМАХ“

софскай лірыкі, творы, у якіх ідэя выяўляецца па-народнаму трапіна і мудра. Вось верш «Заўжды была ў народзе майстру хвала...», можа не самы лепшы ў кнізе, але ён звяртае на сябе ўвагу глыбокай думкай пра тое, як выхоўваецца чалавек-майстар, мастак, думкай, да якой, дарэчы, ніяк не могуць прыйсці педагогі-тэарэтыкі; перш чым чалавек стане мастаком, ён павінен навучыцца працаваць, адчуць смак працы:

Натрудзь руку сякерай дрывосена,
Там, на лязе, — удача разбяра.

Асабліва сучаснага Лужаніна-паэта бачыцца перш за ўсё ў шырыні абагульненняў, ва ўменні схопліваць з'явы ва ўсёй іх складанасці, ва ўменні суадносіць іх з адзнакамі эпохі, часу, праз канкрэтнае бачыць увесь свет. Хіба можна зытаць без хвалявання, напрыклад, яго верш пра няспетыя песні?

Пачадзеўшыя ў нурных хатах,
Паглушыя па назематах,
Пастаўленыя да сцяны,
Пазасыпаныя ў акопах,

свету ўсё жыццё!», у якім сплаліліся ў адно і надзвычай паэтычна выявіліся думка пра тое, што паэт на вечнай службе-вахце ў народа, і пачуццё глыбокай адказнасці за жыццё: «Не можа не ў пару ўзвіцца сцяг на мацце, хіба што ў сне памру, тады не вінавацьце!»

Калі чытаеш гэтыя і іншыя вершы, у якіх такія шырокія судакрананні са светам, з гісторыяй, бачыш вытокі апошняй лужанінскай паэмы «Як нараджаўся новы свет» (у зборніку яе няма), разумеш, чаму паэт звярнуўся да гэтага жанру. Як і паэму, вершы, напісаныя адначасова з ёй, нарадзілі вялікі сінтэз перажытага і перадуманага ў апошні час.

У вершах М. Лужаніна, што з'явіліся на сёмым дзесятку жыцця, выключна актыўны зарад бадзёрасці, энергіі. Сакрэт тут просты. Гэта ад таго, што паэт чэрпае сілу ў народзе:

І вось дасюль трымаеш строй,
Хоць не падобен на героя:
Народ за зброю — ты за зброю,
Народ — герой, і ты — герой.

Сказана добра, але, разу-

сцяк патрабаванні да чалавеча («Часцей і часцей на сябе наракаю...», «Не пільнавацца вешак...», «Усё жыццё — усё адно...», «Вясёлы, прадублены ветрам...» і г. д.). Аўтар востра адчувае адказнасць перад жыццём, перад гісторыяй, перад паўшымі ў барацьбе за шчасце савецкіх людзей, за будучыню чалавецтва.

У новым зборніку М. Лужаніна ёсць глыбокі і арыгінальны па думцы верш «Пачатак чалавеча»:

Дзе паўвека, дзе ўвесь свой век,
Быццам жар у глухой загнетцы,
У чалавеку спіць чалавек,
Ён пачнецца, калі прапнецца.

Хоць шуфлюе аўсы ў засен,
На падмуркі ўзрывае гнейсы,
Але спіць яшчэ чалавек —
Ён прапнецца, калі прапнецца.

Іншымі словамі, хоць чалавек жыве, працуе, робіць пэўную справу і робіць някэпска, але ён яшчэ не вырашае сваёй жыццёвай звышзадачы, у ім яшчэ не працнуўся чалавек-герой, здольны на справу-подзвіг. І вось наступае момант, і чалавек-герой нараджаецца.

ЖЫЦЦЕ Уладзіміра Стэльмаха сапраўды было аддадзена тэатру цалкам, ён служыў справе станаўлення і развіцця беларускага сцэнічнага мастацтва больш як сорак гадоў!

Першая сустрэча з тэатрам для кожнага чалавеча хвалюючая і незабыўная. Для Уладзіміра Стэльмаха яна вызначыла ўсё яго далейшае жыццё. Уражанні былі, можа, таму такімі моцнымі і незабыўнымі, што то была сустрэча з тэатрам Уладзіслава Галубна, які вандраваў у той час па ўсёй Беларусі. Потым ён так апісаў гэтыя свае ўражанні: «Усё мяне захапіла падзеі, што адбываліся на сцэне, ігра акцёраў, дэкарацыі, касцюмы, грым і асабліва сам Галубок у ролі сведкі Авецні, яго гаворка, рухі і хада з кійком у руках. Я, затаіўшы дыханне, глытаў кожнае яго слова. Здавалася, што я трапіў у палон нейкага чудадзця, які рабіў са мною ўсё, што яму хацелася.

Такое ўражанне зрабіў на мяне першы спектакль Галубна, які на ўсё жыццё распаліў у маім сэрцы іскры любові да тэатра».

У. Стэльмах, «Тэатр і час». Звесткі дырэктара тэатра. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1973.

СТАРОНКІ ГІСТОРЫІ, СТАРОНКІ ПАМЯЦІ

Гэта здарылася вясною 1925 года...

Вельмі чула і па-бацькоўску ўважліва паставіўся Галубок да юнага аматара. І калі той напросіў у яго арыгінал п'есы, каб паставіць яе на сваёй высковай самадзейнай сцэне, Галубок, не маючы магчымасці аддаць апошні экзэмпляр, не пакінуў без увагі просьбу юнага тэатрала — ён падараваў яму скрынку з грывам, бараду і вусы...

Так пачалося сцэнічнае жыццё Стэльмаха-юнака, так пачалася тэатральная праца Стэльмаха, аднаго з вядомых дзеячаў беларускага нацыянальнага тэатра...

Пра гэта і расказвае кніга, якая мае тры часткі: «Крокі ў мастацтва», «Муза ў страі», «Дарогі блізка і няблізка» і якая носіць даволі сімвалічную назву: «Тэатр і час».

Што ж гэта за кніга? Мемуарамі яе ў поўным сэнсе гэтага слова лічыць нельга, хоць размова ідзе пра асоб-

ныя моманты — значныя і зусім «рабочыя» — з тэатральнага жыцця, звязаныя з асобай аўтара. Няма тут шырокіх эпічных старонак пра пэўныя прадстаўнікоў тэатральнага мастацтва, затое ёсць выразныя накіды да партрэтаў, тэатральных дзеячаў, з якімі лёс сутыкаў У. Стэльмаха. А іх, гэтых сустрэч, за 40 гадоў працы на ніве мастацтва была незлічона колькасць. Таму і цікавая нам гэтая кніга перш за ўсё сваёй гістарычнай праўдай, характарыстыкай часу і бурных падзей.

Стэльмах-мемуарыст расказвае нам як бы пра час і пра сябе. Вось ён пасля хвалюючай сустрэчы з Галубком удзельнічае ў арганізацыі самадзейнасці, сам прымае непасрэдны ўдзел у спектаклі; праз некаторы час, увосень 1926 года, наступае вучыцца ў Мінскі педагогічны тэхнікум, і зноў праца ў студэнцкім драмгуртку, піша нават сваю п'есу, якую перадаў на суд рэжысёру — Мікалаю Антонавічу Міцкевічу.

З трэцяга курса тэхнікума ён пераходзіць у драматычную студыю пры БДТ-2.

Пачалася настойлівая, карпатлівая вучоба. А вучыцца было ў каго! М. Міцкевіч, К. Санцікаў, А. Ільінскі, П. Малчанаў, Ц. Сяргейчык, С. Станюта, А. Радзюлоўская — вось тыя выдатныя артысты і настаўнікі, што выхоўвалі пакаленне акцёраў, якім толькі споўнілася па дваццаць. У кнізе перададзены запал маладых сэрцаў, што жывуць інтарэсамі роднага мастацтва. Працаваць і вучыцца ў сусор'і такіх талентаў было і радасна, і хвалююча, і цяжка. А. Ільінскі, напрыклад, «творча ўзбагачаў кожную рэпетыцыю сваімі «дамашнімі загатоўкамі». Імпрызаваў тут жа на рэпетыцыі, шукаў новыя фарбы, дэталі вобраза...»

Ішло напружанае асваенне школы К. Станіслаўскага, які параўноўваў акцёра з веласіпедыстам. Мэтай таго і другога з'яўляецца рух наперад. Акцёр, як і веласіпедыст, калі не рухаецца наперад, можа затрымацца і ўласці на абочыну.

Потым была праца ў ТРАМе (Тэатр рабочай моладзі), якая не дадала майстэрства, але загартавала ак-

цёра, навоўніла яго зместам і ўпэўненасцю ў неабходнасці работы...

І зноў новыя сустрэчы, новыя людзі, падзеі. Увогуле кніга У. Стэльмаха багатая на фактычны і дакументальны матэрыял. Гэта жывы летапіс цяжкага тэатра. У ёй паказана багата славных дзеячаў беларускага і ўсесаўзнага тэатральнага мастацтва. Але ёсць у гэтым калейдаскапінным пералічэнні і пэўная аднастайнасць. Відаць, выклікалася яна наступнымі акалічэннямі: падзеі ж даюцца ў храналагічным парадку — тое, што сустракалася, тое і апісвалася. Але апісанне гэтае часам — без шырокага і грунтоўнага аналізу. Можа таму і адчуванні такога — чытаеш і заўважаеш, што аўтар мог бы паказаць і шырай, і глыбей пэўныя падзеі або, прынамсі, спыніцца больш падрабязна на галоўным, пакідаючы ўбаку другараднае.

Вось як характарызуецца, напрыклад, адзін са спектакляў Берлінскага фестывалю 1966 года: «У аранжыры Х. Вургера аповесць Марна Твоя гучала сучасна, яна расказвала аб мужній барацьбе за праўду і годнасць чалавеча, заклікала супраць расавай дыскрымінацыі, якая існуе ў ЗША. У цэнтры

Мікалаю ЯРОМУШКІНУ—70

17 снежня пісьменніку Мікалаю Яромушкіну споўнілася 70 гадоў. У сувязі з гэтым прайленне Саюза пісьменнікаў БССР накіравала юбіляру прывітанне, у якім гаворыцца:

«Паважаны Мікалаі Насцеравіч!

Шчыра вітаем Вас і шлем свае сяброўскія віншаванні ў дзень Вашага сямідзесяцігоддзя.

Выхадзец з працоўнай рускай сям'і, з асяродка арэхава-зуюскіх рабочых, Вы прайшлі нелегка жыццёвы і творчы шлях... Рабочы, студэнт, партыйны работнік, рэдактар, ваенны журналіст—вось далёка не поўная Ваша працоўная біяграфія. Апошнія гады Вы працавалі ў рэдакцыі газеты Беларускай ваеннай акругі «Во славу Родины». Адначасова кіравалі літаратурным аб'яднаннем маладых армейскіх пісьменнікаў пры Аркрудым доме афіцэраў, прымаў удзел у жыцці Беларускай пісьменніцкай арганізацыі.

Пачатак Вашай літаратурнай працы адносіцца да сярэдзіны 20-ых гадоў, калі Вы выступілі ў друку з першымі апавяданнямі і нарысамі. Некаторыя Вашы нарысы ўвайшлі ў вядомую кнігу «Болшевики», якая выйшла ў 1938 годзе ў Маскве пад рэдакцыяй Максіма Горькага. Для Вашых твораў характэрны такія якасці, як добрае веданне жыцця народа, пільная увага да працоўнага чалавека, яскравыя грамадскія ідэалы. Аб гэтым сведчаць, у прыватнасці, Вашы апавесці «Государева награда» і «Конец двора его величества», надрукаваныя ў апошні час на старонках часопісца «Неман» і прысвечаныя жыццю і рэвалюцыйнаму змаганню арэхава-зуюскіх тэкстыльчыкаў.

Жадаем Вам, дарагі Мікалаі Насцеравіч, добрага здароўя, новых творчых поспехаў».

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далучаецца да гэтага віншавання і жадае Мікалаю Насцеравічу доўгіх гадоў жыцця, плённага літаратурнага ніве.

Вокладкі новых кніг для дзяцей, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: «Волаты на дарогах» А. Чаркасава (мастак Ю. Архіпаў), «Гук павуцінкі» В. Білізеца (аўтарызаваны пераклад з украінскай мовы А. Мімык, малюні Ю. Зайцова), «Рыгорнавы прыгоды» У. Ліпскага (мастак А. Губіна), «Звонкая раніца» А. Ільшанкі (мастак В. Бароўка).

бан — камсамolec, маладзейшы бальшавік. А вы ішчэ не дараслі ні да тых, ні да другіх. Вы ж за Савецкую ўладу, за справядлівасць, за рэвалюцыю? Праўда? Значыць, самыя меншыя бальшавікі...»

Шчыра, пранікнёна расказвае С. Грахоўскі пра жыццё юных спартакаўцаў. Гаворка вядзецца ад імя галоўнага героя Аляксея, адсюль і непасрэднасць інтанацыі. Хлопчык дзеляцца сваімі ўражаннямі аб убачаным, зробленым. Адчуваецца, што пісьменнік уважліва працаваў над творам, правільна расставіў акцэнты. Калі на першых старонках апавесці шмат гаворыцца аб дзіцячых гульнях і забаўках, то пасля таго, як у мястэчка прыехалі чырвонаармейцы, ён часцей успамінае пра справы, непасрэдна звязаныя з барацьбой з ворагам. Вядома, герой часам дае ацэнку ім падзіячы, тут адразу адчуваецца яго ўзрост.

У арганізацыю юных спартакаўцаў запісаліся не толькі Аляксей і яго сябры, але і іншыя дзеці. Першыя сустрэчы, піянерскі касцёр. «Вось і запамінацца вам гэты касцёр надоўга. Адсюль пачынаецца ваша дарога, — загаварыў Кудрашоў. — У чалавеча яна павінна быць толькі адна, роўная і прмая... У нас, бальшавікоў, адна дарога, прамая і светлая. Мы ўсіх ворагаў перамаглі. Засталося падмеціць наш двор і кінуць на вогнішча рэшткі смецця — дробных бандытаў, што яшчэ замінаюць нам жыццё, розных там падалякаў і іншую белую погань».

Герой С. Грахоўскага вучыцца разумець жыццё, робіцца для сябе важнае адкрыццё, што толькі ў калектыве чалавек па-сапраўднаму адчувае сябе шчаслівым. Калі стварылася арганізацыя, дзеці яшчэ больш пасябравалі, у іх з'явіліся такія важныя рысы, як калектывізм, узаемавыручка. На даламогу Аляксею прыходзіць латышка Оля. Яны разам рашаюць задачы, і хлопчык паспяхова пераходзіць у наступны клас.

Гарачае лета ў мястэчку, багатае на імклівыя, бурлівыя падзеі. І хоць праходзіць яно хутка, але ў памяці застаецца надоўга, а магчыма, і на ўсё жыццё. Гэтае лета стала для падлеткаў сапраўдным урокам мужнасці, яно прынесла для іх шмат новага, раней невядомага. А наперадзе новае жыццё. У кожнага — сваё. Лаўрэн прапісаўся ў чырвонаармейскі атрад, стаў канаводам. А Аляксей і яго малодшыя сябры пойдучы ў школу.

Застаецца ўдзячны пісьменніку за тое, што ён стварыў цікавую апавесць. Праўда, тут хацелася б зрабіць аўтару і адну заўвагу. Думаецца, крыху літаратурным атрымаўся вобраз Хадароўскага Кучумава, падобных людзей мы ўжо сустракалі ў творах іншых пісьменнікаў.

А. БАДРОУ.

змены жыццямі ўспрымаюцца па-рознаму. У лясках дзейнічае банда Падалька, у самім пасёлку аселі напыманы, ды і простым людзям чалавечка жывецца.

А ў дзяцей свае клопаты. Напачатку можа нават падацца, што яны далёкія ад рэальных падзей, а жывуць толькі сваімі марамі. Аляксей, галоўны герой апавесці, яго лепшы сябра Лаўрэн, а таксама Васіль і Іван хочучы знайсці золата, якое быццам схавана ў склепе былога ксяндзоўскага дома. (Хто не марыў аб падобным у маленстве!) Аднак ідзе вайна, усюды — голад, холад, і дзеці пачынаюць думаць не толькі

аб сабе. Для іх важна дапамагчы іншым. Знайдзенае золата яны мяркуюць адправіць у Паволжа, Размова, якая адбываецца паміж імі, шмат гаворыць:

«— Там жа людзі мруць з голаду. Спаліла ўсё да каліва. Скрозь хлеб па фунту збіраюць, каб людзей ратаваць ад смерці. А ён на цукеркі...»

— А нам што? — зазначаюцца расчараваны Іван.

— На бульбе пражывем, а некалі і цукеркі будуць...»

У мястэчка прыязджае чырвонаармейскі атрад на барацьбе з бандытамі, каб, як гаворыць валацкі намісар Зубаравіч, «ачысціць воласці ад агентаў сусветнага капіталу, каб дапамагчы нам наладзіць спакойнае савецкае жыццё».

Адбываюцца змены і ў дзеяннях юных герояў С. Грахоўскага. Для іх па-сапраўднаму адкрываецца рамантыка армейскіх будняў, новымі вачамі пачынаюць яны глядзець і на людзей. Цяпер іх менш за ўсё цікавіць золата ў склепе, куды важней высачыць ворагаў рэвалюцыі, якія хаваліся і, больш таго, шкодзяць Савецкай уладзе. Забойствы актывістаў паддалі ў мястэчку — усё гэта справа тых, хто звязаны з бандай Падалька.

Аляксей і яго сябры дапамагаюць чырвонаармейцам, а тая ў сваю чаргу раскараваецца ім пра Савецкую ўладу, а потым прапановаюць стварыць і сваю дзіцячую камуністычную арганізацыю.

«Кудрашоў... звярнуўся да нас:

— Ну, хлопцы, усё хочаце быць спартакаўцамі?

— Хацелі хочучы, але не ведаюць, што гэта такое і што рабіць трэба, — за ўсіх адказаў Лаўрэн.

— Яны былі бальшавікі, — Кудрашоў кінуў на маргду, — наш камандзір і я бальшавікі, а таварыш Ча-

самыя радавыя, што пісаліся між іншым, а ішлі парадкаміма асноўнай тэмы і на гэтай прычыне ў свой час былі абдызены крытыкай. Але сабраныя разам, яны нейк паволаму засваіліся і засведчылі, якой напружанай і зусім не малапленнай, як часам гаворыцца, была праца гэта, яго пошукі ў тым часе. І такі вывад — адказ на пытанне, ці варта было ўжываць зборам выбранных твораў, змяшчаць вершы ранейшых гадоў. Варта і менавіта побач з сённяшняй паэзіяй, каб паказаць, што яны зусім някепка выглядаюць у такім суседстве, што далёка не ўсё ў іх належыць гісторыі. У іх нямала цікавага і сучаснага сённяшняй паэзіі ў сэнсе пошукаў у галіне формы.

Спявай, прыбой,
Забудзь пра боль!
Спявай, прыбой,
Пра бой!

Нам у гэтых словах чуюцца сапраўдная дынаміка і напружанасць падзей рэвалюцыі, перададзена праз удакладненыя словы і рытмы. Гэта ў вершах лірыка-эпубліцыстычнага жанру. А з колькі непасрэднасці, лывасці інтанацыі і паэтычнасці ў радках інтымна-лірычных, датаваных 1931 годам:

Брыдкавата яшчэ нам
скнарыцца,
Але ж синарыя вы—а-ей!
Дарагія мае таварышы!
Любыя вы мне!
Я ж вам і вершам,
Я ж вам і лістам,
Я ж вам першы,
Я ж вам нізка
Гарачага сэрца слаў паклом,
Помніце?

Кніга «Прага крыла», арыгінальна задуманая і складзеная з вершаў розных гадоў, як свабодная справаздача паэта за паўстагоддзе творчай працы, хоць і вельмі няпоўная, сапраўды выразна пацвярджае, што паэзія М. Лужаніна набірае вышыню, «і крыла дужэе ўзмахам».

Міхась ЛАЗАРУК.

спектакля вобраз негра Потэра, дружба белых хлопчыкаў з чорнымі». Агульныя словы, ніякіх фарбаў, роздуму...

І яшчэ аб адным моманце. Аўтар зрабіў сваю галоўную справу—даў шырокую панараму тэатральнага жыцця амаль на працягу 40 гадоў. Рэдактарам кнігі заставаўся ўсё гэта скампанаваць, удакладніць, адрэдагаваць. І вельмі сумна, што на старонках кнігі сустракаюцца недакладнасці не толькі стылістычнага характару, як напрыклад: «Л. Мазалеўская адносілася (можна чытаць «ставілася»), а можна «належала») да тых рэжысёраў...», «бегалі ў масоўках», «усе кінуліся да яго, кінуўся і я», «прамень святла асвятляў», «граў эпизядычную ролю». Судзімае, што такіх памылак не вельмі шмат, а хацелася б, каб і зусім не было ў такой цікавай і патрэбнай кнізе.

І ўсё ж галоўнае ў тым, што кніга У. Стэльмаха дае нам магчымасць праз каштоўныя дэталізаваныя сцэны і ўспаміны склацці шлях станаўлення Беларускага савецкага нацыянальнага тэатра і яшчэ раз з удзячнасцю ўспоміць тых дзячаў, якія шмат сіл і энергіі аддалі яго росквіту.

І. ПАУЛЮКОўСКІ.

Для пісьменніка, які вырашыў стварыць кнігу для дзяцей, няма і не можа быць больш адказнай тэмы, чым паказаць мужнасць, гераізм, самаахвярнасць тых, хто абараняў Радзіму ў цяжкі для яе час. Сярод іх героі вядомыя і безымяныя, якія ішлі ў шэрагах змагароў за светлы дзень маладой рэспублікі рабочых і сялян. Менавіта іх жыццё ўяўляе сабой адну з самых яркіх старонак у гісторыі нашай краіны. Вось чаму кожны новы па-сапраўднаму мастацкі твор пра іх радуе, выкінае шырокую цікавасць у чытача.

РАМАНТЫКА
ГАДОЎ
НЕПАЎТОРНЫХ

С. Грахоўскі-празаік ужо звяртаўся да падзей грамадзянскай вайны ў апавесці «Рудабельская рэспубліка».

Новая апавесць пісьменніка «Гарачае лета», якая раней друкавалася ў часопісе «Малодосць» цяпер выйшла асобнай кнігай у выдавецтве «Мастацкая літаратура», таксама пра падзеі больш чым паўвекавой даўнасці. Аўтар зноў звяртаецца да першых гадоў Савецкай улады, паказвае, як у адным з палескіх мястэчкаў вялася барацьба з бандытамі, расказвае аб падлетках, што жылі ў тым незабыўным гады.

Заўсёды, калі пачынаеш знаёмства з падобнымі творамі, у якіх пісьменнік свабодны ў абыходжанні з фактычным матэрыялам, — паколькі апавесць не дакументальная і расказвае не пра канкрэтных людзей, нейк падсвідомна трываючыся. Ці не стануць прыгоды герояў самамэтай а аўтар тым самым адыдзе ад гістарычнай праўды, паказаўшы дзяцей лезь не асноўнымі дзейнымі асобамі ў вырашэнні важных задач?

Прыемна, што С. Грахоўскі пайшоў іншай дарогай. Для яго, як для пісьменніка, што ўзяўся за гістарычную тэму, перш-наперш важна дакладна ўзнавіць тую абстаноўку, у якой жывуць і дзейнічаюць героі твора, і толькі потым перайсці да характарыстыкі саміх персанажаў, раскрыцця іх духоўнага свету, поглядаў на жыццё. Вось чаму, калі чытаец пра невялікае палескае мястэчка, адразу рэальна бачыш падзеі. Вечер новага жыцця ўжо заглянуў і сюды, у глыбіньку. Праўда, палітычныя

С. Грахоўскі. «Гарачае лета». Апавесць. Для сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1974.

Дарагі Толя!

Атрымала тваё пісьмо. Загадкава ты пішаў мне. З нейкім мудрагельствам—так, што і не зразумею цябе аніяк. Скажы, што азначае твой радок—прыпіска з апошняга твайго пісьма: «З бацькам яшчэ не гаварыў, а якія мы з табою крэўныя—толькі маці наша знае»...

Я, праўда, узяла ды і загаварыла з нашай маці, нават пісьмо тваё ёй прачытала. А яна толькі насупілася ды з нейкаю прыхаванаю трывогай сказала: «О, гэты Толя, выдумшчык вялікі, рабіць яму там няма чаго». Сказала і адварнула ад мяне. Відно—пісьмо тваё яе кранула. Яна, я так мяркую, нешта-нештачка хавае ад нас з табою...

Дык напішы ты як хутчэй, што азначаюць тыя словы твае, не інтрыгуй, чакаю.

Трохі пра сябе. Працую, як і раней, у нашай Ярэмінскай сельскай бальніцы. Ну, вядома, стараюся ўсё рабіць акуратна, як і заклікае нас медыцынскі наш кодэкс.

Жыццё тут звычайнае, але цікавае. Вось учора ўсе, апроч дзяжурных урача і сястры, выходзілі дапамагаць нашаму калгасу. Сёлета, ведаеш, такі ўраджай багаты, што дзень і ноч возыць машынамі і аніяк не перавозыць. І жыта, і ячмень, і пшаніцу. О, а якія людзі радыя, вясёлыя, як усе працуюць старанна, нібыта ў святочным настроі ўсе. Так пабагацелі, так акрылілі...

Ну, а я, ты ж ведаеш, усё магу рабіць. Ды не толькі мікстуру хвораму адмераць і падаць ці бінт завязаць-перавязаць. Памагаю ў самай цяжкай сельскай рабоце, і каля камбайна, і каля малатарні. Неяк было—учора адзін пенсіянер (яны ж, няўрымслівы, не сядзяць гэтым часам па хатах!) з мехам збойкі не саўладаў, дык я мех той ягоны падхапіла на плечы і адна панесла, падсобілі толькі ўкінуць у кузаў.

Ды што я выхвалюся перад табою? Вышчам ты мяне не ведаеш, быццам няма чаго болей гаварыць? Зрэшты, на сёння хопіць пісаць. Трэба ісці па палатах, аглядзець усё, пагаварыць з людзьмі. Можна ў каго з хворых патрэба якая, можа мая дапамога патрэбна...

Пішы як хутчэй, Толя. А я наступным разам болей пра сябе раскажу на тваё «паведальнік пра ўсё-ўсё падрабязна» яшчэ вялізнае данясенне сачыню... Я ж люблю пісаць... пісьмы... асабліва ў час дзяжурства, калі часу хапае, калі маркоціцца.

Будзь здаровы, братка! Беражы сябе! Служба ў цябе, як я зразумею, нялёгка...

Жадаю, каб усё ў цябе ладзілася!
Твая сястра Тоня.

2.

Тоня, добры дзень!

Вельмі рады за цябе, дарагая мая сястрычка, і не толькі, выходзіць мая. Медыцынская. (А крэўная—дык толькі мая!).

Рады я за цябе таму, што ты сапраўдна камсамолка: і сваю работу добра робіш, і калгасу нашаму памагаеш. У гэтым, скажы табе, як старэйшы, і ёсць не толькі што здоленасць, уцеха, а галоўнае багацце і налоўненасць жыцця, яго сэнс і яго аса-лода. Гэтак і жыві! Не адрывавайся ад

зямлі, фізічна і душэўна загартуйвайся, будзь заўжды з людзьмі разам, разам і ў бальніцы, у цяжкі іхні час і на полі—у час іхняй вялікай радасці працы.

Вось так. Гэта першае.

А другое—пра тое, што я выдумшчык вялікі. Відна, маці тут мае радцыю, праўду кажа. Хачу ім, «выдумшчыкам» і заставацца, бо надоўга ж мне давідзецца быць цяпер лейтэнантам міліцыі (нядаўна званне прысвоілі). Хоць сам я, па-шчырасці, не супраць выбывацца і ў капітаны! Праўда, служба мая, пасада пакуль што на

ходзіць якраз наша цяжкое, горкае, халоднае і галоднае мінулае. Чаму—не ведаю. Можна таму, што цяпер жывём мы ўсе добра, забеспечаны, не знаём, што такое нястача наогул і нястача самага-самага галоўнага—хлеба. Помніш сама, як мы з маці пасля вайны дзялілі кавалачак хлеба на траіх... Як з вадою, са звычайнаю вадою гэты хлеб, крышачку пасолены, елі... А знаеш, Тоня, што падумалася... Можна мае гэтыя цяжкія сны—успаміны для таго толькі і прыходзіць да мяне, каб сённяшняе параўноўваць з даўнім ужо, ваенных і пас-

ўсміхайся, што я аднойчы прыдумала.

Ен, Анатоль, араў цэлы дзень недалёка ад нашай бальніцы. Без прадыху хлопчэ працаваў. Ягоны зменшчык не прыйшоў, дык ён яшчэ і ў другую змену застаўся.

Днём, у час кароткага перапынку, калі было гарача, ён зняў сваю прапацелую кашулю ды павесіў на прасла, каб яна высыхла. Я ж гэта заўважыла. Як ён толькі ад'ехаў на трактары ў другі канец, я ўзяла ды зняла яго амуніцыю, памыла як след і зноў на месца павесіла. Познім часам ён забраў сваё «абмундзіраванне» і, вядома, убачыў, што яно чыстае, некім дагледжанае.

Вечарам ідзе ён да сваёй знаёмай дзяўчыны Надзі, якая ў сельсавеце бухгалтарам працуе (ты яе не ведаеш), і дзякуй ёй кажа. А тая, як мне потым перадавалі, адно пасмяялася з яго ды сказала: «Не такая я дурная, каб твае транты мыць ды сушыць... Падзякуй некаму другому».

Так Анатоль і не ведае, хто да яго такія свае пацудзі выказаў... А я... я маўчаць буду.

Вось як. Так што маўчы і ты пра вяселле.

І ўсё ж, Толя, я не забылася пра нашу тую справу... Ну, чаму нашы бацька і маці не жывуць разам? «Хто тут вінаваты? Не забылася я і пра тую тваю фразачку «а якія мы крэўныя, маці знае». У мяне пачынае галава кружыць даваць ад усяго гэтага. Ты, як і маці, нешта ад мяне хаваеш... Прызнайся як старэйшы, бо павінен жа больш ведаць ды і з бацькам цяпер у адным горадзе жывеш... Я не ўсё зразумею... А калі і сам не ўсё зразумееш, дык як хутчэй з бацькам сустрэнься ды пагавары шчыра, як мужчына з мужчынам... Ну, хоць бы пра тое толькі, чаго яго маці пакінула ў горадзе і вярнулася жывць у вёску, у сваю хату. Ты ж ведаеш, якая ў нас маці слаўная, добрая, адданая нам, дзеям сваім, і якая яна шчыра і ўважліва да людзей... І як яе любіць і паважаюць усе тут на вёсцы. Мне здаецца, што ў нашай маці, як у той шматколернай кветцы, увабраны ўсе найлепшыя якасці, усе колеры добрай душы... Мо таму яна такая. Гаварыць нічога нам не хоча... Пра сябе, пра бацьку маўчыць... Няўжо яна пакінула бацьку толькі таму, што ён інвалід? Не хочацца ў гэта паверыць...

Дык не вельмі ты мудрой, Толя, калі ўжо неяк прагаварыўся пра нашу крэўнасць... А пагаварыўшы з бацькам, напішы мне, што ён табе скажа. Табе, між іншым, мне верыцца, бацька павінен адрыцца яшчэ і таму, што ты ж ужо дужа самавіты—лейтэнант міліцыі, камуніст, былы камсамольскі аддзельны работнік...

А ты, Толя, яй-богу, вырастасці да генерала, ну, не менш, як да палкоўніка і не смеяся з сястры, не такая яна ўжо дурніца. Я зразумею, што на такой цяжкай і адназначнай службе, як міліцэйская, сумленныя людзі, гэтакія, як ты, будуць хутка расці, бо ўсё добрае, што яны робяць для людзей, усім відно і ўсім высока цэнніцца.

Чакаю твайго новага пісьма. Вялікіх табе радасцей на службе, павялі ад людзей. Бацьку, як толькі загаварыш з ім, прывітанне ад мяне перадай... Абавязкова...

Твая сястра Антаніна.

Павел КАВАЛЁЎ

Павел Кавалёў напісаў невялікую аповесць у пісьмах—«Панінь нас, трывога...». Твор, паводле слоў аўтара, сцвярджае думку, што не толькі бацькоў хвалюе лёс іх дзяцей, але і дзція такаса павінен турбаваць лёс іх бацькоў. І яны, дзція, змагаюцца за чысціню і шчырасць у чалавечых адносінах, за Чалавека.
Аповесць друкуецца ў студзеньскім нумары часопіса «Маладосць».

БРАТ і СЯСТРА

УРЫВАК З АПОВЕСЦІ

большае не вымагае. Участковы, звычайныя участковыя міліцыянер, як нас у народзе называюць. А яму, гэтаму участковаму, да ўсяго ёсць справы, да ўсяго трэба мець сваё пільнае вока, слых і нават спрыт.

Думаю, камсамольская практыка мая, кіраўнічая, так сказаць, мінула пасадка, з якой накіравалі ў органы, дапаможа мне. І, думаю, добрыя якасці з часам набудуцца. А пакуль—працаваць, працаваць, бо служба мая не такая ўжо, як ты пішаў, нядобра! Любую службу, любую работу рабіць з душою трэба. Вось. Тады і служба не цяжар.

Мне здаецца, Тоня, так трэба ставіцца да ўсяго, да ўсяго перш-наперш чыстыя рукі і чыстае сумленне прыкладаць належыць, самому ці самой чалавекам быць. Так, Чалавекам! А званне ці якая там слава і гонар цябе знойдуць, на жыццёвай дарозе дагоняць. Толькі не спыняйся! Ды і другі бок медаля не забывай. Адзінкі і ўзнагароды Чалавека лепшым ці горшым не робяць, яны толькі нейкі момант яго жыцця фіксуюць...

Выбачай, сястра, я неяк не зусім складна пішу, але так думаецца мне гэтай хвілінай і напраўляць пісьмо не буду. Як напісала, так і чытай. Ты, спадзяюся, мяне зразумееш, бо як былі разам, яшчэ ў дзяцінстве, ты заўжды была са мною згодная. Толькі нялёгкім было дзяцінства наша, і няхай бы ўжо хутчэй забылася. А яно мне ўсё помніцца, нават у сны мне часта прыходзіць. Кажуць, што сніцца звычайна ўсё найбольш яркае, прыгожае, добрае і ласкавае. А ў мяне чамусьці ўсё наадварот выходзіць—у сны пры-

яваенных часоў жыццём нашым? Мінулае адыходзіць, але не пакідае нас, яно застаецца назаўсёды з намі. Ад яго, хочаш ты ці не, але не адмахнешся, як ад камара-назола.

Але хопіць пра гэта.

Днямі неяк бацьку нашага сустрэў на вуліцы. Ішоў ён павольна, цяжкавата, з кічкам, на які, як мне здалося, не вельмі абавіраўся... Не спыняліся і не здароўкаліся, нібыта чужыя, незнаёмыя. Канечне, я ў гэтым вінаваты, бо загаварыў бы з ім—дык і ён спыніўся б... Ты, вядома, за такое мяне не пахваліш... Твая справа...

Але цяпер ужо, калі мяне накіравалі сюды, у гэты гарадок на працу, у гарадок, дзе жыве і наш бацька, я з ім, вядома, стрэнуся і пра ўсё, што трэба, пагавару. Толькі не спяшаючыся...

Пасылаю табе, родная мая, самае-самае шчырае прывітанне і пажаданне... Ведаеш якое? Ну, каб як хутчэй сустрэла ты добрага хлопца! Была б прычына прыхаць і мне да ўсіх вас...

Паклон маці і прывітанне ўсім нашым агульным і сваякам, і знаёмым.
Твой брат Анатоль.

3.

Анатоль, дарагі мой!

Пісьмо тваё, такое добрае і вялікае, прачытала ў адно дыханне. Дзякую табе за яго, за шчырасць, за парады.

Дзякую табе і за тваё пажаданне наконі добрага хлопца. Але... Але ж такое не ад мяне адной залежыць... Мне, прызнаюся табе, як брату, падабаецца адзін — трактарыст. Дарэчы, цёзка твой, таксама Анатоль, добрае імя, праўда? Раскажу табе, толькі не

НА ПАЧАТКУ ЖЫЦЦЁВАГА ЛЕТАПІСУ

Споўнілася 30 гадоў факультэту журналістыкі БДУ імя У. І. Леніна. Звыш 1700 чалавек прайшлі тут курс навучання за гэты час. Фактычна факультэт стаў цэнтрам падрыхтоўкі нацыянальных журналісцкіх кадраў рэспублікі: работнікаў газет, часопісаў, выдавецтваў, радыё і тэлебачання.

Цяпер на ім займаецца наля 700 студэнтаў. Вучэбны працэс абслугоўваюць чатыры спецыяльныя кафедры факультэта, якія ўваплечаныя ў выхаванне і педагогаў, абсталяваны сучаснымі тэхнічнымі сродкамі і маюць шырокі выбар спецыяльнай літаратуры. Для замацавання набытых ведаў студэнты карыстаюцца паслугамі інстафоталабараторыі, арганізуюцца свае тэлеперадачы, скарыстаюцца на занятках відэамагнітафон, выпускаюць вучэбную газету «Журналіст».

Усё большае месца ў навучанні студэнтаў займаюць дысцыпліны, якія знаёмяць іх з развіццём навукова-тэхнічнага прагрэсу ў галовах прамысловасці і сельскай гаспадаркі, пытання-

мі эканомікі. Дзеля гэтага, разам з вывучэннем тэорыі, факультэт развівае творчыя сувязі з рэдакцыямі газет, запрашае на лекцыі і гутаркі вопытных спецыялістаў народнай гаспадаркі. У большай ступені спрыяе замацаванню ведаў і дасканаласці сістэма прантыкі. За пяць год вучобы студэнты паступова знаёмяцца з працай раённых, абласных, рэспубліканскіх газет, з працай рэдакцый радыё і тэлебачання.

Вялікая ўвага надаецца літаратурнаму майстэрству будучых журналістаў. Кафедра стылістыкі і літаратурнага рэдагавання, а таксама кафедра тэорыі і практыкі савецкай журналістыкі вядуць напружаную працу па глыбокаму засваенню студэнтамі беларускай і рускай моў, выпрацоўцы вострага ўспрымання стылявых асаблівасцей, выкарыстання спецыфікі таго ці іншага жанру. У гэці да студэнтаў часта прыходзяць майстры беларускага слова — журналісты, празайні і паэты. У шчырых гутарках яны імкнуча раскрываюць і перадаюць

юным калегам вопыт сваёй работы.

Усё шырэй ставіцца падрыхтоўка кадраў для радыё і тэлебачання. На трэцім курсе факультэта пачынаецца спецыялізацыя студэнтаў на кафедры тэорыі і практыкі радыёвяшчання і тэлебачання. Пытанні тэорыі і тэлебачання, апэратарскага, рэжысёрскага майстэрства студэнты спалучаюць з практыкай работы ў спецыяльнай лабараторыі, а таксама ў рэдакцыях абласнога і рэспубліканскага радыё і тэлебачання.

Сіламі студэнтаў і выкладчыкаў на факультэце вядзецца вялікая навукова-даследчая праца. Толькі ў апошні час выкладчыкі факультэта надрукавалі ў розных выдавецтвах рэспублікі больш як дзесяць манаграфій па актуальных пытаннях гісторыі, тэорыі і практыкі друку, радыё і тэлебачання. Сярод іх манаграфія Б. В. Стральцова «Публіцыстычнасць інфармацыйных жанраў», Р. В. Булацкіна «П. Н. Лепешинский» (у серыі «Публіцысты ленинської школы»), В. А. Пыжкова «Жур-

наліст у знамяцім пошуну», А. В. Балаша «Тэхніка оформлення газетнай поласы», С. В. Говіна «Друк Заходняй Беларусі», Р. В. Булацкіна і І. І. Сачанкі «Хрэстаматыя па гісторыі беларускай публіцыстыкі» і інш. Расціць навуковыя кадры факультэта. За час існавання тут падрыхтавана наля 20 кандыдатаў навуки, некалькі дактароў, якія забеспечваюць вучэбны працэс па самых галоўных напрамках.

Студэнцкае навуковае таварыства аб'ядноўвае некалькі гуртоў, у якіх паглыблена вывучаюцца сучасныя праблемы журналістыкі, яе гісторыя, а таксама праводзіцца шырокае знаёмства з тэорыяй публіцыстыкі. Студэнцкія навуковыя працы штогод адзначаюцца на ўніверсітэцкім, рэспубліканскім, а таксама ўсесаюзным конкурсах па праблемах грамадскіх навук, гісторыі КПСС, ВЛКСМ і міжнароднага камуністычнага руху.

Факультэт трымае цесныя сувязі з іншымі факультэтамі журналістыкі нашай краіны, арганізоўвае і праводзіць навуковыя канферэнцыі па праблемах падрыхтоўкі журналісцкіх кадраў, пытаннях метадыкі, паліпшэння выкладання асобных дысцыплін і агульнаму ўдасканаленню ўсяго вучэбнага працэ-

су. Асабліва частымі бываюць сустрэчы з прадстаўнікамі факультэтаў Масквы, Ленінграда, Кіева, Харкава і іншых універсітэтаў.

У перспектыве развіцця факультэта і ўдасканалення падрыхтоўкі журналісцкіх кадраў мяркуюцца надалей паглыбляць веды студэнтаў у галінах народнай гаспадаркі, пашыраць магчымасці практычнага ўдзелу студэнтаў у рэспубліканскім друку, радыё і тэлебачанні ў час вучобы. Факультэт будзе расшырацца. Прадугледжана пачаць на факультэце падрыхтоўку выдавецка-рэдактарскіх работнікаў.

Сёння выпускнікі факультэта журналістыкі працуюць амаль у кожнай рэдакцыі нашай рэспублікі. У нагорце гэтай вялікай сям'і ідэалагічных работнікаў, выпускнікоў факультэта, маецца нямала выдатных імянаў, якіх ведае не толькі беларускі чытач, але і ўся краіна. Шырока вядома праца журналістаў і пісьменнікаў М. Матукоўскага, І. Новікава, паэтаў М. Аўрамчына, В. Зуенка, празаікаў І. Пташнікова, І. Чыгрынава, Б. Сачанкі, многіх іншых, хто закончыў наш факультэт.

А. СЛУКА.

БАЦЬКУ

Жыццё пражыць — не поле перайсці.
Сядзяць на покуці
Тае гады.
На панскім полі
Малады,
Бывала, жылы рваў, ад поту слеп —
Плаці здароўем за нішчымы хлеб.
Не думаў ты, што дарагая плата:
Сыноч малы ў начоўках плакаў.

На мінным полі —
Выбухаў кусты.
Праз іх таксама прадзіраўся ты
Да цішыні, святла, жывых барознаў.
...Магілы скрозь на полі грозным.
На вольным полі —
Малачай, асот.
Які з пустога зеля на малот!
Цягла няма. Дзе бульбу, зерня ўзяць!
Ты дагаджаў зямлі, як цешчы зяць,
І лагаднела поле без палос —
Цяпер частуе ўсіх нас
Поўнай жменяй.
З палёў,
З адных палёў твой лёс!
І поле кожнае — жыццё не меней.

На памылках вучацца, гаворым.
Павучыцца б год ці два — і баста.
Дзе там! Іншым за памылкі сорам,
Сам памылкі выпраўляю часта.
Я не маю вечнасці ў запасе.
Не нахлебнік. Не лайдак адпеты.
А па многа год у кожным класе
Трачу на тае, жыццё, прадметы.
Правіл шмат. Завучваю напамяць.
Ды шляхі не ўсе, на жаль, прамыя:
У жыцці то суш, то дождж, то замець —
Выключэнні з правіл,

Для памылак.
Я не чуў, каб гаварылі: «Слабы,
Целам і душою — нізкай пробы»,
Ды жыцця, гляджу, не хопіць, мабыць,
Каб закончыць поўны курс вучобы.

ПАКУЛЬ ГРЫМЕЎ ПЯРУН

Здаецца, неба ўпала ніц,
А навалыцца ўсё шчырэ:
Гараць ракеты бліскавіц,
І б'е пярун,
Як батарэя.

А дзед — былы артылерыст —
У пуньцы спіць,
За спелым садом.
І чуе ў сне снарадаў свят:
Вайна стаіць пад Сталінградам.

Апошні залп заціх. Не лье,
Не барабаныць дождж па гонце.
Спакойна, ціха —
У сяле
І ў сне, на сталінградскім фронце.

Імгненна прахапіўся дзед.
Халодны пот. І твар бялее.
А ў зэрках — крык:
«Снарады дзе!»

Чаму замоўкла батарэя!
Малыя выраслі з кашуль,
І ў іх цяпер растуць сыны,
Пакуль грымеў пярун...
Пакуль
Вярнуўся у пуньку дзед з вайны.

Намокла жыта —
І камбайны,
Як судны, дрэмлюць на прыколе.
Нябось, і гаспадар нядбайны,
Каб мог, плашчом накрыў бы поле.
А гаспадар за дзень бясхмарны
Адаў бы богу паўзарплаты:
Здаецца, з каласоў янтарных
Не дождж спывае, а зярнаты.
Мінулі суткі,
А за месяц,
Не меней, пэўна, перажыта.
І вось, нарэшце, дзень смяецца,
Да каласка прасохла жыта.
Як дарагому юбіляру,
Надвор'е полю дагадзіла —
Гудуць камбайны зранку...
Хмары
Сплылі з душы і ў брыгадзіра.
Ну хоць знімай на кінаплёнку —
Пасля дажджу, што ліў як з лубу,
Глядзіць на сонца,
Як на жонку
Глядзеў адрозу пасля шлюбу.

ВЕТЭРАНЫ

Колі, Вані
З вучонымі званнямі,
Брыгадзіры, старшыні, міністры
З легендай-жыццём...
Вы такія звычайныя сёння
Побач з намі,
Што, бывае,
У трамваі вас
Не пазнаём.
Вунь сівеныкі стары...
— Я удзельнік Кастрычніка,
Паспытаць давалася й апошняй вайны...
Як жа тут абцысіся без вялікага
клічніка!
Гэта ж сведка вялікай, сівай даўніны!..

А вось там — камісар партызанскай
брыгады.

Сувязная атрада (дзяўчо ў той час!),
Як заўсёды, сустрэцца сябрынаю рады,
А калісьці была тут і чарка якраз.
Засталіся адны успаміны-размовы,
За якімі прыемна адвясці душу,
Хоць адзін раз у год — бо ці скажаш
другому,

Што дагэтуль скуголяць снарады
ўвешшу!

Зразумее хіба хто другі, непражыўшы
У зямлянцы сваёй маладосці гады,
Не здымаючы зброі, падчас не галіўшы
І ў святы хлапечай сваёй барады!

Чалавечая сэрца помніць усё добрае...
— Помніш, Вася, як сустрэліся з імі
У Бродзе мы!

А на дваіх — усяго граната адна.
«Ну, а подзвігі!»
«Ну, якія там подзвігі!»
Гэта была, браце мой, вайна.

То смяюцца з якогася учынку хвацкага,
То шугаюць у сённяшні дзень напасткі
І спяваюць да ночы ля вогнішча
брацкага

Дарагія, сівыя мае дабракі.

Колі, Вані
З вучонымі званнямі,
Брыгадзіры, старшыні, міністры
З легендай-жыццём.
Усе такія звычайныя сёння
побач з намі...

Толькі подзвігі ў памяці
не зарастаюць быллём,

Анатоль ШАЎНЯ

Алесь МАСАРЭНКА

ПЛАЧУЦЬ ЖУРАВЫ

АПАВЯДАННЕ

Зводдаль былой калгаснай пчэльні, на ўзлеску, даўно ўжо размяшчаліся ў глыбокіх бліндажах фашысты. Туды часта наезджала многа легкавушак, і ўзлесак у такіх дні проста кішэў варожым афіцэрам.

Ускрай пчэльні, паміж разлапістых ліп, стаяла штабная кухня. Не было таго дня, каб туды не прывозілі якую жыўнасць... Гучэлі стрэлы. Працізліва вішчэла свінчо... І гэтак жа віскліва, захлебста рагатаў тоўсты повар Ганс.

Віця ўзненавідзеў гэтага повара з першага ж дня, яшчэ тады, калі прывёў ён з сабой двух салдат, і яны здратавалі амаль увесь агарод, не пакінулі ні аднаго качана капусты.

А цяпер вось і да мorkвы дабраўся, да бульбы, рыноць, як свінні тыя.

— Што вы робіце?! У мяне ж двое малых. — не змоўчала маці. — Во, два кіндэры... есці ім трэба. Не пустошце агарод...

Повар аж ашчэрнуўся, аж пачырванеў ад злосці, набачыўся, густыя бровы каўзануліся ўніз, уверх, лоб зморшчыўся і ён залапатаў:

— О, некарошая русіш маць, дзе твой музік? Камуніст? Ваюйт? Пук-пук... дойчэ зольдат? О, мальчыш, язык нет?!

І кінуў галавой у бок пчэльні — падаў знак напарнікам, каб не стаялі, каб не талопілі вочы. Тыя моўчкі пабралі мяшкі з бульбай і падаліся в агародаў. А повар яшчэ доўга нешта гергетаў, вырачыўшы вочы, палохаў маці і Віцю. Потым, калі яму надакучыла, раптам віскліва засмяўся, падступіўся да Віці, прысеў на куцішкі і, дастаўшы з кішэні пляскатыя галечыны, паблажліва працягнуў яму.

Віця хмурыўся, шоргаў нагой па зямлі і нават колькі разоў зірнуў на маці — як бы чакаў, што яна скажа: браць яму гэты пачастунак ці не. Але маці маўчала і ён правільна яе зразумеў — адварнуўся ад спакусы. А Ганс ўсё сярдзіта соваў яму жоўтыя галечыны: бяры! І тады Віця нечакана для сябе схопіў той пачастунак і шпурнуў у бульбоўнік, а сам прытка кінуўся за хлеб. Адбегшыся, прылёт у бульбоўніку, прапоўз колькі метраў і затаіўся, уціснуўся ў баразну, слухаў, як повар лаўся... Счакаўшы, папоўз далей. Як толькі дабраўся да паграбка, што зарос лябядою ды палыном, прашмыгнуў унутр, залез у вялізную бочку і заснуў незнарок. Дзіва, але сніўся яму бацька. Здаецца, прыйшоў уначы дамоў, і Віця, плачучы, падрабязна раскажаў яму пра варожы штаб, пра заслаўца Ганса, які іх абірае, палохае. Віця маліў бацьку, каб хутчэй ён прагнаў повара. А на папругіцы ў бацькі віселі гранаты, а за плячыма — новенькі карабін...

Спаў бы Віця пэўна доўга ў гэтым сваім сховішчы, каб не ўчуў страляніну. І ён ужо не мог уседзець у паграбку, выхапіўся вонкі. Прабраўся да лазні, што была ў канцы агарода, блізка ад

пчэльні, агледзеўся — і ўсё адразу зразумеў: выскока ў небе плылі журавы... Стрэлалі па іх. Жураўліны клін разладзіўся ў хвасце, але ваяк не адхіляўся ад курсу — плыў і плыў ранейшым кірункам.

Кулямёт не змаўкаў — тукаў няспынна, напокрыста. Чэргі яго былі задужа доўгімі, рэзкімі. І раптам...

Не, Віця не мог у такое паверыць — ваяк, знясілены, падаў долу. Праўда, ён усё яшчэ намагаўся выраўняцца і зноў набраць вышыню, ды крылы ўжо не слухаліся: адно з іх бездапаможна матлялася, губляючы пер'е...

Непадалёку ад лазні птах мякка і ўдала — мусіць памагло здаровае крыло. — гугнуў на зямлю. І пабег, — трэба ж! — проста на Віцю. Ды не, абмінуў лазню, крута забраў управа і пскакам затрусіў да паграбка, дзверы якога былі расчынены, ускочыў у яго...

Віця мігам дамчаў да паграбка, прычыніў дзверы, нават замок навестў. І, каб паказаць, што ён тут выпадкова і нічога не бачыў, падняў рыдлёўку і пачаў поркацца ў градках. Ён ужо верыў, што ўсё абызецца, і ён вылечыць, абавязкова вылечыць жораву крыло, і той зноў паляціць.

Праз колькі мінут Віця заўважыў Ганса. Ходка, з аўтаматам у руках, сунуўся ён у напрамку лазні, аглядаў кожны куст, кожную калдобіну. Асабліва быў пільным каля ямак з-пад бульбы. «Шукае жораву, — здагадаўся Віця. — От, гадзіна, гэта ж ён страляў у іх...»

А разладжаны, з абсечаным мысам жураўліны клін мінаў ужо вёску. Курльканне птушак было такім жалобным і тужліва-балючым, што, здавалася, журавы плакалі.

Повар, як толькі ўбачыў Віцю, прыспешыў крок. Падышоў і, зласліва жмурачыся, нецярпліва спытаў:

— Дзе ест... гусь?

— Хто?
— Гусь?
— Не бачыў я... Не ведаю, дзе ён...

Віця ўпотаў зірнуў угару. Журавы збіраліся ў гурт, раўнялі разладжаны шпурок. Але чаму яны паварочваюць назад? Нават зніжання пачалі. «Ну, куды вас гоніць, дурніцы, куды?! — як не крычаў Віця. — Гэты ж паб'е і вас...»

А Ганс, расхінаючы пажоўклы бульбоўнік, кідаў на Віцю востры, пільны позірк, нібы ён аб усім здагадаўся. Толькі ж Віця раптам адчуў, што ніколеккі не баіцца тоўстага повара, а адно яшчэ больш ненавідзіць яго. Ганс шырока сігнуў да Віці, мыском кароткага бота капнуў там, дзе была ўзрыхлена глеба. Калі ж нічога не знайшоў і ўбачыў Віціну маці, якая толькі ўзышла на агарод, пагрозліва наставіў на яе аўтамат і закрычаў:

— Кіндэр... Гусь!

— Які гусь? — разгубілася жанчына. У нас няма гусей і не было ніколі. Вада ад нас далёка, гусі вяду любячы...

Ганс, залучыўся, тыркаў у неба, наўмысна махаў рукамі, як тая птушка крыламі... Паступова ўцяміўшы ў чым справа, жанчына трывожна паглядзела на сына. Ды ён нібыта і не заўважваў яе — па-ранейшаму цікаваў за журавамі, якія вось-вось апынуцца ў іх над галавамі.

— Віця! — ціха, але патрабавальна сказала яна. — Віця...

— Не ведаю, нічога не ведаю! — адказаў хлопчык, спадзеючыся, што журавы не будуць зніжання, паляцяць далей. Але ж яны зніжались...

І Ганс кінуўся раптам да плота, паклаў аўтамат на верхнюю жэрдку, прысеў і, амаль не цялячыся, націснуў на спуск.

Чарга атрымалася кароткай. Ганс груба вылаўся — скончыліся патроны.

Журавы, адразу ж павярнулі назад, пачалі набіраць вышыню. І ўжо іх галасіста-трывожнае «курлы» пачало адціхаць. Але трэба ж, у гэты самы час з паграбка пачуўся прарэзліва-звонкі, адчайны крык жоравы!

Ганс атарапеў, шалёнымі вачыма зірнуў на Віцю, прыгнуўся, сцяўся увесь і бежкі рынуўся па гэты крык. Замка не здымаў — ламаў дзверы прыкладам, біў ботамі...

Твар Віцінай маці спалатнеў, рукі абвялі — вісяць, як не свае. Яна моўчкі, умоўна пазірае на Віцю і нібы просіць яго, каб уцякаў хутчэй, каб хаваўся ад бяды. А той як стаяў, так і стаіць сабе ля паграбка і ціха плача, толькі слёзы гаршынкамі коцяцца па шчоках, засцяць яму вочы, і ён ужо не бачыць чорную рулю аўтамата...

Упершыню так плакаў яе сын. Такім і застаўся ў яе памяці назаўсёды...

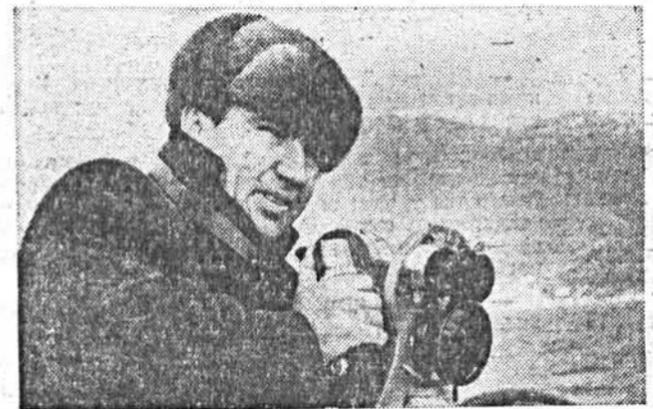
Народны артыст БССР Л. Голуб на сустрэчы з маленькімі гледачамі. Злева — Ул. Гусьноў — выканаўца ролей у фільмах «Дзючынкі шукае бацьку» і «Міколка-паравоз».

Рэжысёр І. Дабралюбаў (ён злева) і гунааператар В. Дзёмкін на гуназапісу фільма «Таму, што люблю».

Рэжысёр В. Чацверыкоў у час здымкаў двухсерыйнага фільма «Полымя».

Аператар В. Шаталаў на «міжкіянскіх маршрутах». Здымаецца дакументальны фільм аб савецкіх мараных таннера «Герой Брэста».

Робчы момант здымкаў фільма «Воўчал зграя». Артыстка С. Кузняцова ў ролі Клары. Справа — рэжысёр Б. Сцяпанюк.

У СВЯЗІ з юбілеем беларускага кіно наш нарэспандэнт гутарыў з намеснікам старшыні Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематографіі, старшынёй Камісіі па падрыхтоўцы і святкаванню гэтага юбілею П. Б. Жукоўскім.

Пётр Барысавіч сказаў:

— Святкуючы свой юбілей, кінематографісты рэспублікі з гонарам могуць азирнуцца на пройдзены шлях, на свае здабыткі. Зараз у фондзе кінапракату на

на працяг такіх майстры, як рэжысёры І. Дабралюбаў, Б. Сцяпанюк, В. Тураў, В. Чацверыкоў, В. Нікіфараў, М. Пташук, Ю. Дубровін, Л. Мартынюк, В. Рубінчык, аператары Ю. Марухін, В. Нікалаеў, І. Рамішэўскі, Д. Зайнаў, Р. Масальскі, Б. Аліфер, Э. Садрыеў, мастакі Я. Ігнацьеў, В. Дзяменцьеў, Ю. Альбіцкі і іншыя.

Мы імкнемся стварыць усе ўмовы для творчай дзейнасці,

інжынера гуказапісу С. Вейняровіча, супрацоўнікаў Мінскай канторы кінапракату Г. Жук, А. Шылай, Н. Шпак, дырэктараў кінастатраў — М. Арахоўскага («Перамога») Ф. Люцко («Піянер»).

За апошнія дзесяць гадоў у рэспубліцы ўведзена 2070 новых кінаўстановак і зараз іх лічба дасягае 6260. А валавы збор сродкаў вырас за гэты час на 30 працэнтаў. На 15,2 мільёна чалавек павялічылася за адпаведны перыяд колькасць гледачоў. Аднакова ва ўсіх залах рэспублікі могуць глядзець фільмы 720 тысяч чалавек. Прыемна адзначаць, што за 11 месяцаў гэтага года план кінаабслугоўвання насельніцтва ў рэспубліцы выкананы на 103,6 працэнта. А такія вобласці, як Магілёўская, Брэсцкая і Гомельская, ужо выканалі гадавы план.

Выдатна працуюць нашы кінамеханікі В. Чэкан — з Хойніцкага, Ф. Буевіч — з Віцебскага, М. Шытаў — з Жлобінскага, А. Гадаванец — з Гродзенскага раёнаў і многія іншыя. За лічбамі, імёнамі — плён нястомнай працы людзей самых розных прафесій.

Кінаробітнікам рэспублікі накоплен вялікі вопыт выкарыстання лепшых савецкіх фільмаў для камуністычнага выхавання працоўных. Усюды ў гарадах і вёсках, ствараюцца кінаклубы, праводзіцца кінаведчары, фестывалі, тэматычныя паказы, сустрэчы з творчымі работнікамі студыі «Беларусьфільм». Шырока распаўсюджваюцца кінааб'екты.

У гэтыя дні па ўсёй рэспубліцы праходзіць фестываль беларускіх фільмаў, прысвечаны знамянальнай даце беларускага кіно. Фестываль адбудзецца таксама ў Маскве, Ленінградзе, сталіцах саюзных рэспублік.

На ўрачыстых сходах работнікаў кінапракату і кінафікацыі, што праходзіць цяпер у абласцях і раёнах, перадавікам спарбінства ўручаюцца ўзнагароды Дзяржкіно СССР і Дзяржкіно БССР.

У кінастатры «Партызан» адкрыта тэматычная выстаўка «50 гадоў беларускага кіно».

ЭКРАН МІЛЬЁНАЎ

лічбаеца каля 150 мастацкіх і 400 дакументальных і навукова-папулярных карцін, створаных майстрамі беларускага кіно.

З добрымі паказчыкамі прыйшла да свята студыя «Беларусьфільм». Яе амаль паўтарысячны калектыў па выніках спарбінства за тры квартал гэтага года атрымаў першую прэмію Дзяржкіно СССР і ЦК прафсаюза работнікаў культуры. Звышпланавы прыбытак склаў каля 100 тысяч рублёў. Значна вырас аб'ём кінавытворчасці. Яшчэ нядаўна на студыі выпускалася па 2—3 мастацкіх фільмы ў год, а зараз выпускаецца: 5 мастацкіх, 10—13 тэлевізійных, звыш 70 назваў дакументальных, навукова-папулярных і г. д.

З мэтай паліпшэння дзейнасці творчага калектыву студыі і павышэння якасці фільмаў былі створаны адзіны мастацкі савет, які павінен рэгуляваць увесь творчы працэс. Рэарганізавана таксама сцэнарна-рэдакцыйная калегія. У яе ўваходзіць пяць сектараў і кожны з іх працуе над сцэнарыймі пэўнай тэматыкі. Уведзена перспектыўнае планаванне.

Імкненне наблізіць фільмы да жыцця, стварыць кінастужкі, вартыя нашага часу, выклікала неабходнасць прытоку свежых сіл. У нас плён-

фарміравання індывідуальнасці маладых мастакоў. Да-статкова сказаць, што толькі ў мінулым годзе на студыі дэбютавала пяць маладых рэжысёраў. Зараз яшчэ трое сталі аўтарамі тэлевізійных альманахаў, кінанавел.

Да 50-годдзя беларускага кіно на экраны выходзіць новая мастацкая стужка І. Дабралюбава «Таму, што люблю». А тым часам гэты рэжысёр плённа працуе і над другой карцінай — «Ішоў салдат да фронту».

Сучаснай тэматыцы прысвечана двухсерыйная стужка В. Турава «Браты Гуляевы». У ёй адлюстравана асноўная рыса нашага кіно — імкненне паставіць героя ў цэнтр канфлікту, паказаць чалавека ва ўсіх жыццёвых складанасцях. Гэта расказ аб тыповай беларускай сям'і, гаспадары зямлі, на якой жывуць і працуюць героі фільма.

Працуе студыя і над фільмам аб сучаснай вёсцы — «Сын старшыні» па сцэнарыю М. Матукоўскага.

Апрача творчых работнікаў, як вядома, у сістэме Дзяржкіно БССР працуюць шматлікія калектыўны тэхнічнага персаналу, а таксама работнікаў кінапракату і кінасеткі. Сёння хацелася б назваць мантажора студыі «Беларусьфільм» А. Аксеенка,

З КІНЕМАТОГРАФАМ ЗАРУЧАНЫ

Шлях аператара Андрэя Булінскага ў кіно вымяраецца больш як чатырма дзесяцігоддзямі. Ён працаваў на Ташкенцкай і Ашхабадскай студыях, зняў фільмы «Азіс у пясках» (1931), «Калодзеж смерці» (1934), «Далёкая нявеста» (1948) і іншыя.

Аднан «львіная» частка яго творчасці прыпадае на беларускі кінематограф. На рахунку гэтага ветэрана мноства кінастужак — мастацкіх і дакументальных. Сярод іх — «Дзючынкі спяшаецца на спатканне», «Дзеці партызана», «Нашы суседзі», «Першы выпрабаванні», «Масква — Генуя», «Тысяча аном», а таксама тэлевізійныя: «Вялікае прасісяняне» і «Домік на Волзе».

Выхаванцы А. Булінскага працуюць сёння на розных кінастудыях Украіны. Нямаю іх і на студыі «Беларусьфільм».

Нарэспандэнт штотыднёвіка «ЛіМ» папрасіў заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Андрэя Аляксандравіча Булінскага расказаць пра найбольш яркія моманты свайго жыцця ў кінематографіі.

— Я магу сказаць (і ў гэтым няма ніякага сакрэта), што без нашай прафесіі не было б і кіно. Скажам, ёсць цікавая задумка, ёсць выдатны сцэнарый, ёсць таленавітыя акцёры. Але ж усё гэта трэба зняць на плёнку. Зняць не механічна, а па-мастацку. Зараз, у век шырокаэкраннага, шырокафарматнага кіно, у век каляровай плёнкі, бездакорнай здымачнай апаратуры, прыгадваеш, якой прымітыўнай была некалі кіна-тэхніка... Але нішто не магло затармазіць працэс развіцця беларускага нацыянальнага кінематографа. Наадварот, уражвала выключная адданасць людзей сваёй справе. У нас не было ні «панікёраў»,

ні «ныцкіаў». Былі перш за ўсё энтузіясты, з якіх і фарміраваўся калектыў. З аператараў хацелася б назваць Б. Рабава, С. Іванова, А. Рагоўскага, Я. Міхайлава, Я. Шапіру, С. Бяляева і інш. Усе яны — прадстаўнікі так званай ленынградскай аператарскай школы.

Чым вызначыўся прафесійнальны стыль, творчы «почырк» школы? Галоўнае, мабыць, гэта імкненне перайсці ад фармалістычных прыёмаў, эфектных кадраў — чым так захапляліся некаторыя кінематографісты ў дваццатыя гады — да графічнага рэалістычнага паказу рэчаіснасці, падпарадкаваць багачце выяўленчых

сродкаў раскрыццю ідэі фільма. Да гэтага тады імкнуліся ствараць і такіх фільмаў, як «Сустрэчны», «Чанаеў», трылогія аб Маскве, з беларускіх — «Першы ўзвод», «Балтыйцы», «11 ліпеня»...

Прыгадваю фільм, які я здымаў параўнаўча не так даўно. Месяца на ўвазе «Масква — Генуя». Гісторыка-рэвалюцыйны. У параўнанні з ранейшымі маімі работамі тут і маштабы іншыя, і жанр, і стыль... Галоўным стрыжнем, на які панізіваліся ўсе падзеі, было сутыкненне старога і новага свету. Кожны кадр перадае дух вострай барацьбы двух процілеглых ідэалогій — камуністычнай і буржуазнай. І, нягледзячы на ўсю складанасць сітуацыі, мы верым, што барацьба нашага ўрада, Камуністычнай партыі за ажыццяўленне ленынскай палітыкі мірнага суіснавання, за выхад маючай рэспублікі Саветаў на міжнародную арэну, будзе мець поспех. Сёння нават нашы ворагі вымушаны прызнаць мудрасць ленынскай знешняй палітыкі. Аднак «Масква — Генуя», хоць і мела даку-

У БУДНЯХ—СВЯТА

17 снежня — дзень нараджэння беларускага кіно. 50 гадоў назад Савет Народных Камісараў БССР прыняў Пастанову аб утварэнні Дзяржаўнага ўпраўлення па справах кінематографіі і фатаграфіі — «Белдзяржкіно». Гэты юбілей дае магчымасць кінематографістам нашай рэспублікі зрабіць творчую справаздачу аб сваёй рабоце.

Свае першыя крокі беларускае кіно рабіла, не маючы тэхнічнай базы і нават свайго ўласнага памяшкання. Па гэтай прычыне, як вядома, студыя доўгі час знаходзілася ў Ленінградзе.

Сёння, перагортваючы старонкі кніг, праглядаючы фільматэчны матэрыял, захапляешся творчасцю нашых старэйшых калег па кінамастацтву. Рэвалюцыйны пафас, які акрыляў творцаў такіх стужак, як «Лясная бэль», «Першы ўзвод», «Балтыйцы», «11 ліпеня», заўсёды будзе натхняць беларускіх кінематографістаў другой паловы XX стагоддзя.

І колькі б часу ні прайшло, мы звярталіся і будзем звяртацца да вытокаў высокага, класічнага мастацтва рэжысёраў Юрыя Віктаравіча Тарыча і Уладзіміра Уладзіміравіча Корш-Сабліна. Іх станаўленне адбывалася над моцным ідэйна-творчым уплывам рускага савецкага мастацтва. Гэты ўплыў спрыяў росквіту іржых творчых сіл. Мы заўсёды будзем удзячны ўсім мастакам і майстрам экрана, якія ўдзельнічалі ў фарміраванні нашага кінематографа.

У цеснай садружнасці з драматургам А. Маўзонам рэжысёры Ул. Корш-Саблін, А. Файшымер, аператар А. Гітцбург, кампазітар А. Багатыроў, акцёры Ул. Дружнікаў, Г. Глебаў, Ул. Дзядзюшка, З. Стома і іншыя майстры тэатра і кіно стварылі выдатны мастацкі фільм пра подзвіг савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны — «Канстанцін

І. ДАБРАЛЮБАУ,

сакратар прэзідыума Праўлення Саюза кінематографістаў БССР, лаўрэат прэміі Ленінскага намсамола Беларусі.

Заслонаў». Гэтая стужка, як і шмат гадоў назад, і сёння хвалюе сэрцы мільёнаў глядачоў.

Традыцыі, заснаваныя славымі дзеячамі беларускага кінематографа, знаходзяць сваіх паслядоўнікаў і прадаўжальнікаў сярод рэжысёраў, аператараў, мастакоў, акцёраў, кінадраматургаў, што працуюць зараз на «Беларусьфільме». І я перананані, што гэтыя традыцыі будуць жыць і далей, перадавацца ад пакалення да пакалення.

Хіба не аб гэтым сведчаць карціны В. Сцяпанова, В. Турава, В. Чацверыкова, М. Калініна, рэжысёраў так званых сярэдняга пакалення, якія працуюць плечам з майстрамі старэйшага пакалення, — Л. Голубам, І. Шульманам, С. Спашновым, і карціны зусім маладых, але ўжо сталых майстроў: В. Нікіфарова, Л. Мартынюка, В. Рубінчыка, Ю. Дубровіна.

А колькі адкрыццяў, колькі цікавых творчых пошукаў і перамогаў у дакументальным кіно! Калі назваць імёны беларускіх дакументалістаў — І. Вейняровіча, У. Цеслюка, М. Берава, С. Браўдэ, Ю. Лысятава, Б. Сарахатунава, П. Аліфіярэні, Р. Ясінецкага, В. Сукманова, В. Дашука, В. Шагалова, І. Пікмана, — то за кожным з іх стаяць творы, якімі па праву ганарыцца наш дакументальны кінематограф!

У кароткім артыкуле немагчыма падрабязна расказаць пра ўсіх мастакоў, якія працуюць у беларускім кіно. Гэта і аператары А. Булінскі, Г. Удавенкаў, А. Аўдзееў, Ю. Марухін, Д. Зайнаў, Р. Масальскі, Э. Садрыеў, В. Нікаласеў, І. Рамішэўскі, Гэта і мастакі Я. Ганкін, У. Белавусаў, У. Дзяменц

еў, Ю. Бульчаў, Ю. Альбіні, Я. Ігнасьеў. Гэта і драматургі К. Губарэвіч, Ф. Коцеў, А. Дзялендзік, А. Маўзон, А. Макаёнак, І. Шамякін, А. Асіпенка, паэты А. Куляшоў, М. Луканін, А. Вялюгін, Г. Бураўкін.

Сапраўднай «кузняй» падрыхтоўкі творчых кадраў з'яўляецца Усесаюзнае дзяржаўнае інстытут кінематографіі. Адтуль штогод прыходзіць на студию папаўненне спецыялістаў нашай студыі — людзі высокага прафесіяналізму і грамадскай актыўнасці.

У кіно з'явіўся яго малодшы «брат» — блакітны экран. На нашай студыі вось ужо некалькі гадоў існуе творчае аб'яднанне тэлевізійных мастацкіх фільмаў.

Навукова-тэхнічная рэвалюцыя, што так імкліва развіваецца ў наш час, бязмежна нашырыла магчымасці кінавытворчасці. Ад першых, недасканалых у тэхнічных адносінах стужак, мы прыйшлі да шырокаэкраных, шырокафарматных карцін з выкарыстаннем колеру, суперсучаснай апаратуры для запісу гуку, шумавых і піратэхнічных эфектаў.

Жыццё ставіць усё новыя і новыя праблемы. Яны дакладна вызначаны ў рашэннях XXIV з'езда КПСС, у выступленнях Генеральнага сакратара ЦК КПСС Л. І. Брэжнэва, у Пастанове Цэнтральнага Камітэта нашай партыі «Аб мерах па далейшаму развіццю савецкай кінематографіі», у Пастанове XIII Пленума ЦК Кампартыі Беларусі і рэспубліканскага сходу ідэалагічных работнікаў.

Зыходзячы з патрабаванняў партыі і савецкага ўрада, кіраўніцтва студыі «Беларусьфільм», Саюз кінематографістаў рэспублікі, Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па кінематографіі прымаюць усе меры для таго, каб на экраны выходзілі высока-ідэйныя, яркія па сваіх мастацкіх вартасцях карціны, якія можна было б сапраўды назваць летапісам народнага жыцця, летапісам народнага подзвігу.

Народны артыст СССР Ул. Корш-Саблін на здымках фільма «Крушэнне імперыі».

Кінарэжысёр В. Тураў у павільёне студыі «Беларусьфільм».

На здымачнай пляцоўцы — народны артыст БССР, рэжысёр творчага аб'яднання «Летапіс» І. Вейняровіч.

Артыстка Л. Румянцава сярод глядачоў Ташкента на Усесаюзным кінафестывалі.

Рэжысёр дакументальнага кіно Р. Ясініні на здымках дакументальнага фільма «Разам», прысвечанага Дням культуры Савецкай Літвы ў БССР.

ментальную аснову, была творам мастацтва. З гэтага вынікалі і ўсе астатнія задачы, праблемы. Рэжысёр, аператар, мастак, увесь творчы калектыў больш удзялялі ўвагі стылістыцы карціны. З аднаго боку — карціны разбурэнняў у нашай краіне пасля грамадзянскай вайны, а з другога — пазіцыя капіталістычных краін, якія не хацелі прызнаць факт існавання сацыялістычнай дзяржавы, а тым больш прыняць яе прапанову аб мірным суіснаванні.

Павінен адзначыць, што ў фільме шмат камбінаваных здымкаў. Так, напрыклад, метадам дамакеткі здымаўся італьянскі «палац», і ў глядача сапраўды складалася такое ўражанне, што на экране палац...

Або возьмем яшчэ адзін эпізод.

...Італьянскі кароль запраціў удзельнічаць канферэнцыі на крайсер. Ён вельмі размаўляе з Г. В. Чычэрыным — наркомам замежных спраў РСФСР, іншымі дыпламатамі. А за ўсім гэтым «вопкавым» лоскам з'яўляюцца адчуваецца барацьба старой і новай грамадска-палітычнай сістэмы, вырашаецца лёс Рэвалюцыйнага дагавору, а, значыць, і лёс міру.

З прыгожымі венецыянскімі пейзажамі, краявідамі, беласнежнымі крайсерам на моры кантрастуюць «рабочыя» кадры напружаных перагавораў дзелчаў розных краін... У Генуі размова паміж «гаспадынямі» караля дасягае свайго эпагею. Між іншым, у сцэне «пасяджэння» гэтай канферэнцыі здымалася каля 400 чалавек! У іх ліку — сорак заслужаных, народных артыстаў. Тут я асабліва глыбока пераканаўся, якое значэнне мае акцёрская індывідуальнасць. Скажам, калі мець на ўвазе буйныя планы артыста Р. Бялова, які выконваў ролю наркома Чычэрына...

Здымаючы карціну «Масква—Генуя», я ў другі раз сустраўся з выдатным майстрам тэатра і кіно — Г. Глебавым (да гэтага ён зняўся ў фільме «Нашы суседзі»).

Рашаючае значэнне для поспеху мае, вядома, садружнасць сцэнарыста, акцёра, кінааператара з рэжысёрам. Асабліва патрабен аператару уважлівы дарэжысёр-рэжысёр, бо ён вызначае галоўныя выяўленчыя кампаненты будучага фільма.

За свой кінематографічны «век» я сустракаўся і працаваў з рознымі рэжысёрамі: М. Вернерам («Дзюльчына

спяшаецца на спатканне»), Ч. Сабінскім («Днепр у агні»), Ул. Голубам і М. Фігуроўскім («Дзеці партызана»), С. Спашновым і І. Шульманам («Зялёныя агні»), Ул. Корш-Сабліным («Першы выпрабаванні»), А. Спешневым («Масква—Генуя»), «Тысяча акон») і многімі іншымі. Парознаму складаліся нашы творчыя ўзаемаадносіны. Пошук лепшага варыянта займаў шмат часу, а, бывала, яго зусім не знаходзілі. Галоўнае ў шуканнях творчых работнікаў — іх агульная пазіцыя, стаўленне да матэрыялу... Калі няма такога «супадзення», то і не будзе супрацоўніцтва. Тады няма чаго брацца за работу над фільмам.

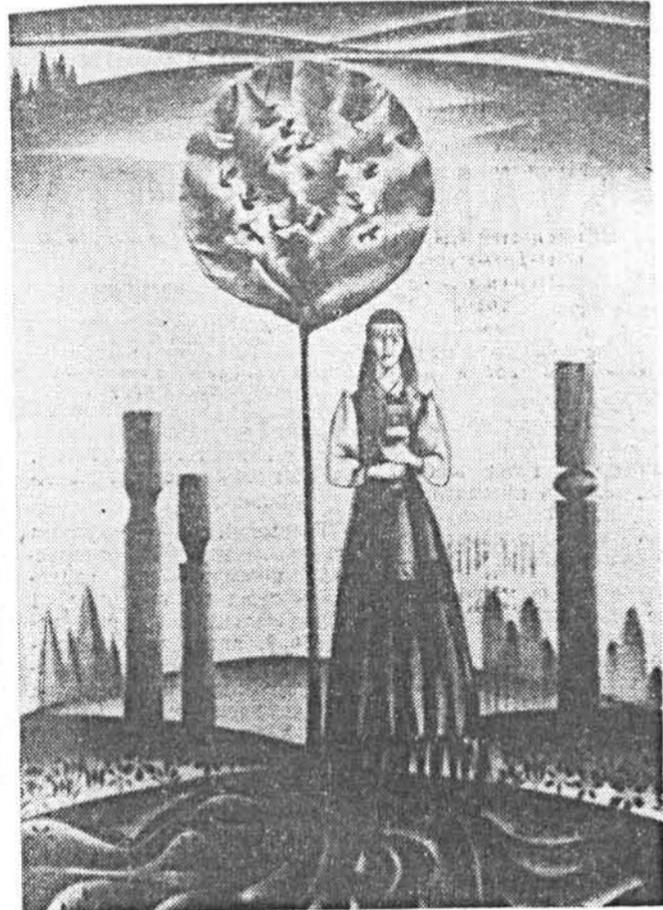
Неяк адзін рэжысёр (не буду называць яго прозвішча) прапанаваў мне здымаць карціну. Аднак, прачытаўшы літаратурны сцэнарый, дарэчы, ім жа, рэжысёрам, і напісаны, я адмовіўся. У нас былі розныя погляды на рэчы, розныя, значыць, пазіцыі. Кінааператар не можа стаяць на ўзбочыне нашага жыцця. Бо ён перш за ўсё савецкі грамадзянін. Таму вельмі важна выходзіць маладых аператараў, беражліва ставіцца да іх аўтарскага «я», калі яно сапраўды служыць грамадскім інтарэсам.

НАПЭУНА, кожны з нас хочэ аднойчы перажываў радасць адкрыцця прыгажосці ліній. Звычайнай чорнай, шэрай альбо каларовай лініі на паперы... Яна, гэтая лінія, штрых — яшчэ не мастацтва, але ўжо графіка — магутны выяўленчы сродак, якім валодаюць мастакі. Нанесенае на паверхню цвёрдай формы адлюстраванне лёгка і аператыўна тыражы-

ці ў дзяцінстве, лінаграфюры М. Ігнацэвай «Ля Белага мора», «На ўскраіне Мурманска».

Можна было б успомніць яшчэ і яшчэ... Але трэба сказаць пра галоўнае. Выстаўка перш за ўсё прыемна здзіўляе шырынёй тэматыкі. Ад травінкі да космасу, ад лірычнага партрэта да гістарычнага эпаса, ад дзіцячай гульні да лёсу планеты — усё ў полі зроку мастака.

меншасць — выкарыстоўваюць і рацыянальны пачатак, які тоіцца ва ўяўным хаосе адлюстраванняў, лагічную кампазіцыйную структуру. Афорты В. Мельнічэнкі «Зняважаная зямля», «Жорсткі агонь», з серыі «Памяці Пабла Няруды» — гэта буйная стыхія адлюстраванняў фрагментаў пазычненых радкоў. Яна ўспрымаецца як сам боль мастака, яго душэўнае неўладкаванне перад крывавай трагедыяй, што ўзрушыла свет. Яшчэ больш па-майстэрску ўжыты прыём зрокавай маляўнічасці ў серыі аўталітаграфій Э. Окаса «Горад». Гэтыя лісты перадаюць калейдаскапнасць здарэнняў, напружанне думкі, псіхалагічную перагрузку — тое, што характэрна не толькі для жыцця буйных гарадоў, але і для тых участкаў свету, якія становяцца пунктамі пульсацыі рытмаў часу.

В. Іванов (Якуція), «Раніца», з серыі «Поры года» (налярова літаграфія).

ЭПАС І ЛІРЫКА У СУЧАСНЫМ ЭСТАМПЕ

руецца ў тысячх экзэмплярах пры друкаванні, што зрабіла эстамп самым папулярным у наш час відам графічнага мастацтва. Набыўшы глыбокія традыцыі за некалькі шлях развіцця, ён заняў вядучае месца ў творчасці многіх савецкіх мастакоў. Таму такой вялікай і значнай з'явай стала V Усесаюзная выстаўка эстампа ў Мінску.

Прычым, як правіла, графічны расказ альбо дакументальная дакладнасць — не самамэта, а штуршок для стварэння вобраза, часцей за ўсё паглыблена-асацыятыўнага, шматпланавага.

Тэма сучаснай працы знаходзіць па-філасофску паглыбленае адлюстраванне ў серыях лінаграфюр А. Мунхалава «Думы пра час» і «Мая Якуція». Кроцаць, нібы веліканы, па Запалар'ю мачты электраперадач, ім-

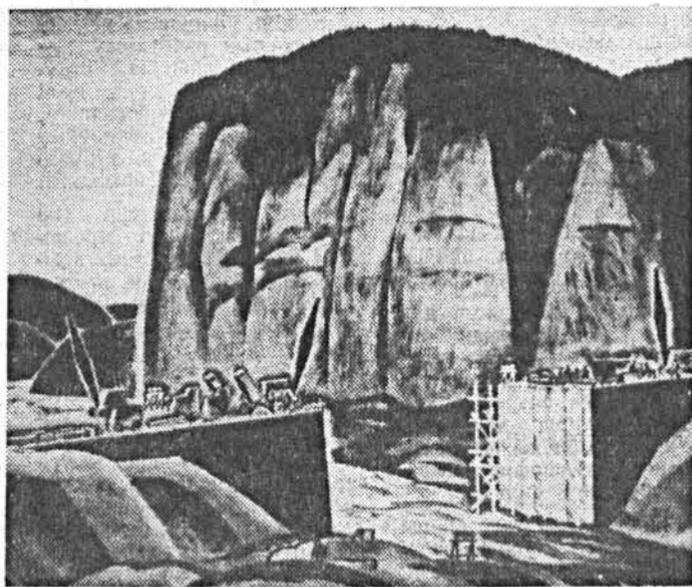
У раскрыцці заўсёды прывабнай і неабсяжнай тэмы — гісторыі нашай радзімы — атрымалі развіццё новыя своеасаблівыя жанры. Адзін з іх — сямейная хроніка. Серыя Г. Курчакінай-Дамашэнкі адлюстроўвае пакоўкля ад часу фотаздымкі з дараваўнымі надпісамі. У гэтай па-народнаму яркай экспазіцыі фотаздымкаў працяваецца насычаны здарэннямі і характарамі лёс некалькіх пакаленняў, а ў ім — адлюстраванне гісторыі ўсяго народа.

Як гнеўны сведка гісторыі выступае ў серыі афортаў А. Данчанка («Карукоўская трагедыя. I сакавіка 1943 года»). Скупыя і красамоўныя фрагменты фактаў, перанесеныя на лісты, нібы выратаваныя кімсьці, выпаленыя з полямі вайны... І яны сталі падобныя на музейныя рэліквіі — факты, узятыя з плыні часу.

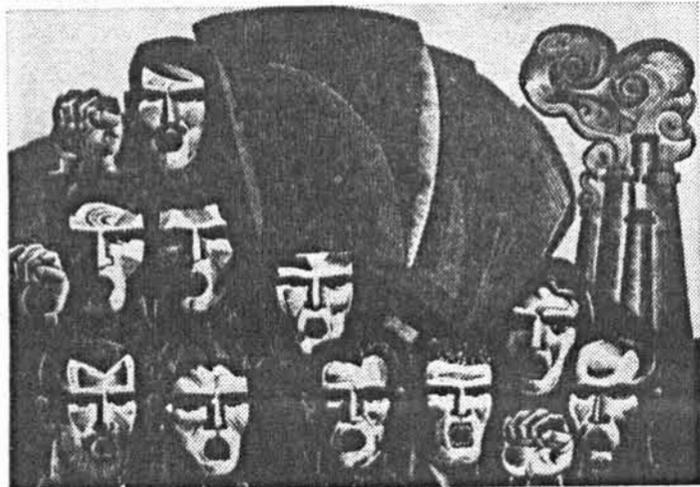
На выстаўцы па сутнасці няма ілюстрацыйнай графікі, хая творы і самі вобразы паэтаў і пісьменнікаў займаюць надзвычай вялікае месца ў творчасці мастакоў. Яны робяць не ілюстрацыі, а графічныя серыі на тэму альбо па матывах таго ці іншага твора, якія ў значнай меры адыходзяць ад першакрыніцы і набываюць самастойнасць.

Серыя «Растральныя калоны» В. Вільнера не прывязана ні да пецярбургскіх апавесцей Гоголя, ні да раманаў Дастаеўскага, яна народжана вобразамі гэтых твораў і з'яўляецца іх свабоднай творчай інтэрпрэтацыяй. Не ідуць за тэкстам апавесцей Чынгіза Айтматава, Л. Ільіна стварыла трыпціх лінаграфюр, суровых і гранічна праўдзівых, унутрана напружаных, як і творы пісьменніка.

Нельга аднесці да ілюстрацыйнай графікі і літаграфіі Я. Сідоркіна па матывах рамана Салтыкова-Шчадрына «Гісторыя аднаго горада».

В. В. Дранішнікаў, В. Г. Дранішнікава (Масква), «Будзе мост праз Гаваруху» (аўталітаграфія).

Т. Самандараў (Душанбе), «Інтэрнацыянал» (налярова лінаграфюра).

стаўленых на ёй твораў, мы, напэўна, апынуліся б у нялёгкім становішчы. Якім бы крытэрыем мы ні кіраваліся, — майстэрствам вядомых мастакоў, такіх як Г. Захараў, Р. Бабаеў, Г. Кроліс і інш., зместам твора альбо дакладнасцю эстэтычнага густу, — мы адразу б пераканаліся, што такая задача не з лёгкіх. Бадай і ставіць яе няварта...

Тут што ні імя, дык новая і новая, хай сабе і не буйнага маштабу, але непаўторная індывідуальнасць, што ні ліст, — то малое ці вялікае адкрыццё... Гэта асабліва адчуваеш, калі параўноўваеш экспазіцыю з папярэдняй IV Усесаюзнай выстаўкай эстампа, дзе можна было назіраць моманты пераймання ў вядучых майстроў графікі. Тут літаральна кожны з 376 аўтараў, уключаючы і самых маладых, якіх тут нямала, раскрывае ўласныя магчымасці. Тут — надзвычайная разнастайнасць паказаных твораў. Іх можна глядзець гадзінамі і ні на хвіліну экспазіцыя не здасна манатоннай, альбо сумнай. Наадварот, яна захопляе гледача сваім дзівоным светам, выклікае мноства асацыяцый, думак і ўспамінаў. Яна абуджае тое, што называюць памяццю пацучыяў. Запамінаюцца не толькі работы, якія вызначаюць экспазіцыю, але і «не галоўныя», не «кідкія» на выстаўцы. Прыцягваюць сваёй пільнай увагай да прыроды афорты А. Белашова «Жыццё травы». Яны прымушаюць успомніць і аналітычныя малюнкi Дзюрэра, і ўласнае адчуванне дзесьці на лузе, у лясным гушчары. Дыхаюць радасцю, светлай і чыстай, перажытай калісь-

кліва ўзлятаюць у неба, кружачы сярэд скал, чародкі птушак... Вырываецца аднекуль з зямных глыбін, зпад вечнай мерзлаты прыродны газ — крыніца агню, цяпла, жыцця... Дакладная пабудова такіх кампазіцый, як «Газ Якуція», «Вілюй ГЭС», рэзкая акрэсленасць форм і, як здаецца, матэматычная выверанасць ва ўсім — нават у дакладнасці штрыха, — прыводзіць вобраз да складанага графічнага сімвала. Аднак нішто не зніжае эмацыянальнай, нават патэтычнай выразнасці гэтых лістоў. І ёсць ў гэтым свая заканамернасць, свая тэндэнцыя, якая цяпер заўважаецца ў выяўленчым мастацтве. У літаграфіях А. Сахароўскай, поўных эпічнай велічы («Табунышчык», «Сенакос»), у ювелірна вытанчаных гравюрах на дрэве А. Калчанова «Чарапавецкі металургічны», у літаграфіі П. Знаменшыкава «Нафта Туркмені», дзе барханы нібы выпраменьваюць схаваную ў недрах энергію, у мностве іншых работ на розныя тэмы эмацыянальная выразнасць дасягаецца праз рацыянальную строгасць у пабудове кампазіцыі, выяўленні дэталей, у тэхнічным выкананні ліста.

Тэндэнцыя іншых работ — адлюстраванне пацучыяў метадамі менш «жорсткімі», больш імпрэсіяністычнымі, пры дапамозе танальнага рашэння ліста. Такія каларовыя афорты А. Дэмбо з серыі «Латвія. Сонечны шлях». Найтанчэйшыя эмацыянальныя нюансы, ледзь прыкметныя градацыі настрою перададзены ў лістах «Пераўтварэнне», «Зямля апрацаваная», «Бурштынавае мора». Некаторыя мастакі — іх

Гэта асобны жанр, які можна б было назваць востра-рацыянальнай «сатырычнай фантастыкай».

Тут мы бачым глыбокую сувязь двух розных мастацтваў. Тут — пранікнёнасць мастака ў душу, у сутнасць светаадчувальніцкай канцэпцыі пісьменніка або паэта.

Герой лакальных і эмацыянальна ёмістых літаграфій В. Гараева «А. С. Пушкін» — сам паэт. Мастак імкнецца зразумець тэмперамент і склад мыслення, якія сталі крыніцай вялікіх твораў. Вобраз чалавека і стваральніка ў гэтай серыі знойдзены арганічна і цэласна.

Напэўна, немагчымым быў бы шырокі дыяпазон тэм і вобразных рашэнняў гэтай экспазіцыі, калі б у іх адсутнічала дасканаласць рамяства. Само па сабе яно надзвычай вырасла ў апошнія гады і ўзяло агульную культуру нашай графікі на высокую ступень закончанасці.

Якія толькі матэрыялы ні выкарыстоўваюцца для атрымання друкаваных форм! Гэта лінолеум, дрэва, камень, цынк, алюміній, медзь, кардон, аргішкло... На выстаўцы творы, выкананыя ў самых розных тэхніках, у іх ліку старыя, быццам бы забытыя, але цяпер удала адраджаныя. Акрамя большасці рознага тыпу літаграфій і афортаў з'явілася, напрыклад, надзвычай працаёмкая тэхніка мецацінца, якую не параўнаеш ні з якой іншай па прыгажосці глыбокіх асамітных таноў. Яна асабліва ўдала выкарыстана ў эс-

тонскіх пейзажах К. Пылу.

У традыцыйнай тэхніцы лінаграфюры адкрыў зусім нечаканыя магчымасці ювелірнай разьбы Г. Стопа. Яго «Сказ аб горадзе Кіцежы» — гэта найтанчэйшы карунак. Уяўны горад узнікае ў яго ўзорах як цудоўная здань у лёгкім трыменні вады, напоўненай сонцам.

Немалое значэнне сталі надаваць мастакі стылю разьбы і самому характару, нават форме штрыха. Мастакі рэжучь, да прыкладу, «кропкамi», «дужкамі», кароткімі вуглаватымі альбо доўгімі бягучымі штрыхамi. Яны выкарыстоўваюць перасячэнні ліній і прытрымліваюцца іх строгай паралельнасці. У адных работах чаргаванне напрамкаў, даўжыня штрыхоў разлічаны з матэматычнай дакладнасцю, у другіх — штрых пададзены свабодна. Але не заўсёды ён апраўданы аўтарскай думкай, не заўсёды «працуе» на раскрыццё вобраза. Нарэшце, адны мастакі культывуюць штрых як галоўны сродак графічнага мастацтва, другія адмаўляюцца ад яго ў карысць маналітнай тонавай плямы, уведзены колер і дасягаюць эфектаў, блізкіх да жывапісу.

Магчымасць атрымліваць з друкарскай формы арыгінала ад дваццаці да некалькіх тысяч экзэмпляраў адбіткаў, якія маюць каштоўнасці арыгінала, заўсёды рабіла эстамп мастацтвам не элітарным, а глыбока дэмакратычным, шырока распаўсюджаным. У народным лубку чэрпае традыцыі гэта мастацтва. Аператыўнае і масавае, яно заўсёды было адным з найбольш актыўных сродкаў уздзеяння на думкі і сэрцы людзей, а ў эпохі сацыяльных бур — становілася зброяй палітычнай барацьбы. У наш век значэнне мастацтва друкаванай графікі нельга перацаніць. Яно — на пяроўні з краі Ідэалагічных бітваў, яно чула рэагуе на факты і дае ацэнку таму, што адбываецца ў свеце. Савецкі эстамп шырока вядомы за мяжой як мастацтва багавое, прагрэсіўнае, бескампраміснае. Савецкія мастакі не раз атрымлівалі высокія ўзнагароды на міжнародных выстаўках. Асобныя лісты, прадстаўленыя ў гэтай экспазіцыі, ўдасноены дыпламаў Берлінскай выстаўкі «Інтэрграфіка» 1973 года і прэміі графічнай трыенале ў Таліне 1974 года.

Э. ПУГАЧОВА.

ПРА ПОДЗВІГ НАРОДНЫ

П'ЕСА В. БЫКАВА «АПОШНІ ШАНЦ» НА СЦЭНЕ
АКАДЭМІЧНАГА ТЭАТРА імя Янкі КУПАЛЫ

Для шматлікіх паклоннікў таленту вядомага беларускага празаіка, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР Васіля Быкава гэты год стаў адкрыццём яшчэ і Быкава-драматурга. Першымі пазнаёміліся з ім землякі пісьменніка: у Гродна, у абласным драматычным тэатры, упершыню была пастаўлена яго псіхалагічная драма «Апошні шанц». Гэтымі днямі адбылася сустрэча з Быкавым-драматур-

гам у Мінску: у акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы адбыўся грамадскі прагляд «Апошняга шанца».

П'еса працягвае галоўную для пісьменніка тэму — тэму народнага подзвігу.

Пасля спектакля В. У. Быкаў сказаў карэспандэнту БЕЛТА:

— Для мяне паказ «Апошняга шанца» на купалаўскай сцэне — падзея вельмі важная, хаалючая. У час работы ка-

лектыву над п'есай я часта бываў у тэатры. Сцэнічныя вобразы нарадзіліся на маіх вачах, і я шчыра ўдзячны рэжысёру спектакля Валерыю Мікалаевічу Рееўскаму, акцёрам Леаніду Рыгоравічу Рахленку, Галіне Кліменцьеўне Макаравай, Паўлу Васільевічу Кармуніну і іншым за выдатнае ўвасабленне галоўнай ідэі п'есы. Яе раскрыццю, эмацыянальнай напоўненасці спектакля дапамагае арганная музыка Сяргея Картэса і мастацкае афармленне, Барыса Герлавана.

Гэта чыста аўтарскія ўражванні. Здаецца, што іх падзяляюць і глядачы, якія так цёпла прынялі спектакль.

Цяпер з хваляваннем чакаю новага нараджэння сваёй першай п'есы — у МХАТе. Спектакль, як прынята гаварыць у тэатры, ужо «на выхадзе». Яго вырашэнне адрозніваецца ад купалаўскага, і гэта натуральна, паколькі розныя рэжысёрскія почырк, традыцыі калектываў, афармленне, выканаўцы. Але адзіным застаецца лёс герояў-падпольшчыкаў, іх паядынак з гестапа. У гэтым паядынку раскрываюцца характары савецкіх людзей, іх ідэйная пера-

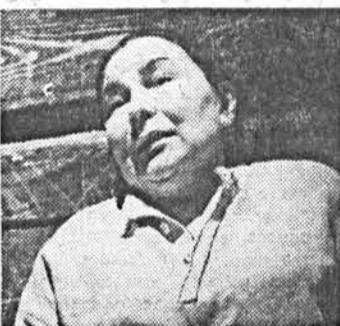
кананасць, вера ў перамогу, якія даюць ім сілы з гонарам вытрымліваць усе выпрабаванні.

Для мяне, пісьменніка, удзельніца Вялікай Айчыннай вайны, вельмі важна, што калектывы двух лепшых тэатраў краіны прысвячаюць гэты спектакль 30-годдзю Перамогі над фашызмам.

БЕЛТА.

На здымках — героі твора Зуеў, Юля, Мацей, Дар'я і Гатоўчык у выкананні заслужанага артыста БССР В. Белахвосціка, артысткі А. Ельшэвіч, заслужанага артыста БССР П. Кармуніна, народнай артысткі БССР Г. Макаравай і артысткі А. Падабеды.

Фота Ул. КРУКА.

СЕМІНАР ТВОРЧАЙ ІНТЭЛІГЕНЦЫ

Пры Гомельскім гаркоме КПБ створаны тэатрычны семінар творчай інтэлігенцыі. У памяшканні абласнога драматычнага тэатра адбыліся заняткі семінара. Аб яго задачах расказаў загадчык аддзела прапаганды і агітацыі гаркома КПБ У. І. Андрыевіч.

З лекцыяй «Ідэалагічная барацьба на сучасным этапе» выступіў вы-

кладчык Беларускага інстытута інжынераў чыгуначнага транспарту кандыдат філасофскіх навук Г. І. Харошка.

У семінары прынялі ўдзел артысты абласнога драматычнага тэатра, абласной філармоніі, мастакі і члены іншых творчых арганізацый Гомеля.

М. ГАТОВКІН.

ПАСЛУГАМІ бібліятэ-

кі маладога горада Светлагорска зарез карыстаецца каля чатырох тысяч чалавек. Большасць з іх — рабочыя прадпрыемстваў, будоўляў і транспарту. Шмат розных кніг за апошні час прачыталі, напрыклад, слесар аўтакампіната № 3 Аляксандр Желяцоў, машыністка завода штучнага валакна Марыя Яўсеенка, электрамонтёр В. Бабкоў і многія іншыя. За 9 месяцаў кнігавыдача ў параўнанні з 1973 годам павялічылася на 6700 экзэмпляраў.

Да паслуг чытачоў — вялікі выбар літаратуры.

СВЕТЛАГОРЦЫ І КНІГА

Зараз на яе паліцах больш чым 32 тысячы кніг мастацкай, палітычнай, навуковай літаратуры. Ужо сёлета бібліятэчны фонд павялічыўся на 3400 экзэмпляраў.

— Каб давесці кнігу да кожнага, — расказвае загадчыца бібліятэкі Н. Р. Прач, — у інтэрнатах горада мы арганізавалі 13 перасолак, а ў адным з інтэрнатаў адкрылі філіял.

Актыў бібліятэкі праводзіць вялікую работу

па прапагандзе літаратуры. За апошні час праведзены канферэнцыі чытачоў па кнігах М. Астроўскага «Як гартавалася сталь», В. Быкава «Дажыць да святання», В. Ліпатава «Шэрая мыш» і іншых. У бібліятэцы аформлены кніжныя вітрыны на тэмы «Шлях, указаны правадзіром», «Вобраз У. І. Леніна ў мастацтве і літаратуры», «На варце міру і працы», «Ленінскія ідэі сацыялістычнага саборніцтва» і іншых. Тут вядуцца альбомы «Летапіс працоўных спраў горада Светлагорска», «Яны ўдзельнічалі ў вызваленні нашага раёна» і інш.

М. ЖУРА.

Выдаецца на Украіне

Цікавасць да беларускай кнігі ва ўкраінскіх чытачоў з кожным годам павялічваецца. Сведчанне гэтаму пераклады твораў, што выходзяць у рэспубліканскіх выдавецтвах.

«З табою побач» — так называецца кніга Макара Паслядовіча, перакладзеная на ўкраінскую мову Г. Пятроўскай. Вышла яна ў выдавецтве «Вясёлка» ў афармленні мастака А. Лур'е.

Г. Ігнаценка пераклала «Хатынскую аповесць» Алеся Адамовіча. Выпусціла гэту кнігу выдавецтва «Радзінскі пісьменнік».

У бліжэйшы час у выдавецтвах рэспублікі выйдучь «Беларускія народныя казкі», кніга прозы народнага пісьменніка БССР Івана Мележа і творы іншых беларускіх пісьменнікаў.

В. БАБІЧ.

Кіеў.

НА РАБОЧУЮ ТЭМАТЫКУ

У сталеліцейным цэху Харкаўскага трактарнага завода адбылася канферэнцыя чытачоў па аповесці А. Каштанова «Заводскі раён», якая друкавалася ў часопісе «Новы мир». Аўтар працуе інжынерам — тэхнолагам на Мінскім трактарным заводзе і ў сваім творы расказвае пра рабочы клас рэспублікі. Вядома, што аповесць трактарбудоўнікоў зацікавіла.

Начальнік сцержневага аддзялення В. Вазанай, наладчык Д. Бачарнікаў, рабочы Д. Сваргун і іншыя казалі аб мастацкіх вартасцях «Заводскага раёна», указалі і на аўтарскія пралікі.

К. СЕРГІЕНЯ, інжынер ХТЗ.

Харкаў.

ДАЛУЧЭННЕ ДА МАСТАЦТВА

У Гомельскай сярэдняй школе № 11 вялікая ўвага надаецца эстэтычнаму выхаванню вучняў, далучэнню іх да розных відаў мастацтва.

Тут рэгулярна праводзяцца культпаходы на лепшыя фільмы, спектаклі драматычнага і ляльчнага тэатраў, выступленні дзіцячых, камерных і эстрадных налентываў філармоніі, у цырк. Цесны сувязі ўсталяваліся з работнікамі абласных і гарадскіх бібліятэк, якія знаёмяць з кніжнымі навінкамі, аргані-

зоўваюць тэматычныя вечары. У музычных кружках больш як 70 дзяцей займаюцца па класу фартэпіяна, баяна, акардыона.

Гасцямі вучняў былі маладыя гомельскія паэты Юрый Саковіч, Ніна Шклярава, Уладзімір Шварц. Пра дваццацігадовы шлях абласнога тэатра казалі на адной з сустрэч заслужаныя артысты БССР Н. А. Карнеева, М. І. Маліноўскі, артыстка Л. Н. Усанава. Яны паказалі ўрывкі са спектакля «Твае шаснаццаць».

Больш як два тыдні ў актавай зале школы экспанавалася мастацкая выстаўка, на якой былі паказаны лепшыя работы мастака-амацара, удзельніка Вялікай Айчыннай вайны Т. І. Карлава.

Наперадзе новыя планы. Пачалася падрыхтоўка да агульнашкольнага свята песні. Вучні рыхтуюцца да сустрэчы з самадзейнымі кампазітарамі, некаторымі народнымі калектывамі. На чарзе — фотавыстаўка амацараў.

Л. ЛАЗАРАЎ, дырэктар сярэдняй школы № 11.

Весткі з Гродна

З кожным годам мянецю творчы сувязі Гродзенскага драматычнага тэатра з глядачамі літоўскага горада Друскінінай. Толькі ў лістападзе гэтага года тут былі паказаны спектаклі «Салдацкая ўдава», «Налі цахаеш», «Тагоць белыя снігі». На іх пабылі сотні гараджан і адпачываючых у санаторыях горада-курорта.

У Гродна адбыўся пленум гарадской арганізацыі «Веды». У актавай зале гаркома КПБ сабраліся старшыні партыі і арганізацый, рэктары народнага ўніверсітэтаў, лектары 3 дэпартаменту аб'явілі задачы гарад-

ской арганізацыі таварыства «Веды» па паліпавышэнню якасці і эфектыўнасці лекцыйнай прапаганды выступіў загадчык аддзела агітацыі і прапаганды гаркома партыі В. Мархалевіч.

У Гродзенскім палацы культуры хімікаў імя С. Прытычнага і ў Доме палітычнай асветы адбылася сустрэча спевачка В. Абадзіненка з амацарамі эстраднага мастацтва. У суправаджэнні вакальна-інструментальнага ансамбля «Верныя сябры» артыст выканаў песні савецкіх кампазітараў — М. Бяласлоўскага, А. Пахмутавай, Э. Калмановскага, Я. Франкеля і іншых.

Агітбрыгада Гродзенскага клуба будоўнікоў падрыхтавала новую праграму, прысвечаную трынаццацігоддзю ўтварэння будоўнічага трэста № 11. Рэжысёр агітбрыгады «Будоўнік» — Ніна Карповіч. Удзельнікі — Л. Кудрава, В. Лясінская, Л. Рудзянок, М. Палец. Адбылося ўжо 17 канцэртаў.

«Чатыры кроплі» — так будзе называцца новы спектакль абласнога драматычнага тэатра па п'есе вядомага драматурга В. Розава. Гэта хвалючы расказ аб чалавечай дабраце, гуманізме, уземадапамозе. Ставіць спектакль артысты тэатра А. Рокатава і Ю. Іваноў.

Ул. ДЗЕМІН.

«Пішу пра перажытае»

Хударлявы на выгляд, сярэдняга росту, пачывы і сціплы Пётр Аляксандравіч Жыгараў з першай сустрэчы прыкоўвае да сябе ўвагу. Ён з захапленнем расказвае аб літаратуры і мастацтве, аб гераічных буднях на фронтах Вялікай Айчыннай вайны. Аднойчы я ўбачыў Жыгарава-мастак, які працаваў над карцінай.

— Пішу аб тым, што перажыў асабіста, што пранёс праз полымя суровых баёў ад Ленінграда да Прусіі, — сказаў Пётр Аляксандравіч. — Хочацца данесці да маладых людзей усё тое, што перажылі мы ў гады грознай навалы.

Убелены сівізной ветэран вайны, інвалід першай групы... Мастак... Ён выкарыстоўвае ў сваёй працы палатно, шкло і ватман, масляныя фарбы, туш і аловак. На шкле ім выкананы работы: «Нац Ільч», «З намі сёння, заўсёды», «Барэльф Ільча», «Бацькі Ільча, Ілья Мікала-

свіч і Марыя Аляксандраўна».

Гераічнай тэме ён прысвяціў свае творы «На дарогах вайны», «Проводы», «У імя шчасця на зямлі», «Подзвіг», «Кудай і словам», «Перамога», «Палітрук», «Мы памятаем...», «Дарогай барацьбы і славы» і інш. Ён прыслаў у падарунак навучэнцам Вынашаўскай васьмігадовай школы Кармянскага раёна. На адной з работ надпіс мастака: «Юныя суайчыннікі! Дарогай барацьбы і славы ішлі мужныя сыны і дочки савецкага народа... Будзьце ж заўсёды і ва ўсім вернымі тым вялікім ідэалам, за якія самаададна змагаліся ў гады вялікай бітвы вашы родныя, блізкія...»

А зусім нядаўна Пётр Аляксандравіч даў новую пасылку з Зеленаградска. У ёй — партреты Сяргея Ясеніна, Максіма Горкага, Мікалая Астроўскага, карціны «Савак у лесе», «На беразе возера» і іншыя.

В. УШАЎ-ЛАНДЫШ.

УЗНАГАРОДА —
«ЛЕТУВЕ»

іс, М. Новікас, Т. Макачы-
нас, В. Гарбульскі і іншыя.

НАСУСТРАЧ СВЯТУ ПЕСНІ

Ідзе падрыхтоўка да рэспубліканскага свята песні. У раёнах наладжваюцца фестывалі і аглянды мастацкай самадзейнасці. Абдыўся аглед канцэртных праграм калектываў мастацкай самадзейнасці Пранайскага раёна. У ім прынялі ўдзел самадзейныя артысты 17 дамоў культуры.

Журы агляду адзначыла высокае майстэрства выканання калектываў мастацкай самадзейнасці Ішлаўжскага, Стакліскага, Пакуонскага, Даўшягірскага, Мацкяўскага і Ястранскага сельскіх дамоў культуры.

ВЫДАНА У БРАТНІЯХ РЭСПУБЛІЦІ

«Каханне, джаз і чорт» — так называецца п'еса літоўскага драматурга Ю. Грушаса. Яна перакладзена на грузінскую мову і выдаецца ў Тбілісі, у зборніку «Савецкая драматургія».

Добрым падарункам для грузінскіх дзяцей сталі дзве кнігі літоўскіх пісьменнікаў. Гэта «Прыгоды Жолудэ» В. Пяткявічуса і «Чароўныя акулары» К. Саі.

ДОМ КНІГІ

Дзвухпаварховы Дом кнігі пабудаваны ў Клайпедзе, у новым раёне Пемпінікай. У ім размяшчаецца бібліятэка і кніжны магазін. Гэта — сямая кнігарня ў партвым горадзе.

Прасторныя кніжныя магазіны ў апошні час пабудаваны ў Зарасалі, Ракішкісе, Алітусе і іншых гарадах рэспублікі.

Абдыўся першы занадны аглед сельскай мастацкай самадзейнасці шасці раёнаў Мінскай вобласці. Гэта было яркае свята народных талентаў. Аб яго размаху сведчыць той факт, што ў ім прынялі ўдзел звыш 35 тысяч сельскіх працаўнікоў: колькасць калектываў і творчых аб'яднанняў вырасла ў параўнанні з мінулымі годамі больш чым на 160, а лік удзельнікаў у іх — на 7 550 чалавек.

Выступленні самадзейных калектываў і салістаў аблілі сваёй тэматычнай накіраванасцю, глыбокай ідэянасцю рэпертуару. Народнае жыццё самадзейнасці мастацтва ўсталявае чалавек, яго старажытную працу на зямлі, сонячны дзень калгаснага і саўгаснага с'яла. Са сцэнічных пляцовак двойчы ардынанаўскай Міншчыны яшчэ і яшчэ раз прагучалі словы адданаці Радзіме, вернасці Камуністычнай партыі, усенароднай любові да заснавальнікаў нашай дзяржавы — У. І. Леніна.

Аглед пераканаўча прадэманстравалі духоўнае багацце, высокую культуру сельскіх працаўнікоў, іх талент. Непамёрна вырасла за апошнія гады май-

СУКВЕЦЦЕ ТАЛЕНТАЎ

стэрства народных спевакоў, музыкантаў, танцораў. Іх выканавыя культуры заслужылі высокую адзнаку не толькі з аматарскага, але і з прафесійнальнага пункту гледжання.

Разнастайную і змястоўную праграму на агледзе паказалі самадзейныя артысты Чэрвеньскага і Бярэзінскага раёнаў. Цікавымі былі выступленні мастацкіх калектываў Барысаўшчыны і Пухаўшчыны.

Разам з тым, у ходзе аглядаў народных талентаў выявіліся моманты, на якія раённым аддзелам культуры, камсамольскім і прафсаюзным арганізацыям, усім сельскім культасветустановам варта звярнуць асаблівую ўвагу. Сярод пераможцаў занадны агляду першыя месцы займаюць калектывы, якія дзейнічаюць у сельскіх дамах культуры і буйных калгасных клубах, і ўсё яшчэ недастаткова ўдзельная вага калектываў і ансамбляў сельскіх клубаў, што знаходзяцца ў невялікіх вёсках. Асабліва гэта выявілася на выступленнях

мастацкай самадзейнасці Смаляцкага і Крупскага раёнаў.

Звяртае на сябе ўвагу і некаторая жанравая абмежаванасць самадзейных калектываў. Пераважае месца ў занадны аглядзе займалі сольнае і харавое спяванне. Слаба былі прадстаўлены танцавальнае мастацтва, аркестры народных інструментаў, духавыя аркестры, мастацкае чытанне. Установа культуры, якія займаюцца пытаннем сельскай мастацкай самадзейнасці, закліканы паўсюдна садзейнічаць таму, каб мастацкая народная творчасць у нашай вобласці з кожным годам у сваім развіцці паднімалася на ўсё больш высокі ўзровень.

В. НОСАЎ,

загадчык метадычнага кабінета Мінскага абласнога дома народнай творчасці, член журы абласнога агляду.

Выступае народны вакальна-этнографічны ансамбль «Дзяліца» Бярэзінскага раёна (кіраўнік Г. Яфрэмаў).

Фота А. ДУДКІНА.

У АГУЛЬНАЙ сістэме мер, якія фарміруюць духоўнае аблічча, рэгулююць учынкi і паводзіны савецкага чалавека, важнае месца належаць культурнаасветным установам. Многія клубы, дамы і палаты культуры з'яўляюцца па-сапраўднаму апорнымі базами, надзейнымі памочнікамі партыйных арганізацый у правядзенні ідэянавыкаўчай работы.

Станоўчы вопыт гэтага ёсць у калектываў работнікаў Дома культуры Бабруйскага ордэна Кастрычніцкай Рэвалюцыі фанера-дрэваапрацоўчага камбіната — галаўнога прадпрыемства Бабруйскага дрэваапрацоўчага аб'яднання. Менавіта аб гэтым мне і хочацца расказаць.

лазек. Каля ста дваццаці тысяч жыхароў горада наведваюць сеансы мастацкіх і хранікальна-дакументальных фільмаў.

Лекцыі і даклады, сустрэчы з ветэранамі працы і Вялікай Айчыннай вайны, канцэрты мастацкай самадзейнасці і тэматычныя вечары, дзіцячыя ранішнікі, сустрэчы з артыстамі і пісьменнікамі, маладзёжныя фестывалі — вось абсяг работы Дома культуры. Ён стаў цэнтрам усёй культурна-масавай работы, месцам, дзе фарму-

а падзвіг працягваецца. За самы высокі ў краіне каэфіцыент выкарыстання драўніны, за трывалыя на працягу многіх гадоў поспехі камбінат узнагароджаны ордэнам Кастрычніцкай Рэвалюцыі, праца многіх яго правафланговых адзначана высокімі ўрадавымі ўзнагародамі.

Калектыву заўсёды было і ёсць кім ганарыцца. Людзям ёсць чым падзяліцца з таварышамі са сцэны свайго Дома культуры.

Камбінат паспяхова выконвае планы дзевятай пяцігодкі. Якія новыя вышэйшыя трэба будзе штурмаваць у чарговым годзе? Якое месца асобнага працаўніка ў агульным страі? Адказы на гэтыя і іншыя пытанні атрымаў кожны, хто прыйшоў на традыцыйны тэматычны вечар «Наш камбінат і пяцігодка».

Сёння, калі на прадпрыемствах аб'яднання ўсё шырэй разгортваецца барацьба за дзятэрміновае выкананне заданняў дзевятай пяцігодкі, перад работнікамі Дома культуры паўстаюць новыя задачы. Ніхто не стане аспрэчваць, што масавасць сацыялістычнага спароніцтва, апэратыўнасць падвадзення яго вынікаў, прапаганда пералавога вопыту, дзясятнаў навукі і тэхнікі, крытыка недахопаў і барацьба з парушэннямі працоўнай дысцыпліны павінны быць у цэнтры ўвагі культурных установаў на сучасным этапе. Але кожная з іх у ажыццяўленні гэтых задач павінна мець свой почыр. Бабруйчанам удалося яго выпрацаваць. Для прыкладу раскажам, як праходзіў у Доме культуры «Вечар Чырвана-сцяжнага пэха».

Сваю першую працуюню пэх даўнінна-валакністых пліт галаўнога прадпрыемства адправіў спажываць у 1968 годзе. З таго часу тут выпушчаны дзесяткі мільёнаў

квадратных метраў пліт. З году ў год пэх нашчывае магутнасці, рэгулярна перакрывае даведзеныя заданні. У 1972 годзе дрэваапрацоўшчыкі выйшлі на праектную магутнасць і нават перавысілі яе. Пэх неаднаразова выступаў ініцыятарам многіх цікавых пачынанняў, задаваў тон у спароніцтве.

І вось у Доме культуры вечар, прысвечаны гэтаму пэху, які на выніках спароніцтва заваяваў пераходны Чырвоны сцяг аб'яднання.

Лепшыя работнікі яго запрашаюцца ў прэзідыум, ім цераз плячо павязваюць чырвоныя стужкі. Затым вядучая паведамляе рашэнне прафкома і адміністрацыі аб прысуджэнні першага месца калектыву пэха. Аб тым, як калектыву дасягнуў лепшых паказчыкаў, расказвае начальнік цэха М. К. Баркоўскі.

Нашай перамозе дапамагло спароніцтва, наладжанае ўнутры пэха, — працягвае расказ Баркоўскага старшыня цэхкома А. М. Альціўскі. — Нам удалося знайсці дзейсныя формы...

Затым фанерышчыкі, якія на гэты раз уступілі першынства, перадаюць Чырвоны сцяг прадстаўнікам цэха драўнінна-валакністых пліт. Лепшым працаўнікам калектыву ўручаюцца граматы і грашовыя прэміі. У заключэнне ў гонар пераможцаў сацспароніцтва наладжваецца канцэрт мастацкай самадзейнасці.

Ушанаванне герояў працы, перадавак сацыялістычнага спароніцтва стала неад'емнай часткай работы Дома культуры. Фёдар Андрэвіч Белугаў працуе на камбінате з дня яго заснавання. Талы на месцы сённяшняга прадпрыемства-гіганта быў невялікі лесазавод. На базе гэтага і яшчэ некалькіх саматужных

«заводзікаў» і пачынаў новы шлях Бабруйскі гігант. Добра памятае Фёдар Андрэвіч тыя турботныя дні, калі часта надаралася па трывозе ўзнімацца з ложка, каб хутчэй выгрузіць з вагонаў новае абсталяванне, дапамагчы ліквідаваць аварыйную сітуацыю.

Рупныя і працавітыя рукі ўзялі камбінат. Бабруйчане першымі ў сваёй галіне разгарнулі стыханаўскі рух і неаднаразова выходзілі пераможцамі ў краіне.

Затым — Вялікая Айчынная. Многія дрэваапрацоўшчыкі змагаліся з ворагам на франтах і ў партызанскіх атрадах. Сярод іх і Фёдар Андрэвіч Белугаў. Пасляваеннае працоўнае жыццё ветэрана таксама звязана з камбінатам. Не пакінуў ён прадпрыемства і тады, калі яму прызначылі персанальную пенсію рэспубліканскага значэння. Па сённяшні дзень Фёдар Андрэвіч у страі.

Белугаў і іншыя ветэраны — гэта жывая гісторыя камбіната. Пра першыя яе старонкі і расказваў Фёдар Андрэвіч на мнагалюдным «Блакітным агенчыку» ў гонар працоўных дзячын Гладкевічаў. Жук і Белугаў, які быў праведзены ў Доме культуры. Расказ Белугава прадоўжылі Іван Ільіч Жук і Рыгор Ільіч Гладкевіч — таксама старэйшыны дынастыі...

Думаецца, што практыка арганізацыі і правядзення ўрачыстых вечароў, сустрэч з перадавікамі вытворчасці, іншых культурных мерапрыемстваў на Бабруйскім ордэна Кастрычніцкай Рэвалюцыі фанера-дрэваапрацоўчым камбінате варта таго, каб яе перанялі рабочыя калектывы многіх прадпрыемстваў рэспублікі.

Яўген ПУШКІН.

**ЗАПРАШАЕ
ДОМ КУЛЬТУРЫ**

...НЕПАДАЛЕК ад галаўнога прадпрыемства, убаку ад шумнай вуліцы, узвышаецца будынак Дома культуры дрэваапрацоўшчыкаў. На камбінате не знойдзеш чалавека, які не ведаў бы гэтай установы. Адсюль адпраўляюцца экскурсійныя аўтобусы ў Брэст і Ленінград, у Маскву і Кіеў, у Мінск і Хатынь. У летні час тут збіраюцца «грыбнікі» і «ягаднікі», сустракаюцца аматары рыбнай лоўлі і палаяўнічыя.

Але не толькі гэтым заваяваў сабе Дом культуры славу ў дрэваапрацоўшчыкаў. Афіцыйныя даведкі сведчаць, што тут толькі на канцэртах мастацкай самадзейнасці, на спектаклях прафесіянальных і самадзейных артыстаў за год бывае больш як дваццаць сем тысяч ча-

еца грамадская думка, дзе выяўляюцца і атрымліваюць у шматлікіх гуртках далайшае развіццё здольнасці людзей, месцам масавага адпачынку. Пры плідзённым рабочым тыдні Дом культуры дапамагае чалавеку адпачываць арганізавана, карысна, актыўна.

Чым жа вабіць ён да сябе дрэваапрацоўшчыкаў?

Пачнём з фая. Тут, са шматлікіх вітрын і фотастэндаў, паўстае шматгадовая гісторыя аднаго са старэйшых прадпрыемстваў рэспублікі. Мы бачым тых, хто пасля Кастрычніка будаваў фанера-дрэваапрацоўчы, хто на ўсю краіну праславіў яго ў першыя пяцігодкі, хто адстойваў незалежнасць Айчыны ў гады ваеннага ліхалецця і аднаўляў камбінат пасля вайны. Ідуць гады,

ЖЫВЕ ПАМЯЦЬ АБ ПАЭЦЕ

ЛІТАРАТУРНАМУ МУЗЕЮ ЯКУБА КОЛАСА—15 ГАДОУ

Дом, што стаіць на тэрыторыі Акадэміі навук БССР, добра вядомы аматарам беларускай літаратуры. У ім знаходзіцца Літаратурны музей народнага песняра Беларусі Якуба Коласа. З дня адкрыцця музея споўнілася пятнаццаць гадоў. У ім пачыналіся тысячы наведвальнікаў з усіх куткоў нашай краіны, а таксама замежных гасцей. Яны змаглі пазнаёміцца з рэдкімі дакументамі, рукапісамі твораў пісьменніка, яго асабістымі рэчамі.

Экспазіцыя музея пастаянна паліўнаецца. Набыты сотні пісем Коласа, яго здымкаў, шмат рэдкіх кніг з аўтографамі песняра. Пісьмы перадалі Пятро Глебка, Міхась Лынькоў, Пятрусь Броўка, Павел Кавалёў, Эдзі Агняцкевіч і многія іншыя беларускія пісьменнікі.

У музеі шырока вядзецца навуковая работа. Яго супрацоўнікі займаюцца пошукамі і зборам малавядомых матэрыялаў, дакументаў, пісем, апрацоўваюць успаміны пра песняра былых яго вучняў, грамадскіх дзеячаў і пісьменнікаў Беларусі, Украіны, РСФСР і іншых рэспублік.

Інігі артыкулаў і успамінаў «Вялікі песняр беларус-

кага народа», «Жыццё для народа», «У сэрцы народным»; «Бібліяграфічны даведнік», памятка «Літаратурны музей Якуба Коласа» — усе гэтыя выданні добра вядомы прыхільнікам таленту Коласа. Каля трыццаці гадоў жыцця Канстанцін Міхайлавіч прысвяціў педагагічнай дзейнасці. Аб гэтым расказваецца ў кнізе «Народны настаўнік Якуб Колас». Нядаўна выйшаў альбом «Якуб Колас», які таксама падрыхтаваны супрацоўнікамі музея.

Гутаркі і лекцыі на прадпрыемствах, у школах, калгасах і саўгасах, выступленні па радыё і тэлебачанню — гэта таксама даніна пашаны да вялікага песняра. Дарэчы, пры дапамозе музея ў многіх школах і бібліятэках нашай краіны адкрыты коласаўскія куткі, а гледачы пазнаёміліся з фільмамі «Якуб Колас» і «Максім Рыльскі». Удзел у іх стварэнні прымаў і супрацоўнік музея.

Прыведзены ў парадак коласаўскія мясціны на яго радзіме: у Анічыншых, Ластку, Альбуці, Смольні. Яны складаюць мемарыяльны комплекс філіяла музея і добра захоўваюцца.

Мікола ЖЫГОЦКІ.

«БЕЛАРУСКІ ПІЯНЕР» — папярэднік сённяшняй пасталелай «Бязрозкі» — прыйшоў у 1924 годзе да дзяцей рабочых і сялян, каб палічыць іх у цудоўны свет жыцця, імклівага, неспакойнага, якім жыла маладая Савецкая Беларусь. Прайшло паўвека. Шлях «Бязрозкі» — гэта хвалюючы летаніс, у якім ярка адлюстраваны справы першых піянерскіх атрадаў, слаўныя і гераічныя здзяйсненні школьнікаў у гады станаўлення Савецкай улады. На яго старонках — гарадае дыханне першых пяцігодках, калі акрыленыя рэвалюцыйны хлопчыкі і дзяўчынкі рэспублікі з чырвонымі гальштукімі на грудзях разам са сваімі аднагодкамі ўсёй краіны змагалі супроць кулакоў, дапамагалі камунарам вырашчаць і зберагаць ураджай, збіралі макулатуру і металалом, словам і справай апраўдвалі высокае і ганаровае званне юных грамадзян Краіны Саветаў.

Ленінскія рысы характару, якія настойліва выходзілі часопіс у сваіх чытачоў, ярка пражыліся ў школьнікаў. Вытрымалі яны выпрабаванні і ў суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны, калі ў партызанскіх атрадах, на франтах, у падполлі поплец са старэйшымі таварышамі змагаліся супроць ворага тысячы дзяцей Беларусі-партызанкі. Імёны дастойных выхаванцаў піянерскага племені Марата Казея, Валодзі Шчарбацвіча, Зіны Партынай, Колі Гойшыка і многіх іншых, хто да канца быў верным сваёй піянерскай клятве, назаўсёды застануцца ў сэрцах удзячных нашчадкаў, будучы служыць прыкладам адданасці Радзіме.

І сёння часопіс «Бязрозка» дастойна працягвае асвятленне вясёна-партызанскай тэмы, выходзіць юнае пакаленне ў духу вернасці справе камунізму, расказвае аб пошуках юных следкаў, вучыць школьнікаў уважлівым адносінам да ветэранаў вайны і працы.

Галоўнай тэмай нарысаў, вершаў, аповядаў, рэпартажаў, якія друкуюцца ў часопісе, з'яўляецца працоўнае выхаванне падрастаючага пакалення. Раскрываючы прыгожыя працы, расказваючы аб перадавіках вытворчасці, «Бя-

розка» імкнецца да таго, каб лозунг «Вучыся працаваць» стаў такім жа важным і жыццёвым, як і лозунг «Вучыся вучыцца». Зацікаўленую размову з чытачамі аб выбары прафесіі вядуць аўтары ў матэрыялах, што змяшчаюцца пад рубрыкамі «Наш піянерскі савет», «Адкрываю сам сябе», «Знайдзі сваю сцяжынку». Часопіс мабільна свая чытачоў на паспяховае выкананне «Наказу XVII з'езда ВЛКСМ юным піянерам Савецкага Саюза», імкнецца

публікацыі ў гэтым часопісе зрабіў Ніл Гілевіч. А колькі цікавых твораў змясцілі для дзяцей Уладзімір Дубоўка, Васіль Вітка, Алесь Пальчэўскі, Васіль Хомчанка, Іван Навуменка, Эдзі Агняцкевіч, Рыгор Барадулін, Мікола Ваданосаў, Артур Вольскі, Ядвіга Бяганская, Міхась Перакневіч, Уладзімір Машкоў... І сёння не парываюць сувязей з галоўнай друкаванай трыбунай дзіцячай літаратуры тыя, чый шчодры талент служыць выхаванню юнага пакалення

«БЯРОЗКА» — ЮБІЛЯР

данесці да дзяцей значнасць сацыяльных задаваў нашага грамадства, паказаць шляхі барацьбы, якімі прайшлі старэйшыя пакаленні, выходзіць у піянераў жаданне сваімі справамі працягваць традыцыі бацькоў.

На старонках «Бязрозкі» юны чытач сустракаецца з вядомымі пісьменнікамі, мастакамі, кампазітарамі, адкрывае для сябе цудоўны свет мастацтва. Эстэтычнае і маральнае выхаванне школьнікаў, якім плённа займаецца часопіс, дапамагае гартваць сапраўдных будаўнікоў камуністычнага грамадства, фарміруе ўсебакова развітую асобу маладога чалавека.

Гісторыя часопіса непарывна звязана са станаўленнем і развіццём рэспубліканскай піянерскай арганізацыі і беларускай дзіцячай літаратуры. Ужо з першых нумароў, якія рэдагаваў старэйшына нашай літаратуры Уладзімір Дубоўка, часопіс узяў кірунак на прапаганду літаратуры для дзяцей. Ва ўсе куткі Беларусі даносіўся голас Куралы і Коласа, хвалюючае мастацкае слова Чорнага і Крапівы. Са старонак «Бязрозкі» пачаў свой творчы шлях Янка Маўр, тут развіваўся талент Алеся Якімовіча. І калі б сёння спатрэбілася пералічыць усіх, хто пачынаў свой шлях у літаратуру з «Бязрозкі», то зрабіць гэта было б нялёгка. Вялікая пляда беларускіх пісьменнікаў друкавалася на яго старонках.

У трыццатых гадах з «Бязрозкі» пачыналі свой шлях сённяшня прызнаныя майстры слова Іван Мележ, Міхась Калачынскі, Анатоль Вялюгін. Першым

Краіны Саветаў. Ва ўмацаванні творчага саюза літаратараў і дзеячаў мастацтваў з «Бязрозкай» заключаецца павышэнне дзейнасці публікацый часопіса, яго выхавальнай ролі.

Рэдакцыя імкнецца развіваць творчасць семіх чытачоў. Штомесячна змяшчаюцца старонкі «Вераска», дзе друкуюцца творы школьнікаў.

«Бязрозцы» — пяцьдзесят. Ішлі гады, мянялася назва часопіса, але заўсёды нязменным заставаўся яго ідэйны напрамак. З партыйных пазіцый з нумара ў нумар асвятляе ён жыццё беларускай піянерыі, заклікае юных ланіцаў быць працавітымі, мацаваць мір і дружбу дзяцей усёй планеты, рыхтавацца стаць сапраўднымі грамадзянамі Радзімы.

Анатоль БУТЭВІЧ,
Інструнт ЦК ЛКСМБ.

КОНКУРСЫ: НА ЛЕПШЫ КІНАСЦЭНАРЫЙ

Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па кінематографіі, Саюз пісьменнікаў БССР і Міністэрства ўнутраных спраў БССР аб'явілі конкурс на лепшы кінасцэнарый аб дзейнасці міліцыі.

Конкурс ставіць сваёй мэтай стварэнне высокамастацкіх кіна- і тэлефільмаў, прысвечаных службе асабістага саставу арганізацыі ўнутраных спраў, іх узамаложэнню з грамадскасцю па ахове інтарсаў дзяржавы, пра-

воў, гонару і годнасці савецкіх грамадзян.

На конкурс прымаюцца сцэнарыі паўнаметражных мастацкіх фільмаў.

Конкурс працягнецца да 10 красавіка 1975 года. У ім могуць прыняць удзел усе жадаючыя.

Сцэнарыі, надрукаваныя на машыныцы (аб'ём да 80 старонак) накіроўваюцца па адрасу: г. Мінск, вул. Карла Маркса, 12-а. Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па кінематографіі.

НА ЛЕПШЫ ПЛАКАТ

Ян вядома, у ліпені 1974 года быў аб'яўлены рэспубліканскі конкурс на лепшы палітычны

планат. Яго мэтай з'яўляецца напісанне твораў на высокім ідэйным і мастацкім узроўні, якія адлюстроўваюць перамогу ланіскіх ідэй, мужнасць і гераізм савецкага народа, праўдзеныя ў баях з фашысцкімі захопнікамі, паспяховае ажыццяўленне планаў камуністычнага будаўніцтва. Для пераможцаў конкурсу ўстаноўлена 6 прэміяў.

У Мінск, у Дзяржаўны музей БССР, ужо паступаюць першыя конкурсныя планаты. Конкурс на лепшы палітычны планат працягнецца да 10 студзеня 1975 года. З яго умовамі падрабязна можна азнаёміцца ў Саюзе мастакоў БССР, Дзяржкамітэце БССР і Міністэрстве культуры БССР.

У ТОЙ ТУРБОТНЫ ЧАС

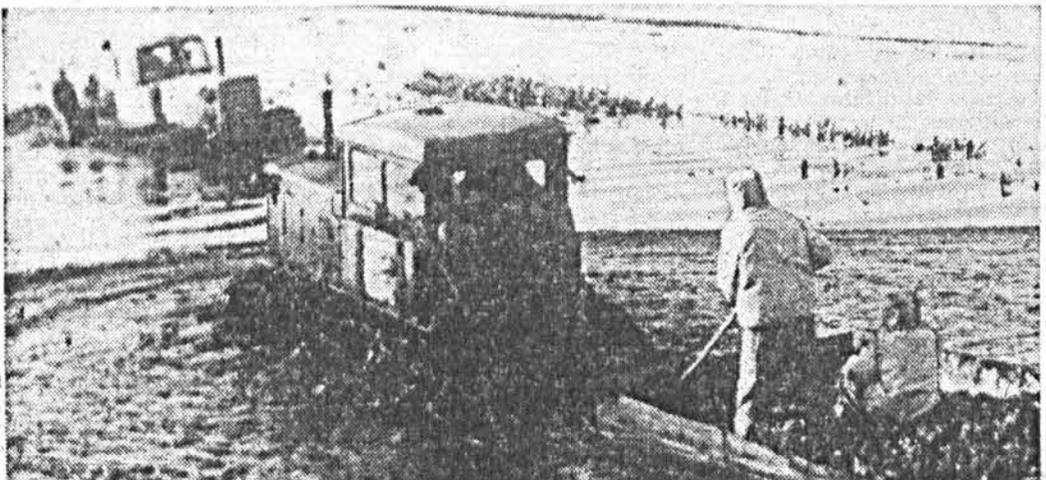
Калі вада няспынна прыбывала ў Бузе, Мухайцы, Гарыні, Прыпяці, іншых рэчках, залівала наваколныя вёскі, паглынула луці са стогамі сена, палеткі з пасевамі, бурты бульбы і бурокоў; калі ўсе людзі — ад малага да вялікага — змагаліся са стыхіяй, ратуючы народнае дабро, хатнюю гаспадарку, — кінадакументалісты таксама не шкадавалі сіл. З камерай у руках на верталётах, амфібіях, звычайных сялянскіх лодках дабіраліся ў самыя небяспечныя месцы, каб засведчыць на кінаплёнцы мужнасць і

стойкасць людзей у барацьбе з паводкаю. У склад здымачнай групы ўваходзілі кінааператары Анатоль Алай і Мікалай Южык. Зняты сотні метраў плёнкі, схоплены нечаканыя сітуацыі, складаныя моманты. Дакументалісты імкнуліся падкрэсліць згуртаванасць працаўнікоў вёскі, іх добра арганізаваную дзейнасць па барацьбе са стыхіяй, цвёрдасць духу. А ланіч — тую вялікую дапамогу з боку партыйных і савецкіх органаў, воінаў ЧБВА, рабочых і служачых многіх гарадоў, якая была ім аказана.

У раёны, ідрэзаныя вадой ад

магістральных шляхоў, рэгулярна завозіліся прадукты, неабходная тэхніка, пошта, кінафільмы.

Частка адзнятага матэрыялу, на аснове якога плануецца стварыць дакументальны фільм, ужо выкарыстоўваецца ў адным з аператыўных жанраў нашай кінапубліцыстыкі — кіначасопісе «Савецкая Беларусь» (№ 12 за гэты год, рэжысёр мантажу Сяргей Лук'янчыкаў). Кінакадры раскажуць гледачам пра самаадданую працу людзей, пра тое, як у жорсткай схватцы з кляпэзамі прыроды яны выйшлі пераможцамі.

Перавозка бураноў у 4-й палыводчай брыгадзе калгаса «Зара» Кобрынскага раёна.

Дастаўна прадунтаў у вёску Беразцы Столінскага раёна.

Памочнік кінамеханіка Атвержыцкага кінастацыянера Р. Малчанаву прыехаў у Столін на абмен кінафільмаў.

НАВЕДВАЛЬНИК быў не зусім звычайны. Рашучай, спружыністай паходкай увайшоў у кабінет, адрэкаментаваўся:

— Мікалай Васільевіч Дзяменка, дырэктар Светлагорскага хімічнага камбіната. Мікалай Уладзіслававіч ускінуў бровы, падняўся на сустрэчу, паказаў на крэсла.

— Чым магу быць карысны?

Мільганула думка, што гасць памыліўся адрасам. Ён жа батанік, чаму раптам хімічны камбінат?..

Чалавек, мабыць, заўважыў цень сумнення на твары гаспадара кабінета, усміхнуўся:

— Да вас, да вас, шановны Мікалай Уладзіслававіч. Ды па вельмі важнай справе... Вы ж займаецеся праблемамі аховы акаляючага асяроддзя?

— Маю такі грэх...
— Вось і хачу запрасіць

Як выбіраем мы жыццёвыя дарогі? Па схільнасці? А схільнасць тая — адкуль бярацца? Мабыць жа не па пустым месцы выпявае яна.

— Не на пустым, — згаджаецца Мікалай Уладзіслававіч. — Любоўю да прыроды надарыла мяне маці. — Ён з хвіліну задумлена глядзіць у акно, нібы выклікаючы аднекуль мілы для сябе вобраз, потым працягвае: — Помню нашы сумесныя прагулкі па лесе, дзе маці расказвала мне і брагу (ён цяпер прафесар батанікі ў Арджанікідзе) пра расліны свет. Разам збіралі гербары.

ная прага нязведанага, што вызначае сапраўднага вучонага.

Ага, значыцца, пацягнула хлопца ў Сібір. Там, у акадэміі, ён упершыню сур'ёзна захапіўся батанікай. Пасля чацвёртага курса, у час перадыпломнай практыкі, «пацягнула» яго ў Туркменію. Уладкаваўся ў экспедыцыю па вывучэнню флоры паўднёва-ўсходніх Кара-Кумаў. Ішоў дваццаць шосты год. Яшчэ па далёкіх кішлаках бадзелься банды басмачоў, і кожны член экспедыцыі быў узброены акрамя спецыя-

яны высачэзныя — метраў да пяцідзсяці.

Наша малютка — метраў васьмі. Але гэтая «малютка», разумееш, уперлася ў столь. Трэба нешта рабіць — ці то надбудаваць над ёй спецыяльны дах, ці наогул, узямаць усю столь над аранжарэй. Уладзімір Аляксеевіч абяцаў, што прыйдзе інжынераў. Ну, дык вось, адзін з іх пазваніў, хутка прыйдзе.

Забягаючы наперад, скажу, што падарожжа па аранжарэй, якое мне потым пацясніла зрабіць, было падарожжам у свет экзотыкі.

Тут да месца вярнуцца да эпізода, з якога мы пачыналі гэты нарыс. Тая паездка акадэміка ў Светлагорск мае шматбаіаючы працяг. Вось ужо колькі часу там вядуцца інтэнсіўныя даследаванні экалагічнай сітуацыі.

Такія ж сувязі Мікалай Уладзіслававіч наладзіў з полацкімі хімікамі.

А вынікі?

— Мы прыйшлі да вываду. — Гаворыць акадэмік, — што мясцовая флора мае меншую супраціўляльнасць шкодным фактарам, чым завезеная. Вось чаму набывае такое значэнне інтродукцыя раслін, якой займаецца наш інстытут (інтродукцыя — гэта ўкараненне ў дадзенай мясцовасці флоры, якая раней тут не расла). Для Наваполацка, напрыклад, мы рэкамендуем ружацветныя баляршнікі, грушы і г. д.

Мікалай Уладзіслававіч заўважае, што на некаторых нашых заводах імкнуча заасфальтаваць кожны свабодны кавалак зямлі.

— Гэтаму асфальту трэба аб'явіць вайну, — кажа ён, — трэба сеяць травы — іх жа больш ста відаў. Зноў жа не толькі для прыгажосці, травы паглынаюць некаторыя шкодныя рэчывы, узбуджалікаў многіх хвароб.

Выбраць расліну... За гэтымі, здаецца, простымі словамі стаяць тысячы вопытаў, звязаных з хваляваннем, часам — расчараваннем, бо няма такой навукі, дзе б усё ішло заўсёды гладка, няма такога вучонага, да якога б адкрыцці прыходзілі лёгка, без пакут.

Кажуць, што па характары Мікалай Уладзіслававіч вельмі круты чалавек. Не ведаю, можа яно і так. Толькі здаецца мне, што тая «крутасць» ад бяскончай любові да справы, якой ён прысвяціў сваё жыццё. Мне расказваў адзін адказны работнік Дзяржнікітэта аховы прыроды, шматгадовым членам якога з'яўляецца акадэмік Смольскі, што калі яны ў сябе разбіраюць які-небудзь выпадак парушэння закону аб аховы прыроды, Мікалай Уладзіслававіч заўсёды за самыя жорсткія меры пакарання. «Ён гэтовы біцца за кожнае без патрэбы вырубленае дрэва», — дадаў з павагай мой субяседнік.

У КАБІНЕТ уваходзіць сакратарка.

— Мікалай Уладзіслававіч, у прыёмнай вас чакае ўрач...

— Прашу, прашу. — узнімаецца Смольскі, ідзе да дзвярэй.

У кабінет уваходзіць жанчына ў белым халаце, незадаволенна кажа:

— Мікалай Уладзіслававіч, як вам не сорамна, гэта, нарэшце, нельга трыццаць, — я ж вам строга забараніла выходзіць на работу. Вы ведаеце якая ў вас учора была кардыяграма? На два тыдні кладу вас у бальніцу. Усё, ніякіх парэчапняў.

— Добра, добра, даражынька, — цалце ёй руку, — зараз іду. — Разводзіць рукамі ў мой бок, маўляў, нічога не зробіш. — Я вам дам памочніка. Ён усё пакажа.

Навуковы супрацоўнік інстытута Аляксандр Аляксандравіч Чахоўскі некалькі гадзін паказваў мне Батанічны сад. Раптам у адным з калідораў навуковага корпусу са мной ўбачылі высокую постаць Смольскага, які нешта гучна даказваў чалавеку, што стаяў пацвіва схіліўшы галаву.

— Ды ён жа павінен быў ехаць у бальніцу, — не ўстрымаўся я.

— Вы дрэнна ведаеце Мікалая Уладзіслававіча, — усміхнуўся мой спадарожнік.

М. ЗАМСКІ.

СВОЙ КОЛЕР

У Мінскім батанічным сад прыязджаюць госці з усяго свету. Вось і на гэтым здымку, зробленым сёлета ўвосенню, М. Смольскі (злева) гутарыць з віцэ-прэзідэнтам Чэхаславацкай Акадэміі навук Бегумірам Расіцім.

вас на наш камбінат. Дырэктар вадзіў акадэміка па цэхах і участках, знаёміў з вытворчасцю. Тут было што паказаць — прадпрыемства адно з буйнейшых у Еўропе. Механізмы — самыя сучасныя, замяняюць працу соцень людзей...

Выйшлі на заводскі двор. Госць агледзеўся. То тут, то там жаўцелі астраўкі пажулай травы, чэзлых, нібы абпаленых агнём кустоў.

Дзяменна перахапіў позірк акадэміка, уздыкнуў:

— Хімія, ёсць хімія... Садзім зеляніны шмат, а не расце... — і раптам у нейкім душэўным парыванні выгукнуў: — А хіба нашы дзяўчаты, нашы слаўныя працаўніцы не заслужылі, каб вакол іх і тут, на рабоце, была прыгажосць — кветкі, дрэвы, птушкі...

— Э, ды вы ў душы паэт! — усміхнуўся Мікалай Уладзіслававіч. І ўжо сур'ёзна дадаў: — Над гэтым трэба працаваць, шмат працаваць. Вось вам рука на садружнасць, як кажуць, навукі і практыкі.

А ДНОЙЧЫ выпала мне пазнаёміцца з рабочым-абліцоўшчыкам. Пажылы ўжо чалавек, ён усё жыццё меў справу з кафляй, пліткай, іншым абліцоўчым матэрыялам. Доўга расказваў пра сваю работу і раптам выказаў думку, якая мяне ўразіла.

— У кожнага чалавека, разумееш, у жыцці ёсць свой колер. У мяне, напрыклад, белы. Заплюшчу вочы, а бачу белае, нават сны сню нейкія белыя. Усё ад гэтай кафлі, пліткі...

Успомнілася чамусьці тая размова тут, у кабінце Мікалая Уладзіслававіча Смольскага. На сталах, падлозе стаялі ў вазах незвычайнай прыгажосці свежыя ружы, ірысы, зелянелі ў вазонах экзатычныя расліны, якім і назвы я не ведаў і падумалася, што ў чалавека, які сядзіць насупраць, ёсць таксама ў жыцці свой колер. Зялёны.

ных прылад і яшчэ і старэнняй трохлінейкай...

З Туркменіі студэнт прывёз унікальны матэрыял, які стаў яго дыпломнай работай.

Пасля заканчэння ўніверсітэта Мікалай Уладзіслававіч зноў напасіўся пад пякучы сярэднеазіяцкае сонца. Неўзабаве ён узначальвае экспедыцыю па вывучэнню фіташкавых зараснікаў на адгор'ях Параніміза.

На наступны год Смольскі не ўзяў адпачынак — выкарыстаў яго для апрацоўкі матэрыялу, сабранага ў час экспедыцыі. Рукапіс выпадкова трапіў на вочы вядомаму батаніку, супрацоўніку Усесаюзнага інстытута прыкладнай батанікі Міхалу Рыгоравічу Папову. Ён прапанаваў надрукаваць яго ў вучоных запісках інстытута. Папярэдзіў:

— Я ведаю, у вас хоча ўзяць працу мясцовае выдавецтва. Мы друкуем без ганапару. Выбірайце.

— Мяне ганарар не цікавіць. — пачуў ён у адказ.

Неўзабаве пад грыфам інстытута выйшла яго першая кніжка — «Фіташкі Батхыза».

А праз некаторы час Мікалай Уладзіслававіч атрымаў напштоўку ад самога Мікалая Іванавіча Вавілава, дырэктара інстытута, вучонага з сусветным імем, якога ў свой час, як і іншых выдатных вучоных, падтрымаў Уладзімір Ільіч Ленін.

Вавілаў паведамляў, што пазнаёміўся з кнігай Смольскага і прапануе яму пасаду... лабаранта ў Туркменскім філіяле інстытута.

— І вы згадзіліся? — цікаўлюся я.

— Пайчыў за вялікае шчасце, — усхвалвага адказвае Мікалай Уладзіслававіч.

У Смольскага тады за плячыма была ўжо не толькі вышэйшая адукацыя, а і значны практычны багаж, нарэшце, кніжка, якая звярнула ўвагу славутага вучонага.

У ПАНЯДЗЕЛАК і аўтарак Цэнтральны батанічны сад Акадэміі навук БССР выхадны. Для наведвальнікаў.

— Ах, вы да самога Мікалая Уладзіслававіча? — перапытвае вартаўнік. — Калі ласка, пройдзеце па гэтай алеі маньчжурскага арха, пасля звернеце направа на рабінавую алею і напрасткі праз ландшафтны парк выйдзеце да канторы.

Мікалай Уладзіслававіч быў заняты тэлефоннай размовай. Пакуль трубку, рэзтлумачыў:

— Учора быў у садзе віцэ-прэзідэнт акадэміі Уладзімір Аляксеевіч Белы. Паказваў яму нашу гаспадарку, аранжарэй, у прыватнасці. Расце там у нас какосавая пальма. Такіх пальм у краіне — тры-чатыры. Растуць

Дзень, нібы кніга светлая, — чытай...

АРМАТУРШЧЫКІ

На вуліцы Вука Караджыча
гнуць пруты сталёвыя
майстры—
смелай мары надаюць аблічча.
Маюць іх нялёгка турботы
штось ад пэтычнае работы.

Нораваў сваяцкіх падабенства,
сталі і радка непаслушэнства.

Верш за вершам,
Верш за вершам,
таямніцу збудавання вершым.
Над усім вышнім гэтым гмахам
дах бляшаным фантастычным птахам:
ён злучыў усе чатыры сцены,
каб стаяў вякамі мур адменны.

Мне дужэй бы мускулы—
як ты,
я б згінаў сталёвыя пруты.

Міраслаў ВАЛЕК

Вядомы славацкі паэт Міраслаў Валек нарадзіўся 17 чэрвеня 1927 года ў г. Трнава. Аўтар зборнікаў вершаў «Дэтыкі» (1959), «Прыцяжэнне» (1961), «Неспакой» (1963), «Каханне ў гусінай скурцы» (1965), а таксама шматлікіх кніг для дзяцей.

М. Валек — паэт з адметным творчым почыркам, з яркай мастацкай індывідуальнасцю. Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі і прэміі імя Франца Краля. Працуе міністрам культуры Славацкай Сацыялістычнай Рэспублікі.

Цябе ні ў чым
мне дакараць няма прычыны,
ты можаш шчодро цеплыні пазычыць,
калі ўсхінешся ты на золку,
убачыць свет
павіную вясёлку,
і там, дзе ступіш,
рэкі закрывіцца.
Жаўцее збожжа.
На капелюшы
сапома даспявае
так прыгожа.
Але заўжды
Хаджу я з голай галавою,
ад дум цяжкаю.

а потым —
трохі ванькі.

1944

Калі прыйшлі, жанчына мыла сходкі.
Было на ёй шмаццё.

Усё жыццё
жанчына мыла сходкі,
ад бруду адмывала ўсё жыццё.
Яна застыла статуяй на сходцы.
Ну, што паробіш, калі ў доме хлопцы!
Той, хто ў гадах,
усё па звычцы робіць,
па звычцы есць,
па звычцы спіць,
пакутуе па звычцы.
Загінулі ў паўстанні
усе чатыры хлопцы.
Калі пастукалі, жанчына мыла сходкі,
Час развітання быў такі кароткі.

«...Кароль і каралева ў сані селі,
павезлі іх у замак залаты,
было вясёлым іх вяселле,
крычалі «горка» сваіці і сваты.
Як на зямлі, так і на небе,
і пад вадой, і над вадой...»
І гэта ўсё—
цяпер заплюшчыць мусіш вочы,
іначэй з галавою захіну
цябе ў пярыну
той жанчыны,

што памерла.
Памерла!
Упала, спатыкнуўшыся, на сходках.

СОНЦА

Жаўцее збожжа.
На капелюшы
сапома даспявае
так прыгожа.
Дзень, нібы кніга светлая,—чытай.
Па дрэве дзяцел стукіць ў цішы,
вітай яго—як доктара—вітай.
Лес захінуты ў трапяткую дымку,
у лесе закаханы ў абдымку
п'юць сонца, як віно,
кусаюць кіслы яблык,
ды лічаць пальцы
на руках азяблых,
у іх цяпер такое пачуццё,
што хоціць на жыццё,
на ўсё жыццё.
Блакiтны лес. Над лесам спамурнела.
І вось маланка бліснула нясмела.
І сосны сутыкнуліся—
чалю ў чало.
І сонца цемнотой завалакло.
Ах, ч табе купіў бы навальніцу
і для аздобы бліскавіцу,
каб з хмары твай выхоплівала твар.
Калі б не меў я на акраец хлеба,
дык меў бы на акраец сонца з неба.

КАЛЯНДАР

За студнем люты, і яшчэ, яшчэ,
за ўсхліпамі мяцеліц —
навальніца.
Мяне твой позірк раптам апяча.
Чуваць, як з горла ночы кроў цяча
і як куніцы п'юць ваду
з крыніцы.
Зрабі, каб не сканчалася лагода,
каб я не абмінуў яе дарунка
і каб усе чатыры поры года
мільгалі на працягу пацалунка.
Дастань мяне, як костачку чарэшні,
і пасады, каб рос, святы і грэшны.
Малю, каб мне дала карэчне глеба —
я, хлопец, той, з якім знаёма зорка,
нясу табе блакіту жменю з неба.
З табой мне і соладка, і горка.
Мне галаву кружылі зорак лічбы.
Я зведзў вясновай вясёлкі смак.
Цяпер, як ілу пад вадой, спачыць бы,
...П'юць сырадой. Адвезваюць сабак.
Дай пакладу далоні пад падушку,
няхай табе прысніцца зорны лад.
Як металыр, ноч галавой уніз
маўкліва спіць, павішы на карніз.
Ты зараз адкладзі мяне, як грэшку,
і захавай, ну хоць бы да каляд.

Са славацкай перакладу
П. МАКАЛІ.

ЛЁСЫ

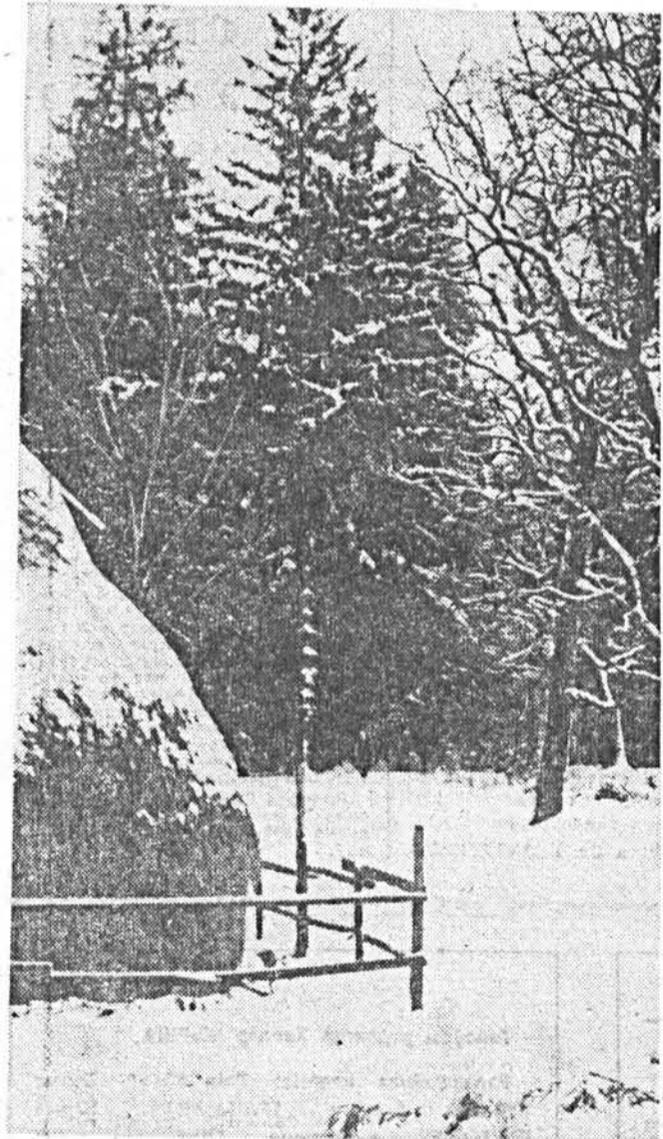
1943

Гвалтоўна прывялі да ўскраю ямы,
У рукі мех далі, каб высыпаў яго,—
не ваннаю,
а кальцыем запахла.

Ноч зацяжняя, як сасуд ганчарны,
і поўная крыві
цяпка пад намі,
плыў па ялінах манатонны шум.
Зноў стрэл—
і згорбіцца зямля, і неба пачарнее.
Пёс,
Месяц несучы ў зубах,
пабег да гаці.

Гаварыў, што ён не спіць ад кашлю,
і паказваў—у грудзях баліць.
Але той другі яшчэ не ведаў,
як учора страціўшы кірунак,
да ўрача прыйшоў ён на прыём,
вельмі доўга стукіцеў у дзверы.

Доктар, не праслухайшы яго,
гаварыў, што гэта небяспечна,
што яму патрэбна адпачыць
нейкі час,

НА УЗЛЕСКУ.

Фотаэцюд Ул. КІЯШКІ.

З РОЗНЫХ ШЫРОТ

ПРЫРОДА ПАД АХОВАЙ

Фінляндыя здаўна славіцца прыгажосцю сваіх азёр. Па ліку іх краіна займае адно з першых месцаў у свеце. Пакручастыя берагі з выдатнымі пляжамі, строга прыгажосць шхер з тысячамі камяністых астравоў, рэкі, ваданады, густыя лясы — усё гэта надае фінскім пейзажам асаблівую чароўнасць, услаўленую многімі паэтамі і пісьменнікамі гэтай краіны.

Аднак, як паказалі даследаванні, дзівосныя па сваёй прыгажосці водныя прасторы маюць патрэбу ў тэрміновай і вельмі эфектыўнай абароне. У сувязі з гэтым у Фінляндыі створана спецыяльнае кіраўніцтва па ахове вадаёмаў ад забруджвання і на гэтую мэту асiгнаны знач-

ныя дзяржаўныя сродкі. Цяпер распрацоўваецца агульнадзяржаўная праграма на 1975—1985 гг., якая ахоплівае ўсе аспекты гэтай складанай праблемы. Праграма прадугледжвае ажыццяўленне мер, накіраваных на ачыстку вод ад механічных прымесей і на прадукцiенне іх забруджвання. Намячаюцца меры па ўдасканаленню тэхналогіі вытворчых працэсаў і павышэнню культуры вытворчасці.

Грамадскасць Фінляндыі выказвае надзею, што выкананне гэтай праграмы верне фінскім рэкам і азёрам крышталёвую чысціню.

В. ДАДОНАУ,
карэспандэнт ТАСС.
Хельсінкі.

БУДЫНАК, ЯКІ ўПРЫГОЖЫЦЬ СТАЛІЦУ

У самым цэнтры Берліна на плошчы Маркс-Энгельс плац узводзіцца Палац Рэспублікі.

Будынак добра ўлічваецца ў архітэктурны ансамбль плошчы і вызначаецца прастатой форм. Сцены яго з белага мармуру аздоблены залацістым тэрмашклом і алюмініем. Да фасада палаца прымыкае вялікі зашклёны пад'езд, увянчаны дзяржаўным гербам ГДР. Справа—ганаровая трыбуна, перад якой будуць праходзіць ваенныя парады і святочныя дэманстрацыі працоўных. Будынак акружаны кветнікамі.

Вялікая і малая залы палаца будуць мець адпаведна 5 тысяч і 800 месцаў. Сцены вялікай залы—расоўныя, столь можна апускаць і паднімаць да пяці метраў. Пастаяннай сцэны тут

няма, але яе можна ўстанавіць за некалькі хвілін у адным з куткоў або ў цэнтры залы.

У вялікай зале будуць адбывацца кангрэсы і з'езды, урачыстыя вечары. Кожнае з пяці тысяч зручных крэслаў мае гучнагаварыцель з індывідуальнай настройкай гучнасці і гнёздамі для падключэння навушнікаў.

Тэмпературу і чысціню паветра будуць рэгуляваць 200 кандыцыянераў. У малой зале будзе працаваць Народная палата ГДР. Для моладзі ў палацы адкрыюцца клуб, спартыўны комплекс, басейны, саларый.

Палац Рэспублікі стане важнейшым адміністрацыйным домам Берліна. Поўнасцю палац будзе завершаны ў 1976 годзе.

ТАСС.

ПАДПІСАНА ПАГАДНЕННЕ

НЬЮ-ІОРК. Тут адбылося падпісанне пагаднення аб супрацоўніцтве паміж амерыканскім выдавецтвам «Манроў-хіл буні кампані» і Усеамерыканскім агенцтвам па аўтарскіх правах. Пагадненне прадугледжвае выданне кнігі савецкай аўтараў у ЗША на англійскай мове і амерыканскіх аўтараў у СССР на рускай мове.

ТАСС.

СТАРАЖЫТНАЯ ПЯЧОРА У АТЭНДОРФЕ

БОН. Сталактытавая пячора, узрост якой складае каля 200000 гадоў, выяўлена ў час земляробчых работ у раёне Атэндорфа (ФРГ). Пячора складаецца з пяці сільнаўвільняючых, у якіх знаходзіцца сталактытавая ўтварэнні вышыняй да трох метраў.

«ЭКЗЕКУЦЫЯ» ТЭЛЕВІЗАРАУ

НЬЮ-ІОРК. 20 жыхароў амерыканскага горада Бэтл-Крыне (штат Мічыган) сабраліся ў адзін з выхальных дзён на гарадской пустычы, прыхапіўшы з сабой свае тэлевізары. Яны склалі іх у кучу, аблілі бензінам і падпалілі.

Такім своеасаблівым спосабам гараджане вырашылі выразіць пратэст супраць палітыкі тэлевізійных кампаній, якія прапагандуюць з блакітнага экрану насілле, смакуюць сцэны забойстваў, грабязкоў, вытанчаных здзекаў. Асаблівую трывожу жыхароў выклікае амаральнае ўздзеянне, якое робяць падобныя тэлеперадачы на маленечкіх дзяцей і падлеткаў.

ШЭСЦЬ ГАДОУ З ЧУЖЫМ СЭРЦАМ

ПАРЫЖ. Шостую гадавіну жыцця з перасаджаным сэрцам адзначыў 54-гадовы француз Эмануэль Вітрыа. Ён—«старэйшына» французскіх пацыентаў, якія даспяхова перанеслі аперацыю па трансплантацыі сэрца.

ТАСС.

Старонка СУСТРЭЧ

ПЕРАКЛАДАЕЦА З БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Свой вопыт — студэнтам

ГОСЦІ СТАЛІЦЫ

УААП дзейнічае

У мінулым годзе было створана Усесаюзнае агенства па аўтарскіх правах (УААП). Аб яго мэтах, задачах і абавязках на старонках «Літаратуры і мастацтва» расказваў начальнік Беларускага рэспубліканскага аддзялення УААП Васіль Аляксандравіч Хорсун 2 жніўня 1974 года. Прайшло каля півці месяцаў. Што ж зроблена за гэты час?

Ужо выйшаў з друку першы нумар ілюстраванага інфармацыйнага бюлетэня, які выпускае Усесаюзнае агенства. Ён выдаецца на рускай, англійскай і французскай мовах. «Стварэнне УААП, — падкрэслівае ў сваім выступленні, якім адкрываецца нумар, старшыня праўлення УААП Б. Пайкін, — гэта чарговы крок у заканамерным развіцці лепінасага прынцыпу ўважлівых, беражлівых адносін да творчай інтэлігенцыі, які павяляюць праводзіць Савецкі ўрад». Бюлетэнь ставіць сваёй задачай інфармаваць замежных выдаўцоў, кіраўнікоў літаратурных і музычных агенстваў і аўтарска-прававых арганізацый аб новых творах савецкай грамадска-палітычнай, мастацкай, навукова-тэхнічнай літаратуры, навінках выяўленчага мастацтва, музыкі.

На анкету бюлетэня адказваюць пісьменнік С. Сартакоў, кампазітар А. Пахмутава, мастацтвазнаўца У. Гарайнаў, акадэмік М. Жаваранкаў.

У нумары чатыры раздзелы: «Літаратура», «Навука», «Музыка», «Выяўленчае мастацтва». У іх змешчаны выступленні дырэктараў усесаюзных выдавецтваў: «Політгиздата», «Художественная литература», «Медіціна», «Мир», «Искусство» і іншых. Яны расказваюць аб кнігах, выпушчаных або падрыхтаваных да друку.

Цікавая рубрыка «Выдавецтва інфармацыі і прапануе». Пад ёй змешчаны і апараты на лепшыя творы прозы і паэзіі народаў СССР. У прыватнасці, выдавецтва «Советский писатель» рэкамендуе раманы-памфлет Ільі Гурскага «Чужы

хлеб», у якім «...выкрываецца значыцца дзейнасць беларускіх нацыяналістаў у гады Вялікай Айчыннай вайны».

Шмат зроблена і Беларускай рэспубліканскай аддзяленнем УААП. Творы беларускіх пісьменнікаў карыстаюцца вялікай папулярнасцю ў замежных чытачоў. Нядаўна ў Балгарыі выйшла рамана народнага пісьменніка БССР І. Мележа «Плох навальніцы» і зборнік вершаў А. Вялюгіна. Наперадзе таксама шмат сустрэч з беларускай кнігай. У Чэхаславакіі выдаюцца раманы І. Шамякіна «Сэрца на далоні» і «Хатынская апавесць» А. Адамовіча. Заклучаны дагавор і на выданне апавесці «Тартак» І. Пташнікіна. У Балгарыі выходзіць «Хатынская апавесць» А. Адамовіча і раманы «Плач перапёлкі» І. Чыгрынава, у Венгрыі — апавесць «Дажыць да святання» В. Быкава.

Фінскія выдаўцы прапануюць сваім чытачам п'есу В. Быкава «Апошні шанс» і п'есу-інсцэніроўку «Сотнікаў». У Германіі выходзіць раманы І. Мележа «Людзі на балоце».

За мяжой значны попыт на кнігі савецкіх аўтараў у галіне навукі, тэхнікі.

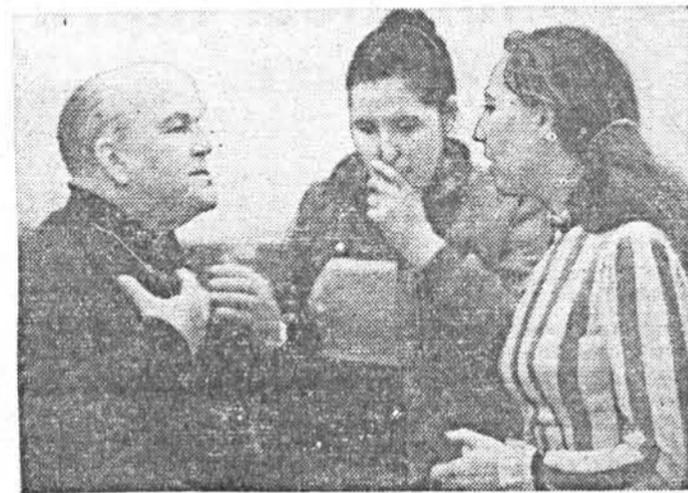
Цяпер сумесна з Дзяржаўным камітэтам Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю, а таксама з рэспубліканскімі выдавецтвамі праводзіцца адбор лепшых кніг з тэматых планаў 1975 года. На іх складаюцца апараты і накіраўваюцца ў Маскву па Усесаюзнае агенства па аўтарскіх правах.

УААП садзейнічае далейшаму росту папулярнасці савецкай літаратуры, культуры, навукі за мяжой. Узраслі і магчымасці знаёмства савецкіх людзей з лепшымі творамі замежных аўтараў. Аб гэтым сведчаць і тэматычныя планы наступнага года, у якіх шырока прадстаўлена літаратура сацыялістычных і прагрэсіўных твораў пісьменнікаў капіталістычных краін.

НЯСТОМНЫ ПОШУК

Амаль сорак гадоў назад, калі Уладзімір Кумельскі ствараў у Беларусі сталую рускую драматычную трупку, сабраўшы ў яе і вопытных правінцыяльных артыстаў і мясцовых хлопцаў, ён чамусьці абавязкова прыгадваў вельмі тэмпераментнага свайго сябра, Сашу Даброціна. Праз многа гадоў пасля таго мы, прачытаўшы ў сталічнай прэсе ўзрушаны водгук на пастаноўку амаль забытай да таго часу «Улады цемры» Л. Талстога ў Курску, пра спектакль, які даводзіў сцэнічную прыдатнасць геніяльнай драмы, зноў сустрэлі гэтае імя: «А. Даброцін». І зноў жа з ім побач быў такі зайздросны для кожнага артыста або рэжысёра эпітэт: «тэмпераментны». Дарэчы, неўзабаве пасля таго і наш Рускі тэатр БССР імя М. Горнага паставіў «Уладу цемры», рэжысёрская эксплікацыя якая мела штосьці істотна сучаснае ў выніку асэнсавання зробленага і тэатрам у Курску. А лшчэ праз некалькі гадоў да нас у Мінск прыехаў новы галоўны рэжысёр рускай трупы — Аляксандр Даброцін, заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР. І тут, ужо без якіх-небудзь легенд і крытычных сцвярдэнняў, мінскія акцёры і гледачы пераканаліся, які гэта сапраўды няўрымслівы, а сназаў бы, паслядоўна няўрымслівы мастак.

Тэатр ставіў «Шостае ліпеня» М. Шатрова. Наш новы налег — у ролі У. І. Леніна. Дзівосна імгненна рэанцыя на думку, на слова, на погляд субяседніка. На маўчанне! У выкананні адназначнай ролі А. Даброціным было гэта галоўным: маланавы пераход ад успрыняцця чагосьці (або нагосьці) да ацэнкі, да высновы. А кажуць, што ўвогуле геніяльнасць раней за ўсё выяўляецца тым, як хутка чалавек ахоплівае розумам і сэрцам з'яву або ісціну. На рэпетыцыях мы былі

А. Даброцін у час заняткаў са студэнтамі Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута Марыян Вінакур і Зінаідай Пасюцінай.

Фота Ул. КРУКА.

сведкамі таго, якім чынам артыст знаходзіць моманты спалучэння агністага тэмпераменту і сталага мыслення ў асоба гарманічнай і цэласнай.

А яго паназы! Ён рэпэціраваў са мной, выканаўцам ролі Праш'яна, падрабязна, аналітычна. Патрабаваў, каб я не толькі вывучыў і адчуў сэрцам тэкст, а паглыбіўся ў дыялектычную складанасць характарыстыкі, дадзенай Леніным гэтаму дзеячу. Мы абодва з рэжысёрам здагадаліся, што дэле не ўсё з таго, аб чым мы дамаўляемся, выйдзе ў святло рампы. «Не, ты ўсё роўна працуй! — казаў ён мне, сам запалены магчымасцю сыграць хоць бы перад адным мной «свойго» Праш'яна. — Працуй, бо акцёр закліканы заўсёды ведаць пра героя больш за ўсіх — і за гледачоў, і нават за нас, рэжысёраў. Тады атрымаецца нешта вартаснае...»

Нястомным эксперыментатарам выступаў Аляксандр Аляксандравіч і тады, калі ставіў

на мінскай сцэне «Любоў Яравую» К. Транёва або горнаўскіх «Ворагаў». Яго пастававацкая канцэпцыя выклікала і прэччаны, а выглядзала ўсё гэта так, быццам рэжысёр зяроне «выклікае агонь на сябе», каб абудзіць палемічную творчую фантазію і тэмперамент, — так, тэмперамент! — думкі выканаўцаў.

Цяпер ён вучыць будучых артыстаў. Студэнты гатовы слухаць яго да ранішніх зорак. А як арыгінальна паставіў ён нядаўна «Жаніцьбу Бальзамінава» А. Астроўскага з зусім юнымі акцёрамі! Спытаў мяне: «Ну, як?». Не паспеўшы сабрацца, я адказаў: «Ведаецца, гэта вельмі тэмпераментна...» — І адчуў, як моцна паціснуў мне руку ўсхваляваны і абрадаваны такой ацэнкай пастаноўшчык маладога па ўсіх мастацкіх прыметах спектакля.

Сёння яму спаўняецца 70 гадоў. Ён — у страі; ён — у шуманях; ён — тэмпераментны мастак.

Іван ЛІСНЕУСКІ.

ТВОРЧАЯ САДРУЖНАСЦЬ

Некалькі гадоў назад на фінскай балетнай сцэне галоўны балетмайстар Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР Атар Дадзішкіліні паставіў спектакль «Спартак» на музыку Арама Хачатуряна. У ім танцавалі вядучыя партыі і салісты беларускай трупы — К. Малышава, Л. Бржажоўская, М. Грышчанка і іншыя. На гэтым тыдні ў «Спартаку», які ідзе ў той жа самай хараграфічнай рэдакцыі на мінскай сцэне, выступалі госці з Хельсінкі — Ханс Майсцэр (Спартак), Доріс Лайнен (Фрыгія), Мая Халінен (Эгіна), Марці Валтонен (Гармодзі), Аку Ах'ліна (Крас).

На адмыку — сцэна са спектакля з удзелам фінскіх танцоўшчыкаў.

Фота Ст. ПРАХОУСКАГА.

СВЯТА МУЗЫКІ

Калі творчыя будні становяцца святам — іх варты лічыць падзеяй. Так было нядаўна ў Саюзе кампазітараў.

Па запрашэнню СК СССР у Мінск прыехаў прэзідэнт секцыі музыкі Саюза пісьменнікаў і дзеячаў культуры Кубы Раберта Санчэс Ферар. Ён піша кантату да 30-годдзя разгрому фашызму, і знаёмства з помнікам Вялікай Айчыннай вайны стала для яго неабходнасцю. У першы дзень прыезду кампазітар прыступіў да вывучэння твораў беларускіх паэтаў, якія адлюстроўваюць гераічную тэматку, да адбору такіх вершаў, якія сталі б крыніцай натхнення. Наведваўшы музей Вялікай Айчыннай вайны, паездка ў Хатынь глыбока ўсхвалявала нубіскага патрыёта.

Раберта Санчэс Ферар выказаў сваю сардэчную падзяку Р. Шырме, Г. Цітовічу, Л. Мухарынскай, С. Картэсу, Г. Бураўкіну за вельмі цікавыя сустрэчы з імі і нарысныя для яго гутаркі пра беларускую народную і прафесіянальную творчасць. Ненаторы час ён прысвяціў праслухоўванню твораў беларускай музыкі. З асаблівай таварыскай цеплынёй прайшла творчая сустрэчка госця з групай беларускіх кампазітараў і музыкантаў.

Раберта Санчэс Ферар, як ён казаў, павёз на радзіму цёплую сэрцаў сваіх новых сяброў.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦН КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на месніна галоўнага рэдактара — 33-25-25, адназначна сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масавай работы — 33-24-62, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэры — 22-50-00.

Рукпісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАЎ, Юрый ГРЫГОР'ЕЎ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАЎ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір НЯФЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОЎ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны сакратар], Рыгор ШЫРМА.

